

UNIVERSITETET FOR MILJØ- OG BIOVITENSKAP

FORORD

Ferdigstillingen av denne avhandlingen markerer slutten på mitt fireårige studie i by- og regionplanlegging ved UMB. Arbeidet med prosjektet har vært spennende, men også utfordrende og til tider frustrerende. Da jeg først begynte å sette meg inn i studieobjektet IT Fornebu slo det meg hvor sammensatt det var. De mange aktørene, mulige innfallsvinklene, den omfattende omtalen og de motstridende oppfatningene, har gjort at det til tider har vært vanskelig å holde oversikt. Til tross for dette har jeg stort sett oppfattet IT Fornebus kompleksitet som noe positivt, fordi det har åpnet opp for dykk ned i spennende temaer og fagfelt som jeg hadde liten eller ingen kjennskap til ved oppstart. Det har vært svært lærerikt å jobbe med dette prosjektet, og jeg håper at avhandlingen også vil oppleves lærerik og oppklarende for den som måtte lese den.

Jeg vil gjerne takke August E. Røsnes for god og konstruktiv veiledning, og min kjære Maria for oppmuntring og hjelp gjennom arbeidet med masteroppgaven og gjennom årene ved UMB.

Oslo, mai 2013

SAMMENDRAG

IT Fornebu ble initiert av en rekke private investorer som mente at statens gamle flyplassarealer på Fornebu ville være en egnet beliggenhet for et nytt internasjonalt konkurransedyktig IT-, kunnskaps og innovasjonscenter. Ideen om et samarbeidsprosjekt mellom private og statlige aktører ble solgt inn i en tid preget av stor vekst i IKT-næringen. Prosjektet og dets realiseringsform møtte stor motstand både politisk og fra IT-miljøer i regionene.

Da realiseringen av prosjektet startet i 2000, ble det møtt av en rekke utfordringer. Noen av dem var distriktspolitiske, andre skyldtes nedgangstider i IT-næringen, forsinkelser eller begrenset tilgang på arealer. I takt med omstendighetene endret prosjektet seg fra et fremtidsrettet offentlig-privat IT-, kunnskaps- og innovasjonsprosjekt, til et prosjekt med fokus på utleie og eiendomsutvikling for høyteknologiske virksomheter. I dag er det delte meninger om hvorvidt senteret har levd opp til forventningene og om det realiserer den opprinnelige visjonen.

I denne avhandlingen undersøkes IT Fornebu slik det fremstår i 2013. Deretter vurderes det hvorvidt dagens IT-senter samsvarer med den opprinnelige visjonen fra 1999. Til slutt vurderes senterets utvikling med utgangspunkt i kontekstuelle, teoretiske og historiske betraktninger, i et forsøk på å belyse noen sentrale årsaker til at IT Fornebu har blitt slik det har blitt i 2013.

ABSTRACT

IT Fornebu was initiated by a number of private investors, who believed that the State's former airport area would be a suitable location for a new, internationally competitive IT-, knowledge-, and innovation centre. The idea of a collaborative project between private and public actors was promoted at a time characterised by large growth in the ICT industry. The project and its method of execution met widespread opposition from both political and ICT environments in regional Norway.

When the realisation of the project began in 2000, it met a number of challenges. Some of these challenges were related to regional politics; others were related to a recession in the IT industry, delays, or limited access to areas designated for building. In line with the circumstances, the project changed from being a future-oriented public-private IT-, knowledge-, and innovation project, to being a project focused on property development and on leasing out property to high-technology businesses. Today, opinions are mixed in regards to whether the centre has lived up to the expectations, or whether it realizes the original vision.

In this dissertation, IT Fornebu is examined as it appears in 2013. It is considered whether the present IT centre agrees with the original vision from 1999, and, conclusively, the centre's development is assessed in regards to contextual, theoretical and historical considerations. This has been done in an attempt to highlight central reasons for why IT Fornebu has developed into what it is in 2013.

Del 1 Innledning..... 9

<i>1 Innledning</i>	9
1.1 Bakgrunn	9
1.2 Kontekst	10
1.3 Problemstilling.....	10
1.4 Oppgavens oppbygning	10
<i>2 Betraktningperspektiv</i>	12
2.1 IT Fornebu og planlegging	12
2.2 Et komplekst studieobjekt	12
2.2.1 Tidligere omtale	13
Planperspektiv	13
Politisk perspektiv.....	14
Innovasjon, kunnskap og IKT som utgangspunkt.....	15
Dagspressen.....	15
2.2.2 Mange påstander	16
<i>3 Metode</i>	18
3.1 Kvalitativ metode.....	18
Forstudium.....	20
Bruk av påstander	20
Historikk.....	20
Komparative undersøkelser.....	21
3.2 Datagrunnlag og utvalg	21
Nettsider	21
Dagspresse.....	22
Dokumenter.....	22
Litteratur- og teori	22
Intervjuer	23
3.3 Validitet og reliabilitet	23

Del 2: Teori og historie..... 25

<i>4 IT Fornebus teoretisk kontekst</i>	25
4.1 Teoretisk bakteppe.....	25
Fra produksjonsøkonomi til kunnskapsøkonomi	25
Kunnskapsøkonomien.....	26
Det tekno-økonomiske paradigmeskiftet	26

4.2 Næringsklynger	28
Konkurransforhold	30
Markedsforhold	31
Faktorforhold	31
Koblinger	32
4.2.1 Hvordan "ser" en klynge ut?	32
4.2.2 Klynge- og innovasjonspolitik	34
4.3 Noen påstander	34
4.3.1 Distrikts- og næringspolitikk	34
Påstand 1	36
4.3.2 Behovs- og lokaliseringsanalyser	36
Påstand 2	37
4.3.3 Begrensninger og forsinkelser	37
Påstand 3	37
<i>5 Aktører og kronologi .....</i>	<i>38</i>
5.1 Beskrivelse av de mest sentrale aktørene	38
Bærum kommune	38
Oslo Kommune	38
Statsbygg	38
NIFO	39
IT Fornebu	39
Simula	40
Regjeringen	40
SIVA	41
5.2 IT Fornebu; en historisk oversikt	42
5.2.1 Årene fram mot vedtak	42
5.2.2 Store uenigheter	45
5.2.3 Tidlige planaspekter	49
5.2.4 Realiseringen (2000-2004)	52
<i>6 Midtveisevalueringen til Oxford Research .....</i>	<i>56</i>
6.1 Om rapporten	56
6.2 Rapportens funn	57
6.2.1 Visjon og målsettinger	57
6.2.2 Noen sentrale tall fra rapporten	60
6.3 Rapportens konklusjon	61
6.4 Framtidsutsikter og anbefalinger	62
6.4.1 Tre framtidige scenarier	62

6.4.2 Rapportens anbefalinger.....	63
6.5 St.meld.nr 42 (2003-2004).....	63
7 Årene etter rapporten.....	65

Del 3: Dagens IT Fornebu 67

8 IT Fornebu i 2013.....	67
8.1 Dagens IT-senter.....	69
8.2 Arealbruk.....	71
8.3 Bedriftene.....	71
Subsea 7.....	72
Hewlett/Packard.....	72
Software Innovation.....	72
Alcatel-Lucent.....	73
Intergrated Detector Electronics AS (IDEAS).....	74
8.4 IT Fornebu - en del av flere klynger?.....	74
8.5 Utdanningsinstitusjoner.....	76
8.6 Samspill mellom forskning, utdanning og næring.....	77
8.7 Inkubatorvirksomhet.....	80
8.8 Internasjonal profil.....	81
8.9 Seks evalueringspunkter.....	82

Del 4: Måloppnåelse og visjonsrealisering 86

9 Status og vurdering.....	86
9.1 Hva er IT Fornebu i 2013?.....	86
9.2 Realiserer dagens IT Fornebu visjonen?.....	88
1: Visjonsrealisering med utgangspunkt i målsettingene fra Hovedavtalen.....	90
2: Visjonsrealisering løstrevet fra målsettingene i Hovedavtalen.....	91
10 Årsaker til måloppnåelse og visjonsrealisering.....	92
10.1 Distrikts- og næringspolitikk.....	92
10.2 Behov og lokalisering.....	95
10.3 Forsinkelser og begrensninger.....	99
10.4 Hvorfor har IT-Fornebu blitt slik det har blitt i 2013?.....	101
11 Oppsummering.....	103
11.1 Oppsummerende svar på problemstillingen.....	103
11.2 Hvorfor er folk så uenige?.....	105

11.3 Forslag til videre undersøkelser.....	105
Bibliografi, kilder og vedlegg.....	106
<i>Bibliografi .....</i>	<i>106</i>
<i>Dagspresse og nettkilder .....</i>	<i>109</i>
<i>Figurer .....</i>	<i>111</i>
<i>Vedlegg 1.....</i>	<i>112</i>
<i>Vedlegg 2.....</i>	<i>113</i>

Fig. 1 Fornebu ligger i Bærum langs E18 rett vest for Oslo-grensa. Området i farger gjenspeiler de samme arealene som inngår Kommunedelplan 2. Arealene innenfor den røde grensen ble overdratt fra staten til IT Fornebu Eiendom etter avtaleinngåelse i 2000.

DEL 1

INNLEDNING

1 INNLEDNING

1.1 BAKGRUNN

Ideen om at et IT-, kunnskaps- og innovasjonssenter av internasjonal betydning skulle lokaliseres på de gamle flyplassarealene på Fornebu, er snart 20 år gammel. Den vokste fram i en tid der mange land beveget seg fra en produksjonsøkonomi til en kunnskapsøkonomi. For Norge dreide dette seg i stor grad om hvilke bein landet skulle stå på når oljen en gang i fremtiden tok slutt. I tråd med internasjonale trender var det naturlig å ta del i det Fred. Olsen omtalte som *hjernerevolusjonen*¹.

Hjernerevolusjonens norske ”hovedfilial” skulle etter forslag fra et knippe private aktører lokaliseres på statens eiendommer på Fornebu, som etter flyttingen av hovedflyplassen i august 1998 ville bli frigjort og tilgjengelig for utvikling og transformasjon. I mars 2000 ble det etter ni stortingsbehandlinger, omfattende kontroverser og politisk maktkamp, vedtatt at IT-senteret skulle realiseres som et samarbeid mellom staten og den private konstellasjonen IT Fornebu Technoport.

I årene som fulgte fortsatte kritikken fra flere hold. Mange mente at staten feilaktig hadde kastet seg inn i et dyrt og urealiserbart prosjekt uten røtter i virkeligheten. Da resultatene av prosjektet lot vente på seg, påla Stortinget regjeringen å utarbeide en uavhengig statusrapport. Rapporten, utført av Oxford Research, ble presentert i 2004 og underbygget det kritikerne hadde hevdet ved å konkludere med at prosjektet foreløpig ikke hadde klart å leve opp til de forventningene man hadde hatt. Dette resulterte i at prosjektet av mange ble erklært som en fiasko, og at staten gikk fra å være aktiv til å bli en passiv part i prosjektet.

Kritikerne forespeilet at det én gang så visjonære prosjektet ville falle hen og bli en alminnelig næringspark med en og annen IT-bedrift representert. Visjonen om et

---

¹ *Hjernerevolusjonen* kan sees som en metafor på overgangen fra produksjonsøkonomi til kunnskapsøkonomi. Mer om dette i kapittel 4.1.

senter med en internasjonal profil med fokus på kunnskap, utdanning og innovasjon, var ifølge *St.meld. nr. 42 (2003-2004)* mer eller mindre forlatt og prosjektet ble stadig oftere omtalt som et rent eiendomsutviklingsprosjekt.

I dag, ca. ti år etter at statusrapporten ble utarbeidet, eksisterer IT Fornebu fortsatt. Flere mener fortsatt at IT-senteret er blitt den alminnelige næringsparken kritikerne forespeilet og at de private investorene trakk det lengste strået da de fikk tilgang til de attraktive tomtene på Fornebu. Til tross for den store mengden kritiske røster som har fulgt prosjektet gjennom ca. 15 år, hevder enkelte at visjonen fortsatt lever og at IT Fornebu har kommet et godt stykke på vei i realiseringen av den.

1.2 KONTEKST

Avhandlingen har til hensikt å bidra med kunnskap om et prosjekt som for lengst har fått sin plass i historiebøkene, men som likevel ikke er et avsluttet kapittel. I tillegg til å frembringe kunnskap om IT Fornebu, er det også et mål at denne undersøkelsen skal kunne si noe om hvilke utfordringer som kan forekomme ved utviklingen av store og komplekse prosjekter. Utfordringene spenner over flere fagområder enn det man vanligvis regner som kjernen i planfaget, men fagområdene er likevel relevante i forhold til de realitetene en planlegger forholder seg til.

1.3 PROBLEMSTILLING

Denne avhandlingen har som mål å undersøke IT Fornebu slik senteret fremstår i 2013. Funnene vil bli vurdert i forhold til den opprinnelige visjonen og målene slik de er uttrykt i Hovedavtalen mellom IT Fornebu Technoport og staten fra 1999. På bakgrunn av funnene og vurderingen av dem, vil ulike årsaker til IT-senterets status drøftes. Følgende problemstilling vil besvares:

- 1. Hva er IT Fornebu i 2013?*
- 2. Hvordan stemmer dagens IT-senter overens med visjonen?*
- 3. Hvorfor har IT-Fornebu blitt slik det har blitt i 2013?*

1.4 OPPGAVENS OPPBYGNING

Oppgaven er delt inn i fire deler. I den innledende delen beskrives betraktningsspektiv, tidligere omtale av prosjektet og metoden som er benyttet

gjennom studien. I del to etableres et teoretisk og historisk grunnlag som igjen benyttes i del fire. Del tre er i stor grad empirisk og beskriver IT Fornebu slik det fremstår i 2013. I del fire besvares de tre delproblemstillingene gjennom drøftinger, vurderinger og sammenlikninger. Avslutningsvis oppsummeres svarene på problemstillingen. Oppgavens struktur og forskningsdesign er mer detaljert beskrevet i figur nr. 2 i kapittel 3.1.

2 BETRAKTNINGSPERSPEKTIV

2.1 IT FORNEBU OG PLANLEGGING

Prosjektet *IT Fornebu* har mange interessante sider i planleggingsøyemed. Ikke bare er prosjektet interessant rent fysisk, som en bestanddel i den helhetlige etterbruken av flyplassarealene, men også prosessuelt, avtalemessig, nærings- og distriktpolitisk, maktfordelingsmessig, og som et eksempel på en post-industrialistisk utviklingstrend som har preget mange samfunn de siste 50 årene. Noen av de nevnte aspektene forholder seg kanskje mer til det man tradisjonelt vil kalle samfunnsplanlegging og utvikling enn til byplanlegging, men i betraktningen av IT Fornebu velger jeg å ikke skille kategorisk mellom de to begrepene. En av årsakene til dette er at jeg ønsker å undersøke dagens IT Fornebu i forhold til visjoner, måloppnåelse og mulige forklaringer, på en måte som ikke blir altfor preget av forhåndsdefinerte rammer knyttet til faglige stereotypier som avskjærer temaer som kan være sentrale når man skal undersøke et prosjekt som IT Fornebu. Det planfaglige betraktningsperspektivet i dette prosjektet vil derfor være preget av tverrfaglighet, på samme måte som en planlegger i dag er nødt til å forholde seg til fagkunnskap, politikk, demokrati, kommunale, regionale og nasjonale mål, grunneierinteresser, markedskrefter, globalisering og mye mer.

2.2 ET KOMPLEKST STUDIEOBJEKT

Med et vidt betraktningsperspektiv fremstår IT Fornebu som et studieobjekt med stor kompleksitet. Dette gjør prosjektet interessant, men også til et vanskelig studieobjekt. Det kan være utfordrende å gripe om en slik kompleksitet, men jeg tror likevel det har vært riktig å undersøke prosjektet med så vide rammer som mulig for å kunne danne seg et så godt bilde som mulig uten for mange tematiske hull. Gjennom undersøkelsen av IT Fornebu har jeg flere ganger gjort meg opp meninger om hvilke aspekter som i størst grad har preget prosjektets utvikling, og kanskje like mange ganger har jeg endret mening etter hvert som jeg har kommet lenger ned i materien. Hvis man er interessert i å forstå IT Fornebu, er det nødvendig å anerkjenne at det er mange ulike aspekter ved prosjektet som har spilt sentrale roller i prosessen og for resultatet.

Det er med andre ord ikke enkelt å påvise eller isolere årsakssammenhenger på Fornebu. Likevel kan en ydmykhet overfor studieobjektets kompleksitet bidra til at vurderingene som blir presentert har en relativt høy grad av troverdighet.

2.2.1 TIDLIGERE OMTALE

Gjennom et forstudie² ble det synlig at denne avhandlingen ikke på langt nær er den første som tar for seg IT Fornebu. Det er skrevet flere master- og hovedfagsoppgaver om IT-senteret ved flere ulike institusjoner, og av studenter med ulike faglige innfallsvinkler. Senteret har også blitt behandlet i en rekke fagbøker, tidsskrifter, i dagspressen, biografier, rapporter og stortingsmeldinger.

PLANPERSPEKTIV

Det er ikke skrevet mye om IT Fornebu fra et utpreget planperspektiv. Noen sentrale publikasjoner foreligger likevel. Boken *Kampen om Fornebu* (2008) av Hans Kristian Lingsom, tar for seg planleggingen og realiseringen av etterbruken av Fornebu generelt, og i noen kapitler IT Fornebu spesielt. Lingsom var Bærum kommunes plansjef med ansvar for etterbruken av Fornebu fra 1992-2001. Boken gir på tross av en til tider utpreget subjektiv form, en viktig og grundig gjennomgang av utviklingsforløpet på Fornebu. En annen viktig publikasjon med sentrale artikler er første nummer av tidsskriftet PLAN fra 2005; *Fra Fornebu til Forneby*. Et eksempel er artikkelen *Makt og avmakt i fysisk planlegging og gjennomføring – refleksjoner fra etterbruk av Fornebu* (2005) der Rolf H. Jensen³ beskriver de sentrale maktforholdene i den fysiske planleggingen og utviklingen av Fornebu. Jensen går ikke i dybden på IT Fornebu, men aspektene han beskriver er likevel sentrale som IT-senterets planmessige kontekst. Et tredje viktig dokument som omhandler viktige planmessige vurderinger i forhold til IT-senteret, er Oxford Research AS⁴ sin evaluering av IT Fornebu fra 2003-2004. Rapporten tar ikke kun for seg IT senterets plantekniske omstendigheter, men også politiske og lokaliseringstekniske

---

² I starten av prosjektet ble det utført et forstudie som beskrives mer inngående i kapittel 3.

³ Rolf H. Jensen var innleid til Statsbygg som plansjef for Fornebu fra 1997-2001 og som rådgiver fra 2001.

⁴ Oxford Research AS er et konsulentselskap med opprinnelse i Danmark. Rapporten det vises til ble utarbeidet av Leif Jakobsen og Morten Hvidberg, og krediteres derfor dem i referanser og bibliografi.

omstendigheter. Et fjerde dokument som er sentralt i forhold til planperspektivet er Kommunedelplan 2 over Fornebuområdet fra 1999.⁵

I forhold til et samfunnsplanleggings-perspektiv er det vedtatt og publisert en rekke politiske dokumenter som blant annet peker ut i hvilken retning den fremtidige utviklingen av nasjonens IKT-kompetanse skal gå. I denne sammenhengen kan blant annet Jagland-regjeringens IT Fornebu-positive *Langtidsprogram: 1998-2001* (Finansdepartementet 1997) nevnes, samt Lars Sponheims mer IT Fornebu-negative *St.meld. nr. 38 (1997-1998) IT-kompetanse i et regionalt perspektiv*. Et annet viktig dokument er *St. meld. nr. 42 (2003-2004) Status for IT- og kunnskapssenteret på Fornebu*, som delvis tok inn over seg resultatene fra Oxford Research sin rapport.

POLITISK PERSPEKTIV

De politiske omstendighetene rundt IT-senteret fram mot 2000, er relativt godt beskrevet i litteraturen. De 10 siste årenes omstendigheter har derimot ikke blitt nevneverdig behandlet. En forklaring på dette kan være at de mest fundamentale politiske slagene om IT Fornebu fant sted i årene før og rundt 2000. Fra 2004 endret det statlige engasjementet seg, noe som også resulterte i færre politiske diskusjoner og dermed færre kontroverser. Et sentralt bidrag som tar for seg det politiske perspektivet i *tidligfase* er Per Morten Vigtel⁶ og Bjarne Røsjø⁷ sin bok *Ni liv* (2009). Boka omhandler de politiske prosessene rundt IT Fornebu fra 1991-2000, og bærer i likhet med Lingsom sin bok, til tider preg av å være meget subjektiv. I tillegg bør det nevnes at boka er utgitt av selskapet IT Fornebu. I *Ni liv* refererer Vigtel og Røsjø til en hovedfagsoppgave skrevet av Thomas Grotle (2000); *IT Fornebu - fra visjon til virkelighet : betydningen av sosiale nettverk og tillit i politikk og næringsliv*. Denne avhandlingen inneholder blant annet intervjuer med Lars Sponheim, som var en sentral politisk skikkelse i debattene om IT- og kunnskapssenteret på Fornebu. Et annet bidrag som tar opp de politiske og næringspolitiske omstendighetene er Erik S. Reinerts⁸ artikkel *IT Fornebu; næringspolitikk og skiftende virkelighetsforståelse*

---

⁵ Se vedlegg 1 for KDP2 plankart.

⁶ Per Morten Vigtel, kanskje mest kjent som lobbyist, var sentral under opprettelsen av Norsk Investorforum og selskapet IT Fornebu.

⁷ Bjarne Røsjø var journalist i Dagens Næringsliv 1998-1999, med ansvar for å dekke blant annet IT Fornebu. *Ni Liv* er forfattet av Røsjø, og i forordet hevdes det at den i stor grad baserer seg på Vigtels erfaringer og arkivmateriale.

⁸ Erik S. Reinert er økonom og professor i Technology Governance and Development Strategies ved Tallin University of Technology. Fra 1995-2001 var han forskningsleder i Norsk Investorforum.

(2005). Denne artikkelen er også trykket i PLAN nr. 1 fra 2005, og beskriver det næringspolitiske landskapet IT Fornebu-prosjektet befant seg i. Artikkelen har i tillegg et teoretisk tilsnitt som plasserer IT-senteret inn i en innovasjonsøkonomi og en internasjonal kontekst.

INNOVASJON, KUNNSKAP OG IKT SOM UTGANGSPUNKT

Innovasjon var helt fra begynnelsen en av de uttalte bærebjelkene og målene med IT Fornebu-prosjektet. Det er derfor ikke overraskende at IT-senteret som et omfattende og mye omtalt prosjekt, også har vært gjenstand for undersøkelser i forbindelse med begrepet *innovasjon*. Dette er synlig i flere avhandlinger, faglitteratur, presse og i offentlige dokumenter om innovasjon. Torger Reve og Erik W. Jakobsen⁹ omtaler blant annet IT Fornebu i sin bok *Et verdiskapende Norge* (2001). Boken formidler resultatene fra et forskningsprosjekt med samme navn, som hadde som mål å bidra til en økt verdiskaping i Norge. Sentrale temaer i boka er innovasjon, klynger, IKT med mer. Blant avhandlingene som er skrevet med liknende innfallsvinkel kan blant annet Laila Løvhøidens *The IT Fornebu project: a major Norwegian ICT-cluster?* fra 2000 nevnes. Avhandlingen undersøker de tidlige fasene av prosjektet, og er med sine intervjuer av sentrale aktører interessant med tanke på de grunnleggende visjonene og den teoretiske kontekstualiseringen av IT-prosjektet. IT Fornebus funksjon som innovasjonsinkubator er blitt undersøkt i en masteroppgave skrevet av Didrik Martens Egge (2009). Også i denne avhandlingen er det gjort intervjuer med sentrale aktører som Fred. Olsen, Tormod Hermansen og Per Morten Vigtel.

DAGSPRESSEN

Den mest omfattende dekkingen av IT Fornebu har trolig dagspressen stått for. Et søk på *IT Fornebu* i Atekst sine databaser 23. februar 2013, ga 2396 treff i utvalgt¹⁰ dags- og fagpresse. Det eldste treffet var fra Dagens Næringsliv datert 20. januar 1997, det nyeste var fra 18. januar 2013, også dette fra Dagens Næringsliv. Pressedekningen av IT Fornebu var klart hyppigst rundt årtusenskiftet, men senteret omtales også jevnlig i dag. En systematisk undersøkelse av dagspressen ble ikke gjort i forstudiet og vil

---

⁹ Torger Reve er professor i strategi og industriell konkurransevne ved Handelshøyskolen BI og er blant landets mest fremtredende forskere på næringsklynger. Fra 1997-2005 var han også rektor ved BI. Reve satt i styret i IT Fornebu tidlig på 2000-tallet. Erik W. Jakobsen er siviløkonom og dr.oecon fra Norges Handelshøyskole. Han jobber i dag i firmaet Menon, men har også et professorat i strategi ved Høgskolen i Buskerud og Høgskolen i Vestfold.

¹⁰ Utvalget besto av alle norske papiraviser som er en del av Atekst/Retrievers digitale arkivsystem.

heller ikke bli gjort i avhandlingen. Søk i dagspressen har likevel vært nyttig for å undersøke enkeltpersoners standpunkter eller uttalelser om spesifikke sider ved IT-senteret.

Det er nødvendig å understreke at dagspressens mest sentrale bidrag har vært dekkingen av den politiske debatten og prosjektets konseptuelle innhold. I hvilken grad dekkingen har vært nyansert vil jeg ikke spekulere i, men uansett nyanseringsgrad har den uten tvil bidratt til å påvirke velgernes holdninger til prosjektet, og dermed også det politiske potensialet i saken. Eksempelvis hevder Per Morten Vigtel at av 250 avisutklipp gjennomgått i februar 2000, var 95% av dem sterkt kritiske eller negative til den politiske behandlingen og ideen om å etablere et kunnskapssenter på Fornebu (Vigtel & Røsjø 2009).

2.2.2 MANGE PÅSTANDER

I gjennomgangen av den tidligere omtalen fremkommer noen av de mulige innfallsvinklene og de mange ulike aspektene ved IT-senteret på Fornebu. Eksemplene utgjør ikke på noen måte en uttømmende liste, men de representerer noen sentrale bidrag og innfallsvinkler. Gjennom forstudiet, og kanskje særlig gjennom undersøkelser av dagspressen, ble en rekke påstander om IT Fornebu synlige. For eksempel uttrykte Lars Sponheim til Aftenposten 4. februar 2011 at han ikke syns IT Fornebu har levert.¹¹ Han sier også at kampen som ble ført mot IT-senteret resulterte i et desentralisert miljø, noe han er godt fornøyd med. Han får i samme artikkel delvis støtte fra generalsekretær i IKT-Norge, Per Morten Hoff, som hevder at problemet var at IT-senteret på Fornebu ikke hadde forankring i næringen eller i universitetsmiljøene. Hoff tilføyer også at de som mente at tomtehandelen var en gavepakke til det norske investormiljøet trolig har fått rett, samt at den statlige aktøren SIVA¹² for lengst burde ha trukket seg ut av prosjektet. Dette blir også omtalt i Oxford Research sin rapport som forespeilet at staten ville komme til å trekke seg ut av prosjektet gjennom en avvikling av IT Fornebu AS, hvis det i all hovedsak ville ende opp som et eiendomsprosjekt uten fokus på kunnskap og utdanning. Det samme

---

¹¹ Lest på Aftenposten.no 08.05.2013:

¹² SIVA (Selskapet for industrivekst SF) er et statlig eid foretak. Største enkelteier i IT Fornebu AS med 32,6 % av aksjene.

forespeilet de for SIMULA¹³, den eneste utdannings- og forskningsinstitusjonen som var lokalisert i IT-senteret da rapporten ble utarbeidet (Jakobsen & Hvidberg 2004).

Disse påstandene og forespeilingene harmonerer godt med det generelle inntrykket jeg sitter igjen med etter forstudiet. Til tross for den tilsynelatende ensidige omtalen, er det likevel enkelte påstander og uttalelser som strider med den mer etablerte oppfatningen. Eksempelvis hevdet direktør i SIVA, Harald Kjeldstad i Aftenposten 10. februar 2011 at flere av visjonene for IT Fornebu fortsatt er gjeldende, og at han er imponert over de private eiernes tålmodighet og vilje til å satse på visjonene. Han uttrykker også optimisme i forbindelse med at SIMULA i 2010 forlenget kontrakten med IT Fornebu med ytterligere 10 år. Kjeldstad får (naturlig nok) støtte fra IT Fornebu som i sin årsrapport for 2011 skriver at de "...anser at det som startet med en idé for rundt 20 år siden om å skape et høyteknologisk kunnskapssenter av internasjonalt format på Fornebu i all hovedsak er oppfylt." (ITFornebu 2012 s. 26).

De konflikterende meningene og påstandene er et interessant utgangspunkt som vitner om at det er behov for en undersøkelse av IT Fornebu i 2013. Til tross for at de fleste uttalelsene har en utpreget negativ karakter, er det interessant at det finnes enkelte indikatorer som kan tyde på at IT-senteret er inne i en "forsinket blomstring". Hvorvidt dette er tilfellet, og i hvilken grad dagens senter stemmer overens med den opprinnelige visjonen, vil forhåpentligvis kunne besvares etter at dagens IT Fornebu er blitt undersøkt.

---

¹³ SIMULA-senteret er en utdannings- og forskningsinstitusjon eid av Staten. Mer omfattende beskrivelse følger i kapittel 5.

3 METODE

Vitenskapelige metoder er verktøy og fremgangsmåter som benyttes for å løse problemstillinger og for å styrke kvaliteten i forskningsresultatene. Metoden velges etter at tema og problemstilling er fastsatt, slik at den i størst mulig grad tilpasses forskningsoppgaven. I forbindelse med IT Fornebu som er et svært komplekst og omfattende studieobjekt, har valget av metode blitt basert på flere ulike forhold. I og med at delproblemstillingene er av forskjellig art, har det i denne oppgaven vært hensiktsmessig å bruke ulike metodiske grep.

3.1 KVALITATIV METODE

Studien er blitt utført basert på et forskningsdesign som i all hovedsak faller inn under *kvalitativ metode*. Kvalitative undersøkelser, som studier av offentlige dokumenter, litteratur- og teoristudier, intervjuer og søk i dagspresse er blitt gjort, og en del ikke-kvantifiserbar data er blitt samlet inn, analysert og vurdert. Men ifølge Askheim og Grenness (2008) dreier kvalitativ metode seg om mer enn bare ulike datainnsamlingsmetoder, det er også en måte å tilnærme seg virkeligheten på. Ofte kjennetegnes den kvalitative metoden av å være *induktiv*, med fokus på å utlede og utvikle begreper, samt å danne mening og forståelse med utgangspunkt i det innsamlede datamaterialet. Dette skiller metoden fra *deduktive* metoder som forsøker å samle inn data for å teste foreliggende teori eller hypoteser.

Det er flere grunner til at det er benyttet kvalitativ metode i dette prosjektet.

Opgavens problemstilling springer ut fra et ønske om å undersøke og forstå ett konkret studieobjekt, samt prosessene og mekanismene knyttet til det. IT Fornebu er ikke blitt valgt som case for å bekrefte eller avkrefte eksisterende teori om IT- og kunnskapssentre. Dessuten er omfattende prosjekter som IT Fornebu ofte preget av regionale og politiske forskjeller, heterogene aktørgrupper og institusjoner som i varierende grad er stivhengige¹⁴, noe som gjør prosjektene vanskelige og uegnede for generalisering. Til tross for at innfallsvinkelen i hovedsak har vært induktiv, gir bruken av påstander forskningsdesignet et deduktivt innslag. Den kvalitative metoden

---

¹⁴ *Stivhengighet* forklarer hvordan menneskers eller institusjoners avgjørelser tas på bakgrunn av avgjørelser som er tatt tidligere. Hvis en institusjon over lengre tid håndterer en type situasjon på en spesifikk måte, vil den være tilbøyelig til å fortsette håndteringen av fremtidige situasjoner i tråd med den etablerte praksisen. Når det gjelder teknologi er det ikke uvanlig at man velger det mest etablerte alternativet med flest brukere, og ikke nødvendigvis det beste alternativet – man følger den ”oppgatte stien”.

åpner for en fri bruk og kombinerings av ulike metodeverktøy. Med en kvalitativ metode har det vært mulig å sette sammen et forskningsdesign som har passet problemstillingen og oppgavens rammer.

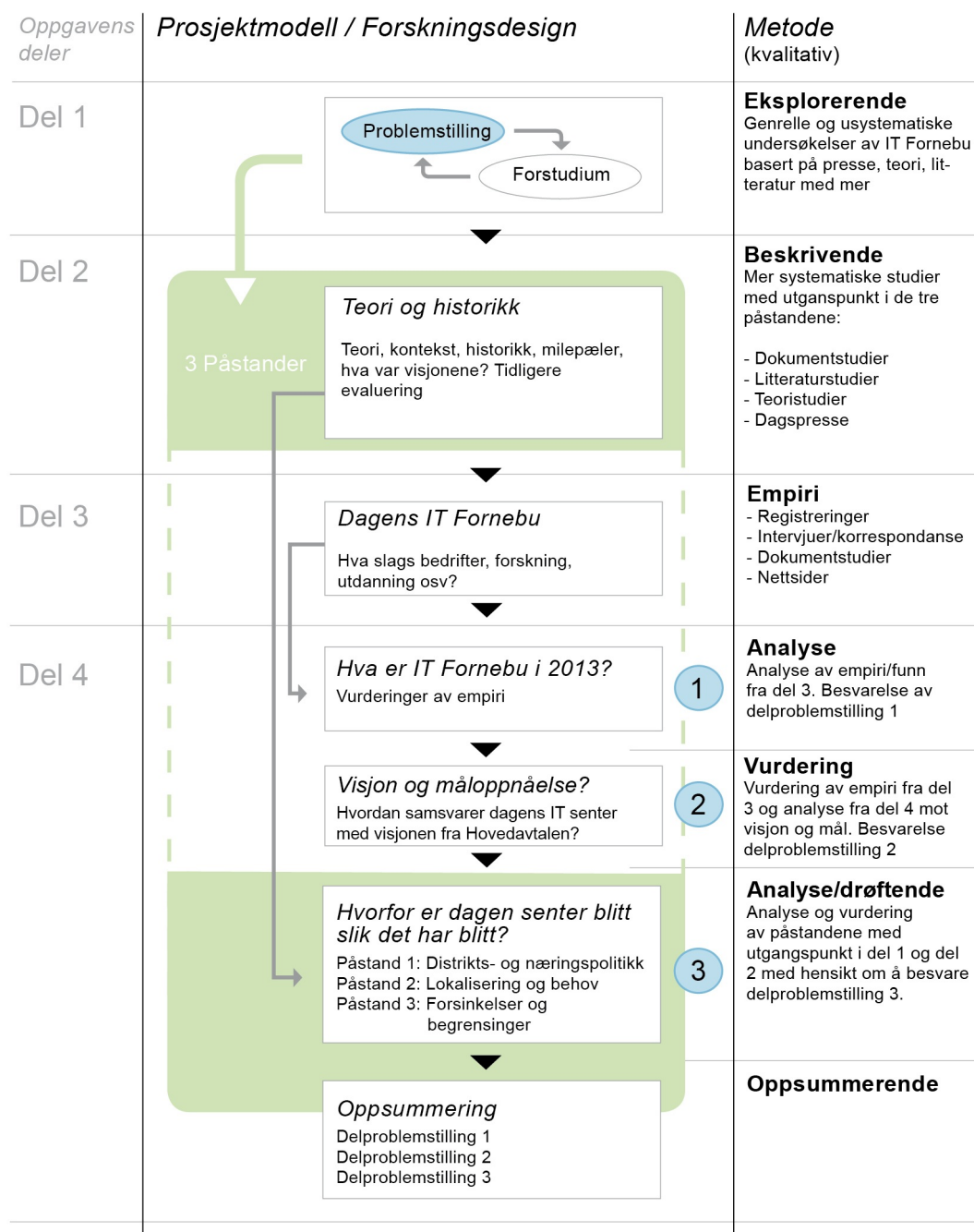

Fig. 2 Figuren viser prosjektets forskningsdesign i sammenheng med metodikk og avhandlingens oppbygging. Designet har i stor grad blitt fulgt, men ikke slavisk. Gjennom et prosjekt som dette oppdager man stadig nye ting som gjør at man hele tiden må revurderer kunnskap og valg.

FORSTUDIUM

I over 15 år har IT Fornebu vært et pågående prosjekt som til tider har vært meget aktuelt, omstridt og godt dekket i media. Et generelt forstudium har vært nødvendig for å skaffe oversikt over det omfattende IT-prosjektet og for å kartlegge relevante publikasjoner, teorier, politiske standpunkter osv. Forstudiet bar tydelig preg av å være eksplorativt og ble utført uten et definert rammeverk. Dette har som nevnt i kapittel 2.2, vært nødvendig for å unngå bevisst eller ubevisst utelukking av viktige aspekter eller temaer for tidlig i prosessen. Forstudiet har også vært viktig for å få fastsatt problemstillingen.

BRUK AV PÅSTANDER

I tillegg til å virke spesifiserende på problemstillingen, virket forstudiet hypotesegenererende. Med utgangspunkt i den vide innfallsvinkelen ble det mulig å forme påstander som representerte sentrale temaer og som kan bidra til å belyse delproblemstilling 3; *Hva er årsaken til graden av måloppnåelse?* Fordi delproblemstilling 3 delvis skal betraktes i lys av påstandene, er det naturlig at påstandene påvirker de videre studiene av dokumenter, litteratur og teori. På denne måten kan man si at påstandene avgrensner undersøkelsen, og vil derfor også begrense den generelle validiteten i besvarelsen av delproblemstilling 3. På bakgrunn av dette understrekes det at oppgaven ikke tar høyde for å vurdere graden av måloppnåelse utover det rammeverket som blir definert gjennom påstandene og temaene de representerer. Bruken av påstander vil også kunne gjøre at fremstillingen av historikk, politiske holdninger osv. blir noe polarisert fordi man hele tiden leter etter fakta som bidrar til å besvare problemstillingene. Selv om spissingen gjennom påstandene virker avgrensende, er påstandene nødvendige for å gi studien et rammeverk som gjør det mulig å undersøke et komplekst studieobjekt som IT Fornebu i løpet av en begrenset tidsperiode på 4,5 mnd. De tre påstandene som er utformet med bakgrunn i teori, generell presseomtale og enkeltpersoners utsagn, presenteres i kapittel 4.2.

HISTORIKK

I undersøkelsene av IT Fornebu har studier av historikken vært nødvendig for å få kunnskap om prosesser, de politiske standpunktene, omtale og kritikk, kontekst med mer. Det historiske bakteppet er en forutsetning for å kunne si noe om senterets

utvikling og for å forstå senteret som konsept og de ulike aktørenes roller og posisjoner.

KOMPARATIVE UNDERSØKELSER

Denne studien har også en komparativ side. Fordi det innenfor oppgavens rammer ikke har vært mulig å gjøre en fullstendig vurdering av dagens IT Fornebu, har registreringene av dagens senter i stor grad benyttet seg av de samme målenhetene som Oxford Research gjorde i 2003/2004. Det positive med dette er at flere av målingsresultatene kan sammenliknes. Det negative er at eventuelle svakheter ved Oxford Research sin undersøkelse overføres til denne studien. Ideelt sett burde senteret fått en helt ny vurdering som kunne stått på egne ben, men dette ville blant annet forutsatt omfattende undersøkelser av intern aktivitet, konkrete målinger av innovasjon og verdiskaping osv., noe som faller utenfor dette prosjektets rammer.

3.2 DATAGRUNNLAG OG UTVALG

Datagrunnlaget som er blitt benyttet i denne avhandlingen er i hovedsak sekundærdata. Det finnes mye informasjon samlet i årsrapporter, dagspresse, på nettsider og i rapporter og liknende. Noe primærdata har likevel blitt samlet inn i forbindelse med intervjuer og korrespondanse med informanter. Det har ikke blitt utført spørreundersøkelser eller liknende som setter krav til utvalg. Generelt sett har derfor kildeutvalg blitt gjort strategisk og med utgangspunkt i relevans.

NETTSIDER

Internettsøk har blitt mye brukt gjennom prosjektet. Den store mengden informasjon som er tilgjengelig på nett, har særlig vært nyttig i forbindelse med kartleggingen av bedriftene på Fornebu og deres aktiviteter. Informasjonen på IT Fornebus nettsider har også vært av stor betydning for oppgaven. Til tross for at tilgangen på informasjon er god på mange nettsider, knytter det seg ofte usikkerheter til den. Det kan blant annet være vanskelig å se når en side sist ble oppdatert og om informasjonen som ligger ute fortsatt er riktig. Det er heller ikke alle virksomheter som er flinke til å oppdatere sidene sine jevnlig. Ved mistanke om at informasjon funnet på nett har vært feilaktig, har det blitt forsøkt å oppspore alternative kilder.

DAGSPRESSE

Ved mange anledninger har det vært nyttig med søk i dagspressen. I de fleste tilfellene har Retrievers database Atekst blitt benyttet, men mer generelle søk i nettaviser har også blitt gjort. Dagspressen kan bidra med mye og god informasjon om spesifikke hendelser eller inneholde uttalelser fra sentrale aktører eller personer. Ved bruk av aviser og liknende er det nødvendig å være bevisst at aviser ofte har en grunnleggende politiske tilhørighet og en definert målgruppe som vil sette sitt preg på avisens innhold. Det er også viktig å være klar over at små og store aviser har eiere som teknisk sett kan påvirke avisens innhold og vinkling av saker, selv om de fleste aviser hevder å være redaksjonelt uavhengige. Et interessant eksempel i denne sammenhengen er Dagens Næringsliv (DN), som har vært en viktig aktør i dekkningen av IT Fornebu. Avisen eies og utgis av NHST Media Group AS som igjen eies av selskaper der Fred. Olsen er aksjonær. Det må understrekes at DN ikke har vært spesielt positive til IT Fornebu-prosjektet, i likhet med store deler av dagspressen.

DOKUMENTER

Offentlige dokumenter som Stortingsmeldinger, Stortingsproposisjoner, rapporter, planer og liknende har vært relevante i dette prosjektet. Noen dokumenter omhandler IT Fornebu direkte, andre er relevante ved at de for eksempel omtaler næringspolitikk generelt. Ved bruk av offentlige dokumenter som kilde er det viktig å være bevisst at dokumentene er utarbeidet under et politisk styre. Bruken av retorikk og fremheving av enkeltaspekter forekommer i slike dokumenter. I denne oppgaven gjøres det rede for noen av de politiske uenighetene som har påvirket utarbeidelsen av noen av disse dokumentene. I avhandlingens gjennomgang av IT Fornebus kronologi legges det spesielt vekt på forholdene som beskriver de politiske prosessene i prosjektet.

LITTERATUR- OG TEORI

Mye av litteraturen om IT Fornebu er skrevet av primærkilder som har vært direkte involvert i IT-prosjektet. Dette gjelder blant annet bidrag fra Erik S. Reinert, Rolf H. Jensen, Hans Kristian Lingsom og Per Morten Vigtel. Litteraturen representerer enestående informasjon og kunnskap om senteret og dets kontekst, og har vært uunnværlig i denne studien. Like fullt er det helt vesentlig å være bevisst at primærkildebidragene alle er skrevet av personer som har representert en aktør med en agenda. I et omstridt tilfelle som IT Fornebu, er det naturlig at mange av

primærkildene har mye å ”forsvare”. Det har derfor til tider vært nyttig å sette bidragene opp mot hverandre for å få et tydeligere bilde av subjektiviteten i dem.

I oppgaven har det både blitt brukt generell teori som omhandler klynger, verdiskaping, innovasjon osv., og mer spesifikk teori som tar for seg IT Fornebu og liknende sentra. Som nevnt er store prosjekter som IT Fornebu komplekse og det kan være vanskelige å generalisere på bakgrunn av dem. Dette gjør at de generaliserende teoriene kan være problematisk å bruke. Teori har likevel vært svært viktig i denne studien, ikke bare i forhold til det faktiske IT-prosjektet, men også for å forstå ideene og konseptene IT-senteret baserer seg på.

INTERVJUER

Ved to anledninger har informanter blitt brukt. Et halvstrukturert intervju med IT Fornebu Properties ble gjort 4. april 2013 og et e-postintervju ble gjort med Simula Research den 5. april 2013. Hensikten med intervjuet med IT Fornebu Properties var å undersøke forholdene ved dagens IT-senter. Tilstede i intervjuet var to representanter fra selskapets ledelse. Intervjuet ble fulgt opp med e-postkorrespondanse og utlevering av teknisk informasjon om IT-senteret. Simula-intervjuet ble gjort med administrerende direktør Aslak Tveito. Også her var en av hensiktene å undersøke forholdene på IT Fornebu, men også enkelte historiske aspekter. Begge intervjuene har supplert informasjonen som har vært tilgjengelig i årsrapporter, på nettsider og i diverse dokumenter.

3.3 VALIDITET OG RELIABILITET

Prosjektets kvalitet kan delvis vurderes ut ifra dets validitet og reliabilitet. Validiteten, ofte også kalt relevans eller gyldighet, beskriver i hvilken grad resultatene fra undersøkelsen faktisk besvarer problemstillingen. Ved undersøkelser og forklaringer av et komplekst studieobjekt som IT Fornebu er det mange elementer som kan forringe validiteten. En av de store utfordringene i denne undersøkelsen vil være å kunne gi et gyldig svar på hvorfor IT-senteret har blitt som det har, uten å overse helt sentrale forklaringer som forholder seg til andre temaer enn de som er blitt undersøkt. I denne sammenhengen kan det vide forstudiet ha styrket validiteten fordi det gjorde det mulig å kartlegge et stort antall konkurrerende forklaringer. Påstandene vil kunne øke validiteten ytterligere fordi de er avgrensede, og gir resultatene et rammeverk.

Dette gjør det mulig å understreke at resultatene kun er gyldige innenfor påstandenes rammer.

Prosjektets reliabilitet, eller pålitelighet, beskriver troverdigheten i resultatene. Resultatenes troverdighet kan påvirkes av alt fra subjektivitet hos forskeren til uregelmessige analyser eller tvetydighet i innsamlet data. For å unngå lav reliabilitet og etterprøvbarehet i denne kvalitative studien, vil det være særlig viktig å være tydelig med valgene som tas og begrunne slutninger som trekkes.

DEL 2:

TEORI OG HISTORIE

4 IT FORNEBUS TEORETISK KONTEKST

4.1 TEORETISK BAKTEPPE

Ideen om et IT-, kunnskaps-, og innovasjonssenter på Fornebu kan sees i sammenheng med flere forskjellige teorier. I dette kapitlet vil noen sentrale teoretiske strømninger beskrives for å sette IT Fornebu inn i en teoretisk kontekst. Deretter vil det bli gått mer spesifikt inn på bidrag som belyser de tre påstandene.

FRA PRODUKSJONSØKONOMI TIL KUNNSKAPSØKONOMI

På 1970-tallet opplevde mange norske byer og tettsteder tilbakegang i forbindelse med nedleggelse av industri. Den norske industrien hadde siden midten av 1800-tallet vært helt sentral i den norske produksjonsøkonomien som hadde drevet mye av veksten og urbaniseringen i landet (Vatne 2005). Norge var i denne perioden i selskap med mange vestlige land som også opplevde at veksten stoppet opp med den omfattende de-industrialiseringen. Endringene som fant sted i mange av industrilandene på 1970-tallet ble gjenstand for omfattende diskusjoner om hvordan den økonomisk strukturen ville komme til å forandre seg ved en overgang fra vareproduksjon til tjenesteproduksjon og mer kunnskapsintensiv virksomhet. I ettertid har det blitt vanlig å forsøke og forklare endringene med begrepspar som industrisamfunnet versus det postindustrielle samfunn, fordisme versus fleksibel spesialisering eller det moderne versus det postmoderne samfunn (Ibid.).

For Norges del tok det ikke mange år før veksten tiltok igjen, etter hvert som oljeproduksjonen eskalerte på 1980-tallet. Til tross for at oljen blåste nytt liv i den norske økonomien, førte den fundamentale overgangen fra det industrielle til det postindustrielle samfunn i den vestlige verden til at man også i Norge begynte en fundamental økonomisk omstruktureringen. I tillegg innså man at både olje og gass var fossile ressurser som på et tidspunkt var nødt til å ta slutt (Reve & Jakobsen 2001).

KUNNSKAPSØKONOMIEN

Mange vestlige samfunn endret seg fra å være industrisamfunn til å bli såkalte kunnskapssamfunn. Kunnskapsøkonomien som styrte mesteparten av veksten i disse samfunnene, baserte seg i større grad på læring, kreativitet og fornyelsesevne enn på naturressurser og realkapital. Menneskene og deres evner utover det tradisjonelle fysiske arbeidet, ble i større grad enn tidligere en avgjørende ressurs i lands, regioners og byers utvikling. Overgangen fra produksjonsøkonomi til kunnskapsøkonomi fikk gjennom 1980- og 1990-tallet god støtte i utviklingsteorien og i næringsøkonomien, etter hvert ble overgangen også integrert i næringspolitikken i mange land (Arbo & Selstad 2004).

Overgangen til en økonomi som i større grad fokuserer på kreativitet, høyteknologi og innovasjon, ble av enkelte omtalt som et paradigmeskifte. Paradigmeskifteteoriene hadde sitt utspring i den østerrikske økonomen og statsviteren Joseph Schumpeters (1883-1950) evolusjonære økonomiske analyser. Ifølge Schumpeter var ny kunnskap og de nyvinninger (*innovasjoner*) som oppstår når kunnskapen realiseres i et marked, den egentlige økonomiske drivkraften, og ikke kapitalen i seg selv. Han mente også at kreative og nytenkende gründere var helt sentrale og ville tiltrekke seg kapital for så å øke verdiskapingen gjennom innovasjon. På denne måten kunne innovasjonen gi kapitalen en konstruktiv verdi (Freeman 1974; Reinert 2002).

DET TEKNO-ØKONOMISKE PARADIGMESKIFTET

På 1980-tallet ble Schumpeters tanker om innovasjon koblet sammen med den russiske økonomen Nikolai Kondratieffs (1892-1938) teorier om økonomiens *lange bølger*. Kondratieff mente at økonomien beveget seg i sykluser eller bølger på om lag 50 år, som var preget av perioder med sterk vekst og perioder med mindre vekst. Den venezuelanske samfunnsøkonomen Carlota Perez (1931-) og den engelske økonomen Christopher Freeman (1921-2010) ga overgangene mellom de økonomiske syklusene navnet *teknø-økonomiske paradigmeskifter*. Disse paradigmeskiftene var preget av spesielt store innovasjonsbølger som var så fundamentale at de var i stand til å endre verdikjedene i de aller fleste næringer, noe som igjen resulterte i et stort antall nye næringer og produkter. Mot slutten av hvert paradigme ville den tidligere teknologien eller sentrale ressursen være ”brukt opp”, eller ha ”nådd sin høyde”, og det nye paradigmetts fundamentale nyvinninger ville på nytt resultere i en bølge av innovasjon

som ville utløse radikale endringer i menneskenes levesett og øke velstanden (Reinert 2002).

Med utgangspunkt i disse teoriene undersøkte Perez og Freeman de tekno-økonomiske epokene fra siste halvdel av 1700-tallet og fram mot 1990-tallet. Arbeidet deres resulterte i beskrivelsen av fem forskjellige epoker som konstaterte at man rundt 1990 igjen ville befinne seg i et paradigmeskifte (Fig. 3). Skiftet ville ifølge Perez og Freeman bære preg av at man for alvor gikk fra et industrisamfunn preget av blant annet masseproduksjon, olje og syntetiske materialer, til et informasjons- og kommunikasjonssamfunn preget av data- og bioteknologi, mikroelektronikk, digital telekommunikasjon osv.

De historiske tekno-økonomiske epoker				
CA. ÅR FRA - TIL	BETEGNELSE PÅ EPOKEN	VIKTIGE NÆRINGER	NY BILLIG RESSURS	INFRA- STRUKTUR
1. 1770–1840	Tidlig mekanisering	Tekstiler Maskiner	Vannkraft Bomull	Kanaler, Veier
2. 1830–1890	Damp og jernbane	Jern Transport	Damp Kull	Jernbane Dampskip
3. 1880–1940	Elektrisitet og tungindustri	Elektr. maskin Kjemi	Stål Elektrisitet	Skip Veier
4. 1930–1990	Fordistisk masseproduksjon	Biler Syntetisk mater.	Olje	Veier, Fly, Kabler
5. 1990– ?	Informasjon og kommunikasjon	Data/ Software Bioteknologi	Mikro- elektronikk	Digital telekom. Satellitter

Fig. 3: Tekno-økonomiske epoker etter betegnelsene næringer, ny ressurstilgang og infrastruktur. (Reinert 2002)

I en utpreget råvarenasjon som Norge, med liten kunnskapsbasert eksport (Reve & Jakobsen 2001), var naturligvis mange åpne for forslag om å styrke den kunnskapsbaserte virksomheten for å tilpasse seg de endringene som Perez og Freeman hadde forespeilet. En av de som tok forespeilingene og behovet for å styrke kunnskapen og næringene som ville bli sentrale i det nye paradigmet på alvor, var Fred. Olsen. Allerede i 1980 holdt han foredrag om det han kalte *hjernerevolusjonen*, men det var først tidlig på 1990-tallet han fikk betydelig resonans (Vigtel & Røsjo 2009). Mye av oppmerksomheten skyldtes at Olsen, som hadde vist seg som en vellykket shipping-mann og en pioner innen olje og offshore, presenterte fremtidsrettede ideer i en tid preget av lavkonjunktur. I tillegg hadde han relevant

erfaring fra etableringen av kunnskapsparken *New Tech Park* i Singapore. Fred. Olsen fikk mye positiv omtale i pressen på denne tiden, og ble av enkelte ansett som en slags redningsmann i krisetid (Ibid.).

Utover på 1990-tallet fortsatte den forespeilede IKT-bølgen å vokse. I årene mellom 1988/89 og 1997/98 økte verdiskapingen i IKT-næringen med over 250%, kun så vidt slått av sjømatnæringen. Til sammenlikning økte den maritime næringen med under 150% i samme periode, og olje- og gassnæringen med under 100%. Store deler av denne næringen holdt til i Osloregionen, og så mye som 70% av norsk IKT-omsetning ble rundt år 2000 generert i Oslo (Reve & Jakobsen 2001). Den raske teknologiutviklingen og den store veksten i IKT-næringen ble fulgt med stadig større interesse fra politisk hold. Et av de tidlige offentlige dokumentene som tok for seg IKT-næringen var en rapport utarbeidet av et statssekretærutvalg satt ned av Brundtland-regjeringen i 1995; *Den norske IT-veien. Bit for Bit* (Rudihagen 1996). Rapportens åpningssetning illustrerer godt hvilke næringspolitiske omstendigheter IT-Fornebu vokste frem under;

”Informasjonsteknologien er en drivkraft som vil endre vår hverdag og vårt samfunn like gjennomgripende som den industrielle revolusjon i sin tid gjorde. I virkeligheten lever vi midt oppe i denne revolusjonen. Vi er alle daglige storbrukere av informasjonsteknologi.” (Rudihagen 1996)

4.2 NÆRINGSKLYNGER

Den grunnleggende forklaringen på at næringer lokaliserer seg i såkalte *klynger*¹⁵, er at bedriftenes konkurransedyktighet er avhengig av omgivelsene de befinner seg i. Det kan være mange årsaker til at bedrifter ønsker å lokalisere seg på et bestemt sted; skattefordeler, tilgang på arbeidskraft, infrastruktur og nærhet til kunder er bare noen av dem. I tillegg til de mer opplagte lokaliseringsfaktorene, er også samlokaliseringen i seg selv en drivkraft som gjør det interessant for bedrifter å lokalisere seg i klynger. Dette ble forklart av den amerikanske økonomen Michael E. Porter (1947-) som på slutten av 1980-tallet ledet et forskningsprosjekt som forsøkte og forklare hvordan enkelte næringer kunne bli en suksess i noen nasjoner og ikke i andre, på tross av at ressursgrunnlagene i landene var tilnærmet like. Resultatene fra forskningsprosjektet

---

¹⁵ *Klynge* er en norsk oversettelse av det engelske begrepet *cluster*.

ble publisert i boka *The Competitive Advantage of Nations* (1990) og viste at suksessrike næringer er kjennetegnet av selvforsterkende vekst drevet frem av blant annet konkurranse, samarbeid, innovasjonspress og kunnskapsutvikling blant bedrifter lokalisert relativt nær hverandre geografisk. Kvaliteten og omstendighetene i næringsomgivelsene (Porters "diamant" Fig. 4) bestemmer hvor sterke oppgraderingsmekanismene blir, som igjen påvirker verdiskapingen. (Reve & Jakobsen 2001). Den selvforsterkende verdiskapingen i gode næringsklynger vil resultere i at stadig flere bedrifter vil søke til klyngen, noe som spisser konkurranseforholdet, øker innovasjonspresset og verdiskapingen, som igjen vil tiltrekke seg enda flere bedrifter. Disse mekanismene er en del av forklaringen på hvorfor man noen steder har fått utpregede sentra for spesielle næringer. I norsk sammenheng kan "møbelklyngen" på Sunnmøre trekkes fram, eller næringsklyngen som vokste frem etter nedleggelsen av Kongsberg Våpenfabrikk¹⁶. I internasjonal sammenheng er det naturlig å trekke fram high tech-klyngen Silicon Valley i San Francisco eller olje- og gassklyngen i Houston.

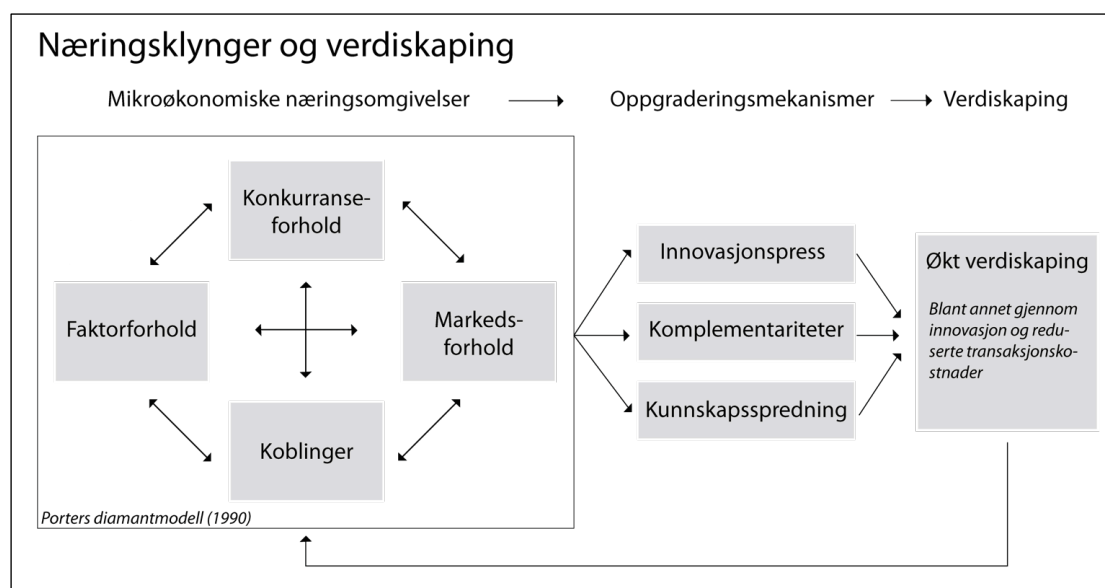

Fig. 4: Næringsomgivelsenes kvalitet (Porters diamantmodell) bestemmer hvor sterke oppgraderingsmekanismene blir, som igjen påvirker verdiskapingen (Reve & Jakobsen 2001).

Michael E. Porters diamantmodell peker på fire ulike forhold som Porter mener er sentrale i bedriftenes næringsomgivelser; *konkurransforhold*, *etterspørselsforhold*, *faktorforhold*, og *koblinger*. I tillegg blir *myndighetene* tillagt en sentral rolle, fordi de

¹⁶ I Kongsberg er det lokalisert en rekke høyteknologiske bedrifter som blant annet relaterer seg til subsea-, olje- og gassnæringen.

gjennom reguleringer eller insentiver potensielt kan ha stor innvirkning på næringsomgivelsene.

KONKURRANSEFORHOLD

I utgangspunktet ønsker de fleste bedrifter redusert konkurranse og rivalisering. Satt på spissen er monopol den mest ønskelige posisjonen for den enkelte bedrift, så lenge det foreligger en etterspørsel. En av grunnene til at Porter likevel har konkurranseforhold med som en positiv faktor i diamantmodellen, er at modellen i all hovedsak forholder seg til næringers konkurransedyktighet, og ikke enkeltbedrifters (Reve & Jakobsen 2001). I tillegg er Porters modell utarbeidet med tanke på markeder som er preget av konkurranse, og ikke monopoler. I følge Reve og Jakobsen vil bedrifter som gjennom tid har blitt herdet i et rivaliserende marked ha store fordeler framfor en ”sløv” monopolbedrift som plutselig befinner seg i et liberalisert marked. Reve og Jakobsen trekker i denne sammenheng fram Telenor som et godt eksempel på en bedrift som på starten av 1990-tallet forsto alvoret da det ble klart at telemonopolet ville falle. Monopolet falt ikke før i 1998, men Televerket som bedriften tidligere het, hadde allerede i 1992 begynt en markedstilpasset omorganisering for å forberede seg på den kommende konkurransen, ved å styrke en kommersiell bevissthet og for å etablere en lønnsomhetskultur i bedriften.

Porter regner også *samarbeid* som en del av *konkurranseforholdene* i næringsomgivelsene. I stedet for å se på samarbeid som en motpol til konkurranse, kan forholdet mellom dem sees som to sider av samme mynt. I følge Reve og Jakobsen (2001 s. 34) har all konkurranse ”...*substitusjon* som sin grunnleggende årsak. Konkurranse dreier seg om faren for å bli erstattet av en som oppleves som bedre enn deg selv. På samme måte har alt samarbeid *komplementaritet* som sin grunnleggende årsak”. Dette synliggjøres ved at næringer som er preget av hard konkurranse ofte også har en tendens til å inneholde mye samarbeid. Samarbeidet kan eksempelvis gjøres gjennom deling av stordriftsfordeler, eller gjennom FoU-prosjekter. Det er ikke uvanlig at slike former for samarbeid oppstår under økt konkurranse (Ibid.).

MARKEDSFORHOLD

I følge Porter har forholdene i markedet også stor betydning for en nærings utviklingsmuligheter. Etterspørsel, vekst, volum osv. er alle sentrale markedsfaktorer og påvirker eksempelvis hvor mye en bedrift kan ”tillate seg” å investere i FoU. Volum kan for eksempel være viktig for å realisere stordriftsfordeler, og stor etterspørsel kan være sentralt for å drive frem ny teknologi (Reve & Jakobsen 2001). I tillegg til faktorer som vekst og volum, er også det kvalitative ved kundene en viktig faktor. I mange næringer stiller avanserte, innovative og sofistikerte kunder høye krav til produsentene. Produsentenes suksess avhenger da delvis av i hvilken grad de evner å tilpasse seg forespørselen. I slike tilfeller er kommunikasjon sentralt. God og hyppig kommunikasjon er enklest å opprettholde når produsenter, kunder og andre relaterte aktører er samlokaliserte. Dette er en av årsakene til at innovasjoner skjer hyppigere i klynger (Ibid.).

FAKTORFORHOLD

Med *faktorforhold* mener Porter produksjonsfaktorer. Dette inkluderer alt fra menneskelige ressurser til kapital og infrastruktur. Tilgangen på disse faktorene er en viktig del av næringsomgivelsene. Er det for eksempel lite tilgang på ressurser der bedriften er lokalisert, er det viktig at ressursen er mobil. Hvis den ikke mobil, vil næringsomgivelsene ha uheldige faktorforhold. De senere årene har man sett en tendens til at tilgangen på for eksempel naturressurser har mindre å si for lokaliseringen av næringsklynger enn tidligere (Reve & Jakobsen 2001). Dette skyldes blant annet at mange næringer kan dele opp virksomheten sin og lokalisere enkeltdelene der det er hensiktsmessig. Design av brennplattformer trenger ikke lenger å foregå ved verftet, bedrifter kan flytte datavirksomheten sin til land som India, eller teknologibedrifter kan flytte deler av virksomheten til Silicon Valley, der tilgangen på spesialkompetanse er god. Til tross for at tilgangen på energi, mobil kapital og kommunikasjonsteknologi har gjort at mange bedrifter har blitt mer mobile, har arbeidskraften fortsatt ganske liten mobilitet. For bedrifter som er kunnskapsintensive, og spesielt for de som lever av relativt smal kompetanse, vil dette begrense lokaliseringmulighetene mye (Ibid.). Slike bedrifter er nødt til å lokalisere seg der kompetansen og talentene er. Dette begunstiger ofte lokalisering til større byer med næringsklynger og tilknytning til en eller flere forsknings- og utdanningsinstitusjoner, der tradisjonelt sett også potensialet for innovasjon er størst.

KOBLINGER

Med koblinger refererer Porter til formelle og uformelle kontaktpunkter mellom bedrifter, mennesker, myndigheter osv. Jo flere antall og typer koblinger som finnes i næringsomgivelsene, desto større vil kunnskapsspredningen være. Koblingene kan enten være *vertikale*, mellom kjøper og selger, eller *horisontale* mellom produsenter i form av samarbeidsprosjekter, eller blant utviklere i samarbeid om FoU. De menneskelige ressursene kan også være viktige kontaktpunkter. Individer som beveger seg mellom bedrifter og tar med seg kunnskap, konsulenter som er i kontakt med store deler av en bransje og bærer med seg kunnskap på tvers av bedriftene, eller mennesker som møtes i felles kantiner eller barer, kan alle være viktige kunnskapsspredere. Det er heller ikke uvanlig at styremedlemmer som sitter i flere styrer bærer med seg viktig kunnskap mellom bedriftene (Ibid.). Det er naturlig å tenke at mange foretak vil holde på næringshemmeligheter for å verne om eventuelle konkurransefordeler, men løfter man blikket fra bedriftsnivå til næringsnivå, er det naturlig å tenke at større konkurransefordeler kan ”sløve” ned bedrifter og gjøre konkurransen mindre intensiv, noe som igjen vil dempe veksten i næringen.

4.2.1 HVORDAN ”SER” EN KLYNGE UT?

Det er en pågående diskusjon om hvorvidt en klynge er et geografisk eller et funksjonelt begrep. I følge Malmberg (2004) er en av grunnene til dette at Porter i forskjellige sammenhenger definerer begrepet ulikt. I enkelte tilfeller definerer han en klynge som et sett av funksjonelle forhold, og i andre tilfeller understrekes viktigheten av geografisk nærhet. Hvis man ser på en klynge kun som et sett av funksjonelle sammenhenger, vil det være åpent for å tolke *næringsomgivelsene* i Porters diamantmodell utvidet – så lenge koblingene mellom funksjonene eksisterer spiller de ulike funksjonenes geografiske plassering ingen rolle. I andre tilfeller er Porter i følge Malmberg (Ibid.), tydelig på at geografisk nærhet spiller en viktig rolle. Det er vanskelig å motsette seg viktigheten av det geografiske aspektet når man vet at mange *koblinger* er geografisk betinget og at arbeidskraften i liten grad er mobil. Den høyt utdannende arbeidskraften, som er helt sentral i kunnskapsøkonomien, ønsker å bosette seg der forholdene er egnede og etterspørselen etter kompetanse stor.

Med utgangspunkt i dette blir det umulig å sette helt konkrete fysiske kriterier for klynger. Det er likevel klart at geografisk nærhet øker mulighetene for *koblinger* og

realisering av samlokaliseringsfordeler, noe som vil påvirke klyngens prestasjoner på en positiv måte.

I Oxford Research sin rapport (Jakobsen & Hvidberg 2004) fra 2004 beskrives sju forskjellige suksessfaktorer for nye regionale klynger:

1. Nytt teknologispør¹⁷
2. Teknologisk høyde og sammensetning – variert næringsstruktur¹⁸
3. Industrielt lokomotiv¹⁹
4. Dynamisk arbeidsmarked²⁰
5. Kritisk masse²¹
6. ”Cluster Champion” eller fasilitator²²
7. Politisk støtte (Nærings- og FoU-programmer, skattefordeler, investeringer med mer)

Oxford Research konkluderer med at IT Fornebu i seg selv ikke er en klynge og at mange av suksesskriteriene ikke er tilstede. Det pekes blant annet på manglende politisk støtte, manglende kritisk masse, ikke tilstrekkelig dynamisk arbeidsmarked, og at teknologisporet ikke er spisst nok eller tilstrekkelig definert. På bakgrunn av dette blir IT Fornebu i stedet beskrevet som en forsknings- og næringspark som potensielt kan få en sentral rolle i en større regional klynge (Ibid.). Selv om forsknings- og næringsparker ikke inneholder alle funksjonene man snakker om i klynger, har både klynger og parker ofte flere felles karakteristika; samarbeid og konkurranse mellom aktører, stordriftsfordeler, og tiltrekkende effekt på arbeidskraft og bedrifter med mer.

---

¹⁷ Rundt teknologiske gjennombrudd muliggjøres kommersiell og industriell vekst. Er teknologien det satses på gammel, er det stor sjanse for at det allerede finnes en liknende klynge et annet sted. Dette gjør det vanskeligere å etablere den nye klyngen (Jakobsen & Hvidberg 2004).

¹⁸ Den teknologiske kompetansen må være i verdensklasse, og eksistere i både det regionale forskningsmiljøet og i de regionale bedriftene (Ibid.).

¹⁹ Store bedrifter kan spille sentrale roller i klynger, både som kunde, arbeidsgiver, utvikler og gjennom FoU (Ibid.).

²⁰ For at klyngeeffekter skal realiseres bør kompetansen flyte godt mellom bedriftene, og mellom forsknings- og utdanningsinstitusjoner og bedrifter (Ibid.).

²¹ For at et forsknings- og industrielt miljø skal være attraktivt for arbeidsmarkedet, bedrifter og forskning, er det viktig at det har en vis størrelse. Dette er en forutsetning for at klyngeeffekter skal realiseres (Ibid.).

²² Tilstedeværelse av spesielle enkeltpersoner eller bedrifter har vist seg å kunne påvirke en klynges utvikling. Det samme kan interne organisasjoner som har til hensikt å ha en fasiliterende rolle i klyngen ha (Ibid.).

4.2.2 KLYNGE- OG INNOVASJONSPOLITIKK

Porters *klynge*-begrep fikk stor betydning gjennom 1990-tallet, både i forbindelse med økonomisk geografi og relaterte fagfelt, samt i politisk sammenheng (Isaksen & Onsager 2004; Malmberg 2004). I Norge kom klyngepolitikken blant annet til uttrykk i *St.prp. 51, 2002-2003*²³ hvor det blant annet står at ”Nærings- og regionalpolitikken bør ta sikte på å skape vilkår som gjør at klynger kan utvikle seg over hele landet.” Næringsklynger blir også omtalt i flere stortingsmeldinger, NOU’er og andre offentlige dokumenter fra rundt 1996 og fremover.²⁴

Selv om IT Fornebu vanskelig kan kalles en klynge i seg selv, må ideen om et IT-, kunnskaps- og innovasjonssenter på Fornebu sees i lys av klyngeteoriene som ble utformet rundt 1990. Selv om teoriene har sine forløpere blant annet i Alfred Marshall sine agglomerasjonsøkonomiske teorier fra omkring 1890, var det naturlig at Porters nye forklaringer på ”fenomener” som Silicon Valley, falt i god jord i et Norge nylig rammet av lavkonjunktur og et forespeilet paradigmeskifte preget av høyteknologi og IKT.

4.3 NOEN PÅSTANDER

Gjennom forstudiet ble det utformet 3 påstander. Påstandene baserer seg i hovedsak på en blanding av teori, generell presseomtale og enkeltpersoners utsagn, og belyser ulike sider ved IT-prosjektet. Påstandene har til hensikt å være spesifiserende og avgrensende rettesnorer i undersøkelsen av IT Fornebu. Mot slutten av avhandlingen vil vurderingen av påstandene belyse noen sentrale årsaker og forklaringer til at IT Fornebu har blitt slik det har blitt i 2013.

4.3.1 DISTRIKTS- OG NÆRINGSPOLITIKK

Som nevnt er det en uttrykt næringspolitisk strategi å legge til rette for næringsklynger. Klynger presterer bedre enn spredt næringsvirksomhet og de tiltrekker seg arbeidskraft, entreprenører og foretak. Potensielt sett kan tiltrekningskraften ha sin pris, i det minste hvis man ser det fra et distriktspolitisk

---

²³ Tittel: Virkemidler for et innovativt og nyskapende næringsliv. Lest på regjeringens nettsider 19.03.2013.

²⁴ Et søk i Regjeringens databaser (www.regjeringen.no) viser at begrepet *klynge* først blir brukt i et offentlig dokument i NOU 1996:23 *Konkurransen, kompetanse og miljø: Næringspolitiske hovedstrategier*.

perspektiv. Setter man det på spissen, vil man fort møte spørsmålet om hvorvidt Norge skal være en desentralisert eller en sentralisert nasjon. I denne sammenhengen oppstår det fort konflikter mellom næringspolitiske og distriktpolitiske strategier, og uenighet mellom politiske partier. Flere av de politiske partiene har veletablerte meninger i forhold til disse spørsmålene, og ofte strekker de seg et stykke tilbake i tid. De politiske omstendighetene rundt IT Fornebu har vist både forutsett og uforutsett politisk posisjonering.

Både Arbeiderpartiet og Venstre hadde tydelige posisjoner gjennom behandlingen av prosjektet. Begge partiene har en historie som stemmer godt overens med standpunktene de tok til IT Fornebu og den næringsutviklingen prosjektet representerte. For Venstres del begynte kampen for en desentralisert småindustri allerede på starten av 1900-tallet. Partiet ga i sine programmer tydelig uttrykk for en skepsis til urbanisert storindustri, og ønsket isteden å bidra til en økonomi som var preget av småindustri integrert i tradisjonelle bygdenæringer (Wicken 2004). Arbeiderpartiet på sin side, som i stor grad ble formet av arbeiderklassen i Kristiania, fokuserte i større grad på storskala urban industrialisering, noe som var mer nærliggende med tanke på organisasjonens medlemmer. Dette ble blant annet synlig mot slutten av 1930-årene da den nyopprettede Tiltakskommisjonen²⁵ begynte å støtte spesifikke bransjer og bedrifter i de større byene. Det ble fokusert spesielt på mekaniske verksteder, moderne verft og treforedlingsindustrien, som alle var sentrale for industriarbeider-bevegelsen (Ibid.). Det vekket naturligvis harme hos de som ønsket et en desentralisert småindustri, da Arbeiderpartiregjeringen prioriterte store sentrale aktører framfor små lokale bedrifter rundt omkring i landet.

De politiske uenighetene rundt IT Fornebu kan naturligvis ikke forklares med slike historiske betraktninger alene, men de er likevel interessante som et bakteppe for den politiske konflikten fordi de viser en grunnleggende uenighet om hva som er gode næringspolitiske strategier. Med dette tatt i betraktning var det ikke overraskende at den borgerlige regjeringen som tok over det sentraliserende næringspolitiske Arbeiderparti-prosjektet IT Fornebu, ikke var spesielt interessert i å fortsette der Ap-regjeringen hadde sluttet. Det er derfor grunn til å tro at den distrikts- og

---

²⁵ Regjeringen Nygaardsvold (1935-45) opprettet flere nye organer som hadde som mål å påvirke industriutviklingen. Tiltaksfondet som ble styrt av Tiltakskommisjonen, var en av disse.

næringspolitiske uenigheten rundt prosjektet har hatt en betydelige effekt på senterets utvikling og resultat. På bakgrunn av dette kan følgende påstand fremlegges:

PÅSTAND 1

Det distrikts- og næringspolitiske landskapet har gjort det vanskelig å realisere et IT-, kunnskaps- og innovasjonssenter av internasjonal, nasjonal og regional betydning på Fornebu.

4.3.2 BEHOVS- OG LOKALISERINGSANALYSE

Gjennom teorien tydeliggjøres det at en rekke ulike elementer bør ligge til rette for at næringsklynger eller næringsparker skal få den ønskede selvforsterkende effekten på verdiskaping og innovasjon. Summen av de ulike elementene danner det Michael Porter kaller de mikroøkonomiske næringsomgivelsene. Elementene henger ofte tett sammen, men kan variere fra interne kvaliteter knyttet til for eksempel felles kantiner og en hensiktsmessig foretakssammensetning, til mer eksterne faktorer som regionens utdannelsesnivå og kompetanseprofil.

I følge Bakkevig et al. (2002) er det en rekke forhold som kjennetegner vellykkede kunnskaps- og innovasjonsmiljøer:

- God planlegging, mye kapital og lang tid
- Kunnskap spiller en nøkkelrolle for utviklingen
- Forskningsbaserte forretningsideer
- Større bedrifter og disse fungerer i sammenheng med resten av miljøet
- Tverrfaglighet fremmer nytenkning og nyskaping, og øker miljøets sjanse for å utvikle seg og overleve på sikt
- Store offentlig forskningsprogrammer og internasjonale forskningsprosjekter
- Samarbeid med andre internasjonale forskningsmiljøer
- En sterk fasilitator

Mange mente at Fornebu var en uegnet lokalisering for et nytt IT-, kunnskaps- og innovasjonssenter som skulle spille en sentral rolle i Norge. En uttalelse som har gått igjen er at senteret heller burde plasseres i direkte tilknytning til et eksisterende forsknings- og utdanningsmiljø som for eksempel NTNU eller Forskningsparken ved UiO på Blindern. Andre har hevdet at senteret ble lokalisert på Fornebu uten å ha

støtte i IT-bransjen. Av Oxford Research understrekes det at det aldri ble utredet hvorvidt etableringen av et IT-, kunnskaps- og innovasjonssenter var et velegnet grep for å løfte norsk innovasjon og kunnskapsbasert verdiskaping. Det hevdes også at det aldri ble utarbeidet grundige analyser som kunne bekrefte eller avkrefte at Fornebu ville være en passende lokalitet for et IT-senter.

Med utgangspunkt i de manglende behovs- og lokaliseringsanalysene og de omfattende kriteriene for vellykket etablering av kunnskaps- og innovasjonsmiljøer, er det nærliggende å tro at manglende utredninger og analyser gjorde at IT-senteret fikk en lokalisering som var svært uegnet for realiseringen av visjonen. Dette fremmer oppgavens andre påstand:

PÅSTAND 2

Manglende behovs- og lokaliseringsanalyser gjorde at IT-, kunnskaps- og innovasjonssenteret ble lagt til et sted som var uegnet for IT-relatert nyskaping og kunnskapsbaserte næringsutvikling.

4.3.3 BEGRENSNINGER OG FORSINKELSER

Forsinkelser med mange ulike forklaringer har preget utviklingen av IT Fornebu. Noen forsinkelser skyldes omfattende politisk behandling, andre skyldes avtaleforhandlinger, arealbegrensninger, rekkefølgebestemmelser, manglende infrastruktur-realisering og liknende. I følge Reinert (2005) er høyteknologiverdenen bestående av korte teknologiske ”mulighetsvinduer”, og når vinduene åpnes er det den som hurtigst investerer, raskt opparbeider produksjonsvolum og markedsandeler som lykkes. I en tid med IT-boom og IT-krakk, og i en bransje med hard konkurranse om nyvinningene, er *timing* viktig – og da vil man nødvendigvis være sårbar ved begrensninger og forsinkelser. På bakgrunn av dette fremsettes tredje og siste påstand:

PÅSTAND 3

Forsinkelser og begrensninger har redusert IT Fornebus muligheter til å innfri forventningene innenfor den forventede tidsrammen på 15 år.

5 AKTØRER OG KRONOLOGI

I dette kapittelet gjøres det kort rede for de mest sentrale aktørene i IT-prosjektet. Deretter beskrives senterets utvikling mer eller mindre kronologisk for å etablere et grunnlag for undersøkelsen av IT Fornebu anno 2013. Det gjøres også rede for midtveisevalueringen til Oxford Research fra 2003/2004.

5.1 BESKRIVELSE AV DE MEST SENTRALE AKTØRENE

BÆRUM KOMMUNE

Fornebu-området ligger i Bærum, en kommune som det siste halve århundret har vært en "høyre-kommune".²⁶ Gjennom mesteparten av IT Fornebus livsløp har kommunens ordfører vært Høyre-politikeren Odd Reinsfelt (1992-2011). I dag er Lisbeth Hammer Krogh (H) ordfører. Kommunen har vært planmyndighet gjennom hele utviklingen, uten spesielle grunneierinteresser, men med eierinteresser knyttet til infrastruktur og vvs. Kommunens planansvarlige for etterbruken av Fornebu har i all hovedsak vært Hans Kristian Lingsom.

OSLO KOMMUNE

Oslo kommune ble i forbindelse med nedleggelsen av flyplassen en av to store grunneiere på Fornebu. I tråd med avtalen med Luftfartsdirektoratet skulle arealene tilbakeføres til kommunen etter at flyplassvirksomheten var opphørt. Oslo kommune har i liten grad påvirket IT Fornebu direkte, men nevnes likevel som sentral aktør fordi kommunen har vært en av to store grunneiere som har blitt direkte berørt av den store planoppgaven som IT Fornebu er en del av. Oslo kommune ved daværende Etat for bolig og eiendom, inntok ifølge Lingsom (2008) en ren grunneierrolle og solgte i januar 2001 eiendommene sine til Fornebu Boligspare med en fortjeneste på om lag 3 milliarder kroner.

STATSBYGG

I 1995 fikk Statsbygg overdratt Luftfartsdirektoratets eiendommer på Fornebu og tok dermed over ansvaret for de statlige grunneierinteressene. En av Statsbyggs hovedoppgaver har vært å realisere verdiene i den statlige grunnen. De var også

---

²⁶ Kommune har vært styrt av Høyre fra 1956 til i dag. Ved kommunestyrevalget i 2011 fikk Høyre 27 av 51 mandater. Kommunens nest største parti er Arbeiderpartiet som i 2011 fikk 11 mandater.

sentrale under planleggingen av hva eiendommene skulle brukes til, og samarbeidet ved flere anledninger med NIFO, blant annet i forbindelse med undersøkelsen av næringsmuligheter. Kjøpsavtalen mellom staten v/Statsbygg og IT Fornebu Technoport ble signert i mars 2000, men full eiendomsrett til de 316 000 kvadratmeterne ble ikke overdratt til IT Fornebu Eiendom AS før i juni 2001.

NIFO

Norsk Investorforum (NIFO) ble stiftet i januar 1993 med en rekke kjente navn og store langsiktige investeringsselskaper som deltakere. Blant dem var Fred. Olsen og flere andre fra shippingbransjen, Ole Gunnar Selvaag fra Selvaag-gruppen og bilimportør Jan H. Møller. Sentralt i etableringen av stiftelsen sto Per Morten Vigtel og Terje Mikalsen²⁷ hvis hensikt var å skape en næringslivsorganisasjon med det formålet å endre økonomi- og næringspolitikken gjennom prosjekter i nettverket, heller enn i hierarkier med stabile og tydelige grenser (Løvhøiden 2000). NIFO var sentrale i utviklingen av ideen om et IT-senter på Fornebu, og forble sentrale også under opprettelsen av selskapet IT Fornebu. Fred. Olsen ble IT Fornebu AS sin første styreleder, og sekretariatet i selskapet ble delt med NIFO (Vigtel & Røsjø 2009).

IT FORNEBU

IT Fornebu AS (ITF) ble formelt stiftet 25. oktober 1996. Det første selskapet var et visjonsselskap, men etter hvert utviklet IT Fornebu seg til å bli et konsern sammensatt av en rekke forskjellige selskaper og ulike private og statlige eiere. IT Fornebu Eiendom AS (ITFE) ble stiftet noe senere, 7. mai 1997, og er det selskapet statens eiendommer formelt ble overdratt til i juni 2001. Våren 2002 ble IT Fornebu Inkubator AS (ITFI) stiftet med ITF, ITFE og Forskningsparken AS som eiere.

IT Fornebu har siden opprettelsen blitt omstrukturert, og har i dag form som et konsern med IT Fornebu Properties AS (ITFP) som holdingselskap og en rekke underliggende datterselskaper. ITFP ble stiftet i november 2006. Aksjonærstrukturen var pr. 31.12.2011:

- SIVA Eiendom Holding AS 32,6 %

---

²⁷ Terje Mikalsen var styreleder i NIFO fra oppstart i 1993 frem til 2000, da overtok han styrelederjobben i IT Fornebu etter Fred. Olsen. Tidligere hadde Mikalsen blant annet vært styreleder i Norska Data og i Hafslund Nycomed. I følge Vigtel (2009) hadde også han gode kontakter i investormiljøer i Seattle, Washington Research Foundation.

- Ganger Rolf ASA 6,3 %
- Bonheur ASA 6,3 %
- Selvaag Gruppen AS 12,6 %
- Schage Eiendom AS 12,5 %
- DnB Bank ASA 12,6 %
- Umoe AS 4,5 %
- Linstow AS 12,5 %
- A. Wilhelmsen Capital AS 0,04 %

(ITFornebu 2012)

Konsernet var en del av alliansen IT Fornebu Technoport som i 2000 vant konkurransen om å være statens partner i realiseringen av IT Fornebu. ”Technoport-fløyen” i denne alliansen besto av KLP Eiendom AS²⁸ og Forskningsparken AS.

SIMULA

Simula Research Laboratory AS ble opprettet etter at Stortinget besluttet å etablere en forsknings- og utdanningsinstitusjon i tilknytning til IT-, kunnskaps- og innovasjonssenteret på Fornebu. Selskapet fikk 45 millioner kroner i oppstartsbevilgninger og Norges Forskningsråd som ansvarlige myndighet. Simula-senteret åpnet i januar 2001 i IT Fornebus lokaler, med den hensikt å drive grunnleggende langsiktig forskning på utvalgte områder innen programvare- og kommunikasjonsteknologi. Simula-senteret har fra opprettelsen av blitt drevet i tett samarbeid med Universitetet i Oslo. Selskapet er i dag i sin helhet eid av Kunnskapsdepartementet.

REGJERINGEN

Arbeidet med IT Fornebu-prosjektet har strukket seg over snart 20 år og seks ulike regjeringer. Da prosjektet var i sin aller tidligste fase var det Gro Harlem Brundtlands (Ap) tredje regjering²⁹ som satt. Denne regjeringen var positiv til at IT-senteret skulle realiseres som et samarbeid mellom offentlige og private aktører. De positive holdningene fortsatte da Torbjørn Jagland (Ap) brått tok over med sin egen regjering 25. oktober 1996 (Vigtel & Røsjø 2009). Men etter kun et år ved makten endret mye seg da Jagland gikk av etter stortingsvalget i 1997 fordi Arbeiderpartiet ikke fikk

²⁸ KLP er en forkortelse for Kommunal Landspensjonskasse.

²⁹ Brundtlands tredje regjering var en ettparti-regjering, og satt fra 3. november 1990 til 25. oktober 1996.

36,9 % oppslutning. Dette åpnet for en sentrumskoalisjon³⁰ under ledelse av Kjell Magne Bondevik (KrF). I denne regjeringen ble Lars Sponheim (V) utnevnt til næringsminister med ansvar for blant annet IT Fornebu. Den IT Fornebu-kritiske sentrumsregjeringen var i mindretall, noe som skapte store komplikasjoner for regjeringen så lenge Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet var enige nok til å danne flertall på Stortinget. Den 10. mars 2000 gikk Bondevik-regjeringen etter kabinettspørsmål på gasskraftsaken. Bare tre dager tidligere hadde stortingsflertallet på tross av regjeringens anbefalinger, valgt IT Fornebu Technoport som statens partner i realiseringen av IT-senteret. Etter Bondeviks første regjering tok Jens Stoltenberg (Ap) over med en mindretallsregjering som satt fram til 19. oktober 2001, da den ble erstattet av Bondeviks andre regjering. I denne versjonen var Senterpartiet byttet ut med Høyre, Lars Sponheim flyttet til Landbruks- og matdepartementet og Ansgar Gabrielsen (H) utnevnt til næringsminister. Bondevik 2 satt fram til 14. oktober 2005. Fra 17. oktober 2005 og fram til i dag har Stoltenbergs rødgrønne regjering sittet. Dagens regjering utgår av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet.

SIVA

SIVA (Selskapet for Industrivekst SF) er et statlig foretak som ble opprettet i 1968 for å ta ansvar for utvikling og drift av industrieiendommer. Selskapet har endret seg en del frem til i dag, og er nå et selskap som i større grad har ansvar for eiendoms- og innovasjonsinfrastruktur (Johansen 2010). I 2002 ble eierskapet i SIVA overført fra Kommunal- og regionaldepartementet til Nærings- og handelsdepartementet. I forbindelse med de omfattende behandlingene av IT-senteret i 2000, ble det avgjort at SIVA skulle ivareta statens eierinteresser. I dag eier SIVAs datterselskap SIVA Eiendom Holding AS 32,6 % av IT Fornebu Properties AS.

---

³⁰ Regjeringen var en koalisjon mellom Kristelig folkeparti, Senterpartiet og Venstre.

5.2 IT FORNEBU; EN HISTORISK OVERSIKT

5.2.1 ÅRENE FRAM MOT VEDTAK

De statlige føringene for hvordan etterbruken av Fornebu skulle bli, ble presentert som rikspolitiske retningslinjer (RPR) i august 1993. Retningslinjene kom som en følge av flyttevedtaket fra 8. oktober 1992 og understreket at:

Arealdisponeringen på Fornebu må vurderes i sammenheng med utviklingen i nærliggende områder, hele kommunen og regionen. Fremtidig arealbruk på Fornebu skal planlegges som en helhet, uavhengig av eksisterende eiendomsgrenser og eksisterende rettighetsforhold.

Følgende hensyn bør legges til grunn for planleggingen av den fremtidige arealbruken på Fornebu:

- *Strandsonen og deler av området bør sikres som rekreasjonsområde.*
- *Det bør i hovedsak legges til rette for boligbebyggelse med god arealutnyttelse.*
- *Næringsutbygging bør i hovedsak begrenses til de eksisterende areal hvor det i dag er bygninger.*

(KDP 2 for Fornebu-området, høringsdokument 19.04.99 s. 4)

For grunneieren staten, som eide mye av arealene sørøst på Fornebu der blant annet terminalområdene lå, betydde retningslinjene at næring sannsynligvis ville prege den fremtidige utviklingen av arealene. Oslo kommune derimot, ville etter nedleggelsen av flyplassen få returnert³¹ store ubebygde områder som i stor grad ville bli regulert til boligformål. De rikspolitiske retningslinjene som talte for næringsutvikling på Fornebu stemte godt overens med Bærum kommunes ønsker. I forbindelse med lavkonjunkturen på slutten av 1980-tallet hadde kommunen sett at aktiviteten i ”Engineering Valley”³² hadde dabbet av, og ønsket derfor å styrke næringen i området rundt Lysaker. Bærum kommune var også bekymret over alle

---

³¹ Oslo kommune var den opprinnelige eieren av grunnen der den første flyplassen ble anlagt på slutten av 1930-tallet. Etter krigen åpnet Staten for å utvide Fornebu til hovedflyplass for østlandsområdet. Dette ble løst ved at Staten fikk overdratt arealene med forbehold om at de skulle returneres til Oslo kommune når flyplassdriften eventuelt skulle opphøre (Lingsom 2008).

³² ”Engineering Valley” er en uformell beskrivelse av en kunnskapsintensiv næringsakse som strekker seg fra Oslo vest via Skøyen med tyngdepunkt Lysaker. Herfra går aksene videre gjennom Bærum og Asker. Langs aksene er det lokalisert mange store og små bedrifter, mange av dem er sentrale i den norske offshore-næringen.

arbeidsplassene som ville forsvinne med nedleggelsen av flyplassen. I løpet av høsten 1994 ble det gjort flere forsøk på å tiltrekke seg store internasjonale selskaper, Bærum kommune tok også på et tidspunkt kontakt med Statsbygg for å undersøke mulighetene for å etablere en ingeniørskole på Fornebu (Løvhøiden 2000).

Da det i 1996 ble klart at Telenor ønsket å samlokalisere virksomheten sin i et nytt konsernsenter på Fornebu, falt en viktig brikke i den videre næringsutviklingen på plass. Ideen om et nytt hovedkvarter på Fornebu oppsto etter en konferanse ved Norges Handelshøyskole (NHH) i Bergen i mai 1995. Der hadde Bærums-gründeren Jon Holt møtt Telenordirektør Tormod Hermansen. Holt var på den tiden engasjert av Bærum kommune i en arbeidsgruppe som skulle belyse alternative muligheter på Fornebu. Da Hermansen ba om forslag til hvor Telenor kunne lokalisere sitt nye hovedkontor, svarte Holt med å skissere et scenario på Fornebu der Telenor ville bli motoren i en IT-klynge bestående av nyskapende bedrifter i et miljø som kunne øke Telenors konkurransedyktighet (Løvhøiden 2000). Det er liten tvil om at monopolbedriften Telenor som forberedte seg på et konkurransepreget og deregulert telemarked, syntes tanken om å bli en del av en sterk ny IKT-klynge var fristende. Høsten 1995 lekket Hermansen og Holts ideer om Telenor og IKT-klyngen på Fornebu ut til pressen (Ibid.).

Parallelt med at Tormod Hermansen og Jon Holt foredlet ideene om Telenors nye lokalisering, utarbeidet NIFO med Erik S. Reinert i spissen, flere utredninger som skulle danne grunnlaget for organisasjonens næringspolitiske arbeid. En av dem ble gjort i samarbeid med KUF³³ under ledelse av Håkon Gundersen som var statsråd Gudmund Hernes' tidligere IT-rådgiver. NIFO støttet seg også på rapporter bestilt fra FAFO³⁴ og ECON³⁵. De mange rapportene og utredningene støttet i følge Per Morten Vigtel (2009) opp under ideen om å utvikle et IT-senter av nasjonal betydning. I denne anledningen utpekte Fornebu seg som en attraktiv lokalisering på grunn av nærheten til Oslo, de store ledige arealene, nærhet til høyskoler og universiteter, og på

---

³³ Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet og NIFO utarbeidet sammen rapporten *Informasjonsteknologi og økonomisk nyskaping i Norge*. Daværende minister Gudmund Hernes hadde gitt klarsignal til prosjektet.

³⁴ FAFO ble grunnlagt av LO i 1982 som Fagbevegelsens senter for forskning, utredning og dokumentasjon. Organisasjonen ble omgjort til stiftelse i 1993 med bidrag fra LO, Orkla ASA, Umoe AS, Elkem ASA, COOP Norge, Sparebank 1 Gruppen, Norsk Kommuneforbund og Telenor AS.

³⁵ ECON ble etablert av samfunnsøkonomer på starten av 1980-tallet og drev blant annet med økonomisk oppdragsforskning. I 2007 ble selskapet solgt til finske Pöyry Plc og fikk navnet Econ Pöyry. I dag heter selskapet Pöyry Management Consulting (Norway).

grunn av de mange høyteknologiske bedriftene som var lokalisert i området. For å få en forsikring hos planmyndigheten, tok NIFO kontakt med Bærum kommune for å avklare om et slikt prosjekt var ønskelig, og om det i det hele tatt ville være praktisk mulig å gjennomføre det. Tidligere varaordfører i Bærum Helge S. Lie utredet flere relevante problemstillinger og konkluderte med at kommunen var meget interessert i økonomisk bærekraftig virksomhet på Fornebu (Ibid.).

I løpet av 1995 var NIFOs møtevirksomhet stor. De hadde blant annet positive møter med Torbjørn Jagland (Ap) og Statsbygg. Aktiviteten den høsten resulterte blant annet i at NIFO fikk i oppdrag av Statsbygg å utrede hva slags næringsvirksomhet som kunne være aktuell på Fornebu; muligheten for internasjonalt samarbeid, gjennomføringsstrategier osv. ble undersøkt. Den 1. desember, dagen etter at kontrakten om utredningen var signert, hadde NIFO et møte med regjeringen. På møtet ble blant annet forutsetninger for norsk næring diskutert. I tillegg la Fred. Olsen frem sine visjoner for Fornebu. I følge Vigtel (2009) var det under møtet en felles erkjennelse av at man befant seg i et industrielt epokeskifte og at dette forutsatte en ny næringspolitikk. Statsrådene som var tilstede mente også at Statsbyggs oppdrag til NIFO "...kunne være en egnet ramme til å formulere en konkretisert og målbar visjon for norsk næringsutvikling og næringspolitikk" (Vigtel & Røsjø 2009 s.26). Dette vitner om at oppdraget ble gitt en vid ramme, som igjen sier noe om hvilken posisjon organisasjonen hadde klart å komme seg i.

NIFOs utredning forelå 15. januar 1996 og viste de første formelle forslagene til et IT- og kunnskapssenter på Fornebu. I april ble rapporten presentert for et interdepartementalt utvalg ledet av NHD. I følge Per Morten Vigtel ble rapporten omtalt som interessant, men det ble trukket i tvil om det fantes private investorer som var interessert (Vigtel & Røsjø 2009). Tvilen forsvant imidlertid fort etter at Fred. Olsen den 9. oktober forsikret at han på vegne av en rekke investorer ville gå inn med 500 millioner kroner. På bakgrunn av dette ble IT Fornebu AS formelt stiftet 24. oktober 1996 (Løvhøiden 2000). Til tross for at Tormod Hermansen og Holt hadde vært sammen om idéen om en IT-klynge på Fornebu der Telenor skulle være motor, hadde Hermansen også hatt møter med Olsen og NIFO fra juni 1996. Disse møtene resulterte i at Telenor etter hvert ble klare på sin nye lokalisering og valgte å bli investor i IT Fornebu (Vigtel & Røsjø 2009). Hvorfor Hermansen og Telenor valgte å bli en del IT Fornebu-initiativet, og ikke fortsette samarbeidet med Holt, er vanskelig

å si. Men det kan tenkes at Olsen og NIFO fikk ”solgt inn” et realiseringsalternativ som virket mindre risikabelt. I tillegg hadde Olsen erfaring relevant erfaring fra New Tech Park i Singapore.

IT Fornebu fikk styrket sin posisjon ytterligere etter at Torbjørn Jagland tok over som statsminister 25. oktober 1996. Selv om politikken i stor grad fortsatte i samme spor som under Brundtland, ble IT Fornebu satt inn som et av regjeringens mål i *Langtidsprogram 1998-2001*. IT Fornebu ble dermed en del av Jaglands *Det Norske Hus*, et slagord som beskrev den nye regjeringens satsningsområder inn i det nye årtusenet. I tiltredelseserklæringen fra 1996 står det at:

Grunnmuren i Det Norske Hus er den samlede verdiskapningen innenfor et økologisk bærekraftig samfunn. De fire søylene som bærer huset er:

- *Nærings- og arbeidslivspolitik.*
- *Velferdspolitik.*
- *Kultur-, forsknings- og utdanningspolitik.*
- *Utenriks- og sikkerhetspolitik.*

(Tiltredelseserklæring i Stortinget 29. oktober 1996)³⁶

I budsjettforhandlingene for 1998 fikk Jaglands langtidsprogram støtte ved at Stortinget samtykket i at Arbeids- og administrasjonsdepartementet fikk godkjenne at Statsbygg kunne inngå selskapsdannelser i forbindelse med etterbruken av Fornebu med det formål å sikre en langsiktig økonomisk avkastning for staten (Jakobsen & Hvidberg 2004). Dette var den første av til sammen ni behandlinger av IT-senteret i Stortinget før Hovedavtalen mellom staten og IT Fornebu Technoport ble inngått i 2000.

5.2.2 STORE UENIGHETER

Den politiske forankringen NIFO og IT Fornebu hadde klart å etablere, ble rokket ved da Bondeviks sentrumskoalisjon tok over etter stortingsvalget i 1997. Den nye næringsministeren Lars Sponheim var fra første stund tydelig negativ til at staten og en rekke private investorer sammen skulle realisere et IT-, kunnskaps- og

---

³⁶ Lest på regjeringens nettsider 27.03.2013.

innovasjonssenter på Fornebu. ”Det er noe som skurrer i meg hvis offentlige penger skal brukes til å sentralisere verdens mest desentraliserte teknologi”, sa Sponheim til pressen første dag i den nye jobben som næringsminister (Hansen & Sponheim 2010 s.97). Senere fulgte han opp med ”Da jeg tok over som næringsminister, hadde jeg av og til følelsen av å ta over etter Fred. Olsen og de andre finansfyrstene, og ikke etter Grete Knutsen. Det sier litt om hvilke forhold som råder mellom Arbeiderpartiet og penge-eliten i dette landet” (Ibid. s.99). I tillegg til motstand fra den nye regjeringen, ble det etter hvert kjent at IT-miljøene på Kjeller og i Trondheim var kritiske til at det skulle etableres et nytt og sentralt IT-senter på Fornebu.

Til tross for motstanden mot IT Fornebu-initiativet, anerkjente likevel Bondevikregjeringen at et nytt IT- og kunnskapssenter på Fornebu var en god idé som kunne bidra til å løfte den nasjonale IT-kompetansen og danne grunnlag for innovasjon og næringsutvikling innenfor en viktig internasjonal vekstnæring. Men regjeringen understreket i St.meld.nr 38 (1997-1998) *IT-kompetanse i et regionalt perspektiv*, at senteret måtte utvikles med utgangspunkt i å styrke den nasjonale verdiskapingen uten å svekke de andre miljøene i landet. Av hensyn til de andre IT-miljøene i Norge, ble det i meldingen satt et tak på 20 000 arbeidsplasser på Fornebu. Inkludert i dette var ca. 6000 arbeidsplasser holdt av til Telenor og ca. 400 til Norske skog. For NIFO og IT Fornebu var dette en stortingsmelding som var positiv til *ideen*, men negativ til prosjektets omfang og samarbeidet mellom staten og private aktører. På en rekke områder var det med andre ord store uenigheter mellom NIFO, IT Fornebu og Arbeiderpartiet, og Bondevik-regjeringen.

I løpet av vinteren 97/98 endret det liberalistiske Fremskrittspartiet standpunkt i forhold til statens rolle i IT-prosjektet. Endringen som av Vigtel (2009) blir omtalt som ”Fremskrittspartiets dramatiske snuoperasjon”, skjedde da partiet gikk fra å være i mot statlig deltakelse til å dele Arbeiderpartiets standpunkt om at staten burde spille en aktiv rolle i prosjektet. Parallelt bevegde Høyre seg fra å være positive til prosjektet, med noen reservasjoner, til å bli negative. Arbeiderpartiets nye allierte bidro til at prosjektet hadde flertall på Stortinget, noe som var helt avgjørende med en stadig mer negativ mindretallsregjering. I følge Vigtel (2009) var Ap’s Kjell Opseth og FrP’s Øystein Hedstrøm forbausende enige og standhaftige hele veien frem til det endelige vedtaket.

Regjeringen, hvis skepsis til prosjektet i hovedsak forholdt seg til den offentlig-private realiseringsstrategien, ønsket å selge statens eiendommer i det frie markedet uten IT-restriksjoner. Dette møtte stor motstand fra alle medlemmer i komiteen (unntatt medlemmer fra Høyre) som mente at et salg i markedet uten restriksjoner ikke ville sikre realiseringen av et IT-senter. Presset resulterte i at regjeringen fulgte opp med en ny stortingsmelding; *Enkelte gjenstående spørsmål i forbindelse med etableringen av IT-senter på Fornebu* (NHD 1998a). Resultatet ble blant annet at enkelte restriksjoner ble fastsatt på deler av arealet, og at staten skulle bidra til etableringen av inkubatorvirksomheten på senteret. Ap og FrP var ikke fornøyde og mente at Sponheims ”dimensjonering” var så sped og preget av regionalpolitikk at senteret antakelig ikke ville bli i stand til å bidra til utvikling av IT-næringen i regionene, og enda mindre bli et senter av internasjonal betydning (Vigtel & Røsjø 2009). Videre vedtar Stortinget at:

”Staten deltar som medeier i dette selskapet³⁷. Staten kan gå inn med bygninger og eiendommer. Verdifastsettelsen på Statens eiendommer avgjøres ved takst i henhold til EØS-regelverket.

Terminalbygningen legges inn i det felles eierselskapet. Virksomheten skal igangsettes i terminalbygget fra høsten 1999 i henhold til Stortingets føringer i denne og tidligere innstillinger.

Det inngås en avtale med selskapet om statens øvrige engasjement i kunnskapscenteret, bl.a. når det gjelder forskning, utdanning, næringsutvikling og samarbeid med regionene.”³⁸ (NHD 2004 s.7)

På bakgrunn av dette utlyste regjeringen en internasjonal konkurranse om konsept og deltakelse i utviklingen av IT-senteret på Fornebu. Omtrent samtidig med utlysningen, satt regjeringen den 5. mars 1999 ned et utvalg, under ledelse av rektor ved NTNU Emil Spjøtvoll³⁹, som skulle utarbeide kravspesifikasjonene til senteret. De fikk kun 23 dager på seg, og den 27. mars fremla utvalget sine nedfelte spesifikasjoner der de blant annet anbefalte at senteret burde være på ca. 270 000 kvadratmeter og inneholde inkubator-, utdannelse- og næringsaktiviteter, og kun et lite omfang boliger. Det ble også anbefalt at næringsvirksomhet ikke burde oppta mer enn 250 000 av de 270 000

---

³⁷ Selskapet som skal få i oppdrag å gjennomføre planene om et IT- og kunnskapscenter på Fornebu.

³⁸ Jf. Innst. S. nr. 99 (1998-1999)

³⁹ I tillegg til Emil Spjøtvoll besto utvalget av Knut Brautaset (rektor Universitetet i Agder), Erling Maartmann-Moe (direktør New Media Science), Ingvild Myhre (adm.dir. Alcatel Telecom Norway), Svend Otto Remøe (dir. Procontra Research and Consulting), Tor Saglie (univ.dir Universitetet i Oslo) og Egil Skibenes (dir. ID ComNet AS).

kvadratmeterne. Det ble også uttrykt at det var viktig at etablerte norske utdannings- og forskningsinstitusjoner skulle delta og ha aktivitet på senteret. Når det gjaldt omfanget av forsknings- og utdanningsdelen ved senteret, uttrykte Spjøtvoll-utvalget at det for å unngå unødvendig konkurranse med andre miljøer i landet, ikke burde være mer omfattende enn 200-400 kandidater på høyere nivå (MA og PhD). I tillegg ble det anbefalt et fokus på etter- og videreutdanning (Jakobsen & Hvidberg 2004).⁴⁰

Også dette innspillet ble dårlig mottatt av flertallet på Stortinget, som fortsatt besto av representanter fra Fremskrittspartiet og Arbeiderpartiet. I følge Per Morten Vigtel (2009) oppfattet IT Fornebu tilhengere at kravspesifiseringene var utformet spesielt for å utelukke IT Fornebu sitt forslag, som tok sikte på å benytte om lag 500 000 kvadratmeter. Når det gjaldt utvalgets arealspesifiseringer og Næringsdepartementets utlysning, var også Bærum kommune uenig med Sponheim. Kommunen mente at 270 000 kvadratmeter IT-senter på 270 000 kvadratmeter tomt, slik utlysningen spesifiserte, ikke tok tilstrekkelig høyde for andre viktige elementer som infrastruktur, friluftareal og liknende (Vigtel & Røsjø 2009).

Etter at fristen for å sende inn forslag var nådd 18. mai, forelå det syv forslag fra både norske og internasjonale konkurrenter. Av de syv ble bare tre ansett som verdt å vurdere videre:

IT Fornebu AS

(Telenor AS, Ganger Rolf ASA, Bonheur ASA, Selvaag Gruppen, Ulltveit Moe Gruppen AS, Mosvold Farsund ASA, Wilhelmsen AS, Møller Eiendomspartner AS, Den Norske Bank ASA, Det Norske Veritas, Handelshøyskolen BI, SINTEF, LO)

Fornebu Technoport

(KLP Eiendom AS, Forskningsparken AS)

Nettverk Fornebu AS

(Orkla, Storebrand, Hakon Gruppen)

I løpet av sommeren lekket det ut at regjeringen vippet i favør Nettverk Fornebu AS. I følge Vigtel (2009) førte dette til at IT Fornebu AS og Fornebu Technoport slo seg sammen 18. august 1999 og presenterte et felles tilbud og konsept. Den nye

---

⁴⁰ For tilgang til Spjøtvoll-utvalgets spesifisering i sin helhet se nettadresse i listen over Dagspresse og nettkilder.

konstellasjonen fikk navnet IT Fornebu Technoport. Til tross for at sammenslåingen hadde pustet liv i kampen, valgte regjeringen 17. desember å foreslå Nettverk Fornebu AS som statens samarbeidspartner på Fornebu, etter sigende basert på ”...momenter som egnet organisering, innflytelse, økonomi for prosjektet og risiko” (NHD 2004 s.8). Flertallet i næringskomiteen kom likevel til en annen konklusjon da de gikk på tvers av regjeringen og ba Stortinget samtykke i at staten skulle inngå et samarbeid med IT Fornebu Technoport i stedet, og henstille til regjeringen å legge til rette for at SIVA skulle kunne ivareta statens interesser i IT-senteret. Da Stortinget samtykket den 7. mars hadde IT-senteret blitt behandlet ni ganger. Det var mye snakk om at regjeringen ville gå på IT Fornebu-saken, men noe kabinettspørsmål ble aldri stilt. Tre dager senere derimot, den 10. mars, gikk regjeringen etter å ha stilt kabinettspørsmål i forbindelse med gasskraftsaken. Etter Bondevik 1 overtok en mindretallsregjering ledet av Jens Stoltenberg (Ap).

5.2.3 TIDLIGE PLANASPEKTER

I årene før statens samarbeidspartner ble vedtatt, pågikk det også omfattende planprosesser. Prosessene startet i det små i forbindelse med Stortingets vedtak om å flytte flyplassen i 1992, men begynte ikke for alvor før vinteren 1993/1994 (Lingsom 2008). Den første tiden ble blant annet benyttet til å etablere en oversikt over de ulike aktørene og hvilken rolle de ville komme til å spille i det videre planarbeidet. Som nevnt var det de om lag 3500 dekalene som ville gjøres ”tilgjengelige”⁴¹ etter nedleggelsen av flyplassen, delt mellom staten ved Luftfartsdirektoratet (ca. 2000 daa) og Oslo kommune (ca. 1500 daa). Begge grunneierne hadde i realiteten rettigheter utover grunneierens; Oslo kommune som nabokommune med innsigelsesrett i grenseområder, og staten som øverste planmyndighet. I følge plansjefen i Bærum Hans Kristian Lingsom (2008), ble det tidlig klart at Oslo kommune ville innta en passiv rolle og staten en aktiv.

Hvilken utnyttelse de gamle flyplassarealene skulle få, var et av de mest sentrale aspektene som ble diskutert. Statens første forslag kom våren 1994 og besto av blant annet 10 000 boliger. I følge Lingsom var bakgrunnen for det høye tallet at Luftfartsdirektoratet var nødt til å tjene om lag 2,2 milliarder kroner på eiendommene

---

⁴¹ Rett før Statens vedtak om å legge ned flyplassen ble fattet, ble store våtmarksområder på Fornebu vernet for å ivareta det rike fuglelivet på halvøya. Restriksjonene gjorde at store arealer ble bundet opp og forespeilede fremtidige inntekter forsvant. Arealene som ble vernet tilhørte Staten.

på Fornebu for å finansiere den nye flyplassen. Bærum kommune svarte med å foreslå 2000 boliger, og forhandlingene var i gang.

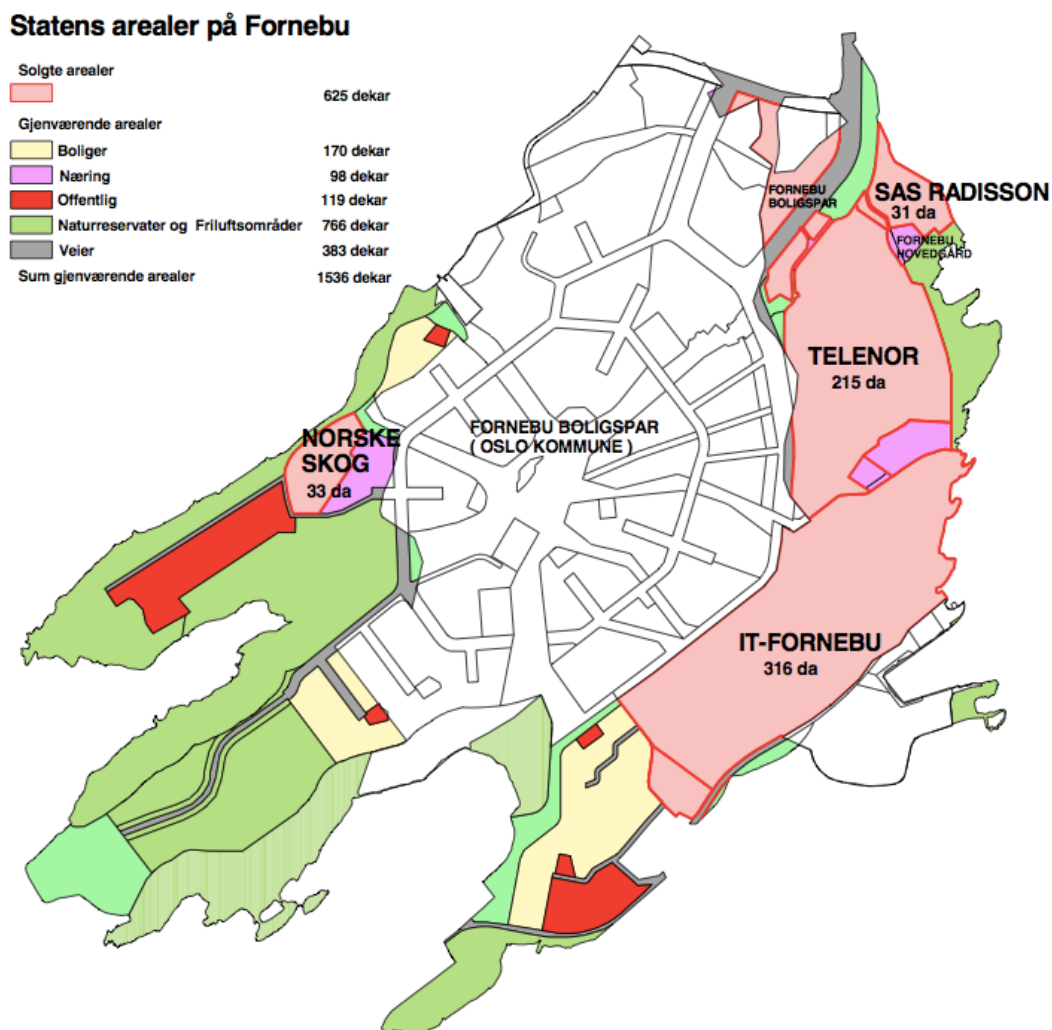

Fig. 5 Statens arealer på Fornebu slik det forelå rundt 2002 (Statsbygg ca. 2002).

Planoppgavene på Fornebu var av en slik størrelse og art at Bærum kommune valgte å planlegge Fornebu i to trinn. I følge Lingsom (2008) skulle helt grunnleggende avklaringer som var viktige for den videre gangen i prosjektet, tas med i Kommunedelplan 1 (KDP1). Blant disse var prinsipper for utforming av grøntstrukturen, hovedtrekk i arealbruk, lokalisering av områdesenter, hva slags kollektivtransportløsninger som skulle betjene området og hvor hovedveien⁴² skulle ligge. Den andre kommunedelplanen (KDP2) skulle fastsette en mer detaljerte

⁴² Snarøyveien er hovedveien gjennom Fornebu-området. Før nedleggelsen av Flyplassen gikk den langs vannet i øst mot Lysakerfjorden. Gjennom arbeidet med kommunedelplanene ble den flyttet innover mot kjernen av halvøya.

arealbruk for næringsområder og rekreasjon, for boliger, vann og avløp, anlegg for kollektivtransport samt inndeling i områder som var egnet for videre regulering. Denne oppdelingen av arbeidet med kommunedelplanen skulle gjøre kompleksiteten i planleggingen lettere å håndtere for kommunen.

Statens aktive rolle kom til syne under Bærums arbeid med KDP1. Rundt årsskifte 1994/95 bestemte Statsbygg, med støtte fra Miljøverndepartementet, at det skulle utføres en formell konsekvensutredning av ulike bolig-tall og befolkningsmønstre. Dette skulle gjøres før kommunen kunne legge fram sitt kommuneplanforslag og gjorde at staten delvis fikk kontroll over framdriften. Utarbeidelsen av konsekvensutredningen tok lenger tid enn antatt og forsinket kommunen i å få behandlet KDP1. Mens kommunen ventet på resultatene fra statens utredning, vedtok kommunestyret føringer for den videre utviklingen på Fornebu. Det ble blant annet vedtatt at minstekravet på Fornebu skulle være 150 kvadratmeter friluftareal per bolig, et vedtak som begrenset det maksimale bolig-tallet til 5000. Selv om dette var en langt høyere utnyttelse enn hva kommunen helst ville ha, sier kravene deres noe om hva slags utvikling de ønsket; rekkehus, tun-løsninger og store grønne arealer framfor bymessig utvikling med god arealutnyttelse. "God" arealutnyttelse er ingen regulativ kategori for utnyttelse av eiendom, og skapte følgelig usikkerhet blant grunneierne. Bærum kjennetegnes av velstand og store områder med villabebyggelse, noe som mest sannsynlig virker inn på kommunens tolkning av begrepet "god". I diskusjonene rundt utnyttelsen av Fornebu var det symptomatisk at Bærum kommune benyttet den vage definisjonen til å argumentere for langt lavere utnyttelse enn hva grunneierne ønsket. I følge Rolf Jensen, som var Statsbyggs plansjef på Fornebu fra våren 1997, var den kanskje viktigste målsettingen for Bærum kommune å ikke havne i "...økonomiske vanskeligheter som følge av en for kraftig og for hurtig utbygging." (Jensen 2005 s. 13)

Da KDP1 ble lagt fram sommeren 1996, hadde de utarbeidede konsekvensanalysene i følge Lingsom (2008) bekreftet at 5000 boliger trolig ville være et passende utgangspunkt for det videre planarbeidet. Fram mot fremleggelsen av kommunedelplanen hadde det begynt å haste for kommunen på grunn av Telenors nye lokaliseringønsker. Forsinkelser i planarbeidet ville koste Telenor mye og kommunen var ivrige etter å få behandlet planen med de nødvendige innarbeidelsene av Telenors tomteønsker. For å få planen behandlet og vedtatt forsøkte Bærum å roe

ned forhandlingene ved å forslå at boligallet ikke trengte å fastsettes i KDP1. Like fullt besto begge grunneiernes høringsuttalelser av ønsker om høyere boligall, henholdsvis 6000-8000 og 7000 boliger. Fram mot kommunestyrets sluttbehandlingen av KDP1 den 27. november, varslet Statsbygg om innsigelse basert på det de mente var for lav utnyttelse, både med tanke på boliger og næring. I tillegg mente de at kommunen måtte sette klare krav til baneløsning, ikke bare avsette traseer og håpe på det beste (Lingsom 2005). På et punkt ble det også stilt spørsmål ved om Bærum kommune i det hele tatt var skikket til å utføre planleggingen av Fornebu, og om ikke staten selv burde stå for utarbeidelsen av planene. Selv om spørsmålet ble stilt, ble kommunens planmyndighet aldri tilsidesatt.

Etter at KDP1 ble vedtatt, solgte staten i september 1997 eiendom til både Norsk Skog og Telenor for om lag 575 millioner kroner (jf. Fig. 5). Reguleringsplanen for Telenors nye bygg ble deretter utarbeidet parallelt med utarbeidelsen av KDP2.

Lingsom omtaler arbeidet med den andre kommunedelplanen som mer knirkefritt. I det minste fram til de ulike kollektivløsningene skulle konsekvensutredes.

Utredningsprogrammet ble laget av Statens vegvesen og sendt på høring i januar 1998, men utredningsarbeidet eskalerte og tok etter hvert vesentlig lengre tid enn hva kommunen hadde regnet med. Dette resulterte i at Bærum kommune valgte å ikke fastslå valg av baneløsning i KDP2. På denne måten ble det mulig å vedta planen. Planen ble lagt ut på høring våren 1999 med et tak på 5000 boliger og om lag 15 000 arbeidsplasser. Nok en gang fremmet Statsbygg en innsigelse og fikk justert boligallet til 6000. Andre viktige elementer som ble understreket i KDP2 var rekkefølgebestemmelser knyttet til sosial og teknisk infrastruktur. Kommunen ville blant annet ikke gi dispensasjoner eller vedta reguleringsplaner før det var valgt permanente kollektivløsninger og finansieringen av dem var sikret (Lingsom 2008). Kommunedelplanen ble godkjent av Miljøverndepartementet 21. september 2000. I mellomtiden hadde Telenor begynt oppføringen av sitt nye hovedkvarter og IT Fornebu Technoport blitt statens samarbeidspartner i realiseringen av IT-senteret.

5.2.4 REALISERINGEN (2000-2004)

Etter avtaleinngåelsen mellom staten og IT Fornebu Technoport i mars 2000, skulle IT-, kunnskap- og innovasjonssenteret realiseres. Prosjektets visjon, målsettinger og rammeverk var etter mange kamper og omkamper blitt definert og omtalt i en rekke

offentlige dokumenter, arealplaner og avtaler. I tillegg var det gjennom prosessene på 1990-tallet blitt bygget opp forventninger til hva senteret skulle bli og hva det kunne sammenliknes med. Silicon Valley og IT Fornebu ble ikke sjeldent omtalt i de samme artiklene i pressen, brukt om hverandre av de som skulle forklare hva det nye IT-senteret skulle bli, eller blant de som presenterte prosjektet for politikerne. I de faktiske målene og visjonen som skulle realiseres med utgangspunkt i avtalen, var Silicon Valley naturligvis ikke nevnt.⁴³

De 316 dekalene som skulle selges til IT Fornebu Technoport til markedspris, ble ikke formelt overdratt umiddelbart etter avtaleinngåelsen. Hovedgrunnen til dette var at ESA⁴⁴ hadde satt seg imot at eiendommens salgpris skulle reduseres 5% med utgangspunkt i arealbruksrestriksjonene knyttet til IT-spesifiseringene på eiendommen.⁴⁵ Dette forsinket overdragelsen av eiendommene med omtrent ett år. I mellomtiden hadde IT Fornebu Technoport likevel fått tilgang til Terminalbygningen og var i gang med rehabilitering og mindre ombygginger (NHD 2004). Da eiendommene ble overdratt til IT Fornebu Eiendom AS i 2001, gikk 76 av de 316 dekalene over til KLP på opsjon. Arealene skulle i tråd med Hovedavtalen realiseres i samsvar med visjonen. I tillegg skulle KLP opprette et IKT-fond på 100 millioner kroner. Fondet ble opprettet og det ble gjort en rekke investeringer i IKT-bedrifter, men ingen av dem hadde tilknytning til IT Fornebu (Jakobsen & Hvidberg 2004). Det ble i Hovedavtalen ikke spesifisert hvor investeringene skulle gjøres, bare i hva slags type bedrifter.

Før overdragelsen hadde allerede *dotcom*-boblen sprukket etter at høydepunktet var nådd den 10. mars 2001 (Vigtel & Røsjø 2009). Dette førte til at det ble investert svært lite innen IT, og at IT Fornebu fikk problemer med å skaffe leietakere til senteret. Situasjonen ble ikke enklere av at etterspørselen etter næringsseiendom i Oslo-området på denne tiden var lav i forhold til tilbudet (Jakobsen & Hvidberg 2004).

I realiseringsårene etter 2000 møtte man også flere utfordringer der planmyndigheten Bærum kommune var sentral. Bærum kommune hadde som nevnt hele tiden vært

---

⁴³ Den avtalefestede visjonen og målsetningene omtales mer omfattende i kapittel 6.

⁴⁴ EFTA Surveillance Authority (ESA) overvåker økonomisk aktivitet i EØS. ESA sin hovedoppgave er å sørge for at regler og plikter EØS-avtalen følges. I dette tilfellet godtok de ikke at det ble gitt avslag i prisen på eiendommene fordi det kunne anses som en subsidiering av en enkelt næringsaktør.

⁴⁵ Vederlaget for eiendommen utgjorde i følge avtalen 668 millioner kroner. Et eventuelt avslag på 5% ville utgjort 33,4 millioner kroner.

innstilt på å bruke så lite som mulig av kommunekassa på utviklingen av Fornebu, og stilte derfor store krav i avtaleforhandlingene. Forhandlingene fulgte av rekkefølgebestemmelsene i KDP2, og gjaldt blant annet sosial infrastruktur. Bærum kommune uttrykte at de ikke hadde økonomisk kapasitet til å bygge ut sosial infrastruktur, og krevde at bidrag fra grunneierne skulle avtales før de ville åpne for reguleringsbehandling og rammegodkjennelse (Jensen 2005). Det var naturligvis vanskelig for grunneierne på Fornebu å akseptere store utgifter i til sosial infrastruktur, og forhandlingene dro ut. IT Fornebu mente i tillegg at en slik avtale ikke var i tråd med de betingelsene eiendommen var ervervet under, og ønsket derfor ikke å inngå slike økonomiske forpliktelser (Jakobsen & Hvidberg 2004).

En annen forsinkende faktor var den uavklarte kollektivtransporten. Både finansiering og valg av løsning var gjenstand for mange diskusjoner mellom berørte aktører og en rekke offentlige organer. Etter mye frem og tilbake gjorde samferdselsminister Terje Moe Gustavsen (Ap) det klart i august 2001 at utgiftene skulle deles mellom grunneierne (Statsbygg og Oslo kommune) og staten. Det statlige bidraget skulle bevilges som alternativ bruk av riksveimidler. På bakgrunn av avklaringen anbefalte Akershus fylkeskommune i mars 2002 løsningen *lett automatbane*. Omtrent ett år etter at anbefalingen ble lagt frem ble det klart at statens finansielle bidrag ikke var sikret likevel. Den nye samferdselsministeren Torild Skogsholm (V) uttrykte i juni 2003 at staten var usikker på om automatbane var den beste løsningen, spesielt med tanke på det regionale. Skogsholm hevdet at prosjektet derfor ikke uten videre ville kvalifisere til riksveimidlene (Lingsom 2008). Da forslag til statsbudsjett 2004 ble presentert, var det ikke avsatt statlige midler til skinnegående kollektivløsning på Fornebu, og prosjektet gikk inn i nye runder med utredninger og finansieringsavklaringer.

Et annet aspekt som viste seg problematisk etter realiseringsstart, var måten IT Fornebu AS skulle finansier. Det var inngått en samarbeidsavtale mellom IT Fornebu AS (ITF) og IT Fornebu Eiendom AS (ITFE) som gikk ut på at ITFE skulle overføre penger til ITF basert på hvor store arealer de fikk tilgang til. IT Fornebu Technoports prosjekt forutsatte ca. 505 daa med grunn, og det var derfor avgjørende å erverve arealer utover de som inngikk i den opprinnelige avtalen med staten. Totalt skulle ITFE overføre 180 millioner kroner over ti år dersom ITFE fikk tilgang på 505 daa. Midlene ville reduseres gradvis jo mindre areal som ble tilgjengelig. ITF skulle

benytte de overførte midlene til generell visjonsrealisering (60%), subsidiering av inkubatoren (20%) og husleiesubsidiering (20%) (AAD 1999b). Det viste seg at det ble vanskelig å erverve de forutsatte arealene, blant annet fordi Oslo kommune bestemte seg for å selge arealene sine samlet. Kjøperen ble Fornebu Boligspår i 2001. Fordi tilgangen på areal ble dårligere enn planlagt, ble også den årlige overføringen mindre enn forventet. Fram mot 2004 fikk ITF årlige bidrag på 8,25 millioner kroner og hadde derfor betydelig mindre midler enn forventet til å realisere IT-senteret og visjonen (Jakobsen & Hvidberg 2004).

Da man begynte å realisere IT Fornebu i 2000 satt Jens Stoltenbergs mindretallsregjering, men allerede den 19. oktober 2001 ble den erstattet av Bondevik 2. Til tross for at en borgerlig og IT Fornebu-kritisk regjering igjen var tilbake i posisjon, fikk IT Fornebu relativt sett roligere politiske omstendigheter enn tidligere til å realisere prosjektet sitt. Dette gjenspeiles blant annet i dagspressen som etter avtaleinngåelsen i 2000 tydelig mistet mye av interessen for prosjektet.⁴⁶ I 2003 blusset interessen opp igjen i forbindelse med at tre SV-politikere ytret et ønske om en evaluering av senteret. Det hadde gått rundt to og et halvt år siden IT Fornebu hadde fått tilgang til Terminalbygget og halvannet år siden de hadde fått overdratt alle arealene. Over 400 millioner statlige kroner var fram til da blitt puttett inn i prosjektet.

---

⁴⁶ Søk i Atekst viser at "IT Fornebu" blir omtalt i 1190 ulike artikler i 1999 og 2000, og kun i 271 i 2001 og 2002.

6 MIDTVEISEVALUERINGEN TIL OXFORD RESEARCH

6.1 OM RAPPORTEN

11. februar 2003 fremmet Øystein Djupedal (SV), Rolf Reikvam (SV) og Inge Ryan (SV) et representantforslag⁴⁷ som senere resulterte i at Stortinget ba regjeringen om å utarbeide en uavhengig evaluering som skulle finne ut om utviklingen av IT- og kunnskapssenteret på Fornebu var i tråd med Stortingets intensjoner. Statusrapporten skulle også vurdere om prosjektets konsept hadde fungert som næringspolitisk virkemiddel (NHD 2004).

I utlysningmaterialet fra Nærings- og handelsdepartementet ble det tydeliggjort hva rapporten skulle omhandle:

1. *”Senterets status i dag sett i forhold til initiativtakernes visjoner og Stortingets intensjoner, senterets framtidsutsikter på både kort (2005) og lang sikt (2015). Samspillet med nasjonale og kommunale myndigheter inkluderes.”*
2. *”Det skal legges vekt på kunnskapsprosjektets egnethet som næringspolitisk virkemiddel, både nasjonalt og internasjonalt. De distriktspolitiske virkninger av etableringen skal inkluderes.”*
3. *”Det er ønskelig med sammenligninger med tilsvarende sentra i utlandet.”*
4. *”Rapporten skal ikke bare konkludere med en vurdering av fortiden, men bringe kunnskap og erfaring som kan bidra til å styrke norsk næringsliv generelt og senteret spesielt, herunder anbefalinger for både den videre drift og de langsiktige prioriteringer for senteret.”*

(Jakobsen & Hvidberg 2004)

Det danske konsulent- og analyseselskapet Oxford Research vant konkurransen om oppdraget, og utarbeidet rapporten mellom oktober 2003 og februar 2004.

---

⁴⁷ Et representantforslag, også kalt et *Dokument 8-forslag*, er et forslag som stortingsrepresentantene kan fremme alene eller flere sammen. Forslagene skal fremmes på samme måte som proposisjoner eller meldinger fra regjeringen. Deretter skal de behandles i egnet stortingskomite før de til slutt blir behandlet i Stortinget. I dette tilfellet er det snakk om *Dokument 8:64 (2002-2003)*.

6.2 RAPPORTENS FUNN

6.2.1 VISJON OG MÅLSETTINGER

For å avgjøre i hvilken grad IT Fornebu i 2003/04 hadde oppfylt visjonen og nådd målsettingene, henviser Oxford Research til visjonen og målsettingene slik de er nedfelt i Hovedavtalen mellom staten og IT Fornebu Technoport. I følge avtalen var det IT Fornebu Technoports oppgave å realisere følgende visjon:

”I et samspill mellom forskning, utdanning og næringsliv, på lang sikt å skape mangfold i et fremtidsrettet kunnskapsmiljø og derigjennom øke den nasjonale nyskaping og kunnskapsbaserte næringsutvikling.”
(AAD 1999b s. 27)⁴⁸

For å presisere visjonen og hvordan den skal oppfylles, fremlegger rapporten de tre målene som står i Hovedavtalen:

- 1. Skape et internasjonalt attraktivt miljø for kunnskapsbasert næringsutvikling og innovasjon innen IT- og kunnskapsrelatert virksomhet, også ved bruk av inkubasjonsvirksomhet.*
- 2. Etablere et samspill mellom forskning og privat venturekapital, og legge til rette for de som knytter deler av sin virksomhet til senteret.*
- 3. Legge til rette for at senteret blir en hovednode i et nasjonalt nettverk for etter og videreutdanning, og for at Norge blir et ledende land i Europa innen forskning, utvikling, salg og bruk av produkter og tjenester innen elektronisk læring.* (Jakobsen & Hvidberg 2004 s. 24)

I forhold til visjonen om et samspill mellom forskning, utdanning og næringsliv finner Oxford Research at IT- og kunnskapscenteret til tross for gode intensjoner per 2004 kun har klart å tiltrekke seg og holde på Simula Research Laboratory. Rapporten hevder at blant annet Handelshøgskolen BI og UiO som på ulike tidspunkt hadde vist interesse og positiv innstilling til å etablere seg på Fornebu, ikke har gjort det. Det konstateres også at et såkalt bedriftsuniversitet har vært etablert i ca. 1 år, men uten suksess. Bedriftsuniversitetet ledet av direktør Odd Reitevold, var et samarbeid mellom UiO, NTNU og SINTEF som hadde til hensikt å skreddersy kompetanseutvikling til arbeidsmarkedet basert på faglig og pedagogisk kompetanse. På bakgrunn av de mislykkede forsøkene på å tiltrekke seg ulike utdanningsinstitusjoner, hevder rapporten at IT Fornebu per 2004 hadde trappet ned

---

⁴⁸ Hovedavtalen er gjengitt i St.prp. nr. 35 (1999-2000) fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet (AAD).

arbeidet med å knytte til seg flere forsknings- og utdanningsinstitusjoner (Jakobsen & Hvidberg 2004).

Når det gjelder IT Fornebu som internasjonalt attraktivt miljø, slik det er uttrykt i målsetning 1, hevder rapporten at det er gjort et betydelig oppsøkende arbeid for å markedsføre IT Fornebu internasjonalt. Det konkluderes likevel med at markedsføringen ikke har vært av nevneverdig suksess. Dette forklares delvis med dårlig timing i forhold til nedgangen i IKT-næringen tidlig på 2000-tallet, og delvis med at man ikke hadde et tilstrekkelig konkret miljø å selge inn, kun en visjon.

I forhold til målsetning 2, om å koble forskning og privat *venture-kapital*, sier Oxford Research lite om hva graden av måloppnåelse har vært på dette punktet. Rapporten understreker at det er potensiale i inkubatoren, og tall på investerte midler og bedrifter i inkubatoren nevnes, før det konkluderes med at utfordringen vil være å utvikle gevinstgivende exit-bedrifter⁴⁹.

I målsetning 3 vektlegges det nasjonale og regionale ønsket om at kunnskapssenteret skal være en *hovednode* for etter- og videreutdanning, samt spille en sentral internasjonal rolle i forhold til forskning, utvikling, salg og bruk av produkter og tjenester innen elektronisk læring. På disse punktene konkluderer rapporten med at kunnskapssenteret ikke lenger har det nasjonale og regionale fokuset som har vært ønskelig, og at nedleggelsen av IT Fornebu Knowation AS⁵⁰ i 2001 eliminerte mulighetene for å spille en sentral rolle i nasjonal og internasjonal fjernundervisning.

Gjennom rapporten vurderer Oxford Research visjons- og måloppfyllelsen ultimo 2003 i forhold til 6 punkter som kort oppsummert er:

1: Internasjonal attraktivitet

- Senteret har tiltrukket seg bedrifter i konkurranse med andre lokaliteter i Oslo-området, men ikke i konkurranse med andre utenlandske lokaliteter. Likevel er 4 av 10 bedrifter en del av et internasjonalt eller skandinavisk konsern, noe som gir senteret et visst internasjonalt element.

---

⁴⁹ En exit-bedrift er en bedrift som er på vei ut av en næringsinkubator. Fram mot "exit" skal inkubatoren ideelt sett ha hjulpet den nystartede bedriften gjennom utfordringene som er knyttet til oppstart og dermed økt bedriftens overlevelsesmuligheter.

⁵⁰ IT Fornebu Knowation AS ble stiftet i 1998 og skulle ha som hovedoppgave å legge til rette for kompetanseutvikling gjennom blant annet digitale læringsnettverk (Jakobsen & Hvidberg 2004).

- Simula har tiltrukket seg en rekke utenlandske forskere, men dette kan ikke tillegges senterets lokalitet, men snarere Simulas forskningskvalitet.

2: Nasjonal og regional attraktivitet

- De mest attraktive sidene ved lokaliseringen på Fornebu er billige lokaler, et attraktivt miljø og fellesfasiliteter i terminalbygningen. Fysisk lokalisering sammen med andre bedrifter (godt næringsmiljø), visjonene om et IT-miljø på Fornebu og nærheten til Telenors hovedkvarter beskrives også som sider som øker attraktiviteten betraktelig.
- Rapporten uttrykker at IT Fornebu AS og IT Fornebu Eiendom AS delvis har lyktes med å skape attraktive fysiske rammer rundt aktivitetene på senteret.

3: Utvikling for hele landet

- IT Fornebu skaper per 2003 ingen betydelige skjevheter i den regionale utviklingen av Norge.
- IT Fornebu AS deltakelse i forskningsparkforeningen FIN⁵¹ bidrar til erfaringsutveksling med andre norske miljøer.
- SIVA som representant for staten bidrar til erfaringsutveksling i sitt nettverk.
- REGINA (Regional Innovasjonsarena på Fornebu) som skulle være et viktig ledd i koblingen av IT Fornebu og regionene, er trappet ned og har ikke lenger noen ansatte.
- Inkubatoren har investert i en bedrift tilknyttet IT-miljøet i Trondheim.

4: IT-, kunnskaps- og innovasjonsprofilen

- IT-senteret har per februar 2004 lyktes å opprettholde en IT- og kunnskapsbasert profil, men det er ikke snakk om en forskningsbasert kunnskapsprofil. De fleste bedriftene bedriver ikke utviklingsarbeid med utgangspunkt i forskning.
- IT-tilnærmingen som gjøres ved senteret er i ferd med å dreie mot en mer åpen definisjon av begrepet *IT* som også åpner for blant annet farmasøytisk teknologi. Dette gjør at senterets profil risikerer å bli uklar.

5: Nettverk på og omkring Fornebu

---

⁵¹ FIN er en forkortelse for Foreningen for innovasjonsselskaper i Norge.

- Den fysiske nærheten på senteret har bidratt til å skape sosiale relasjoner og relasjoner knyttet til salg som antakelig ikke ville oppstått ellers. Den kommersielle verdien var per februar 2004 liten, men det er mulighet for at nettverkene kan utvikles og bli mer omfattende senere.
- Den fysiske nærheten ved senteret har per februar 2004 ingen betydning på teknologiutviklingen i senterets bedrifter, blant annet fordi få av bedriftene har samme teknologihøyde og kompetanse som Simula.
- Telenor er ikke per 2004 en avgjørende drivkraft i utviklingen av IT-, kunnskaps-, og innovasjonssenteret.

6: Samspill mellom forskning, utdanning og næring

- Med kun én forsknings- og utdanningsinstitusjon er det en meget smal teknologibredde på senteret.
- Det er ingen samarbeidsrelasjoner mellom Simula og de andre eksisterende bedriftene på IT-senteret. Det er heller ingen samarbeidsrelasjoner knyttet til teknologiutvikling mellom bedriftene på Fornebu. Bedriftene på Fornebu baserer forretningsutviklingen på brukerdreven framfor forskningsdreven innovasjon.

6.2.2 NOEN SENTRALE TALL FRA RAPPORTEN

Enkelte tall fra rapporten var sentrale i Oxford Research sin vurdering av IT Fornebu. Noen av dem kan være interessante å nevne fordi de tydelig belyser situasjonen på senteret i 2003/04 og fordi enkelte av dem danner et sammenlikningsgrunnlag for resultatene av registreringene av dagens IT Fornebu som gjøres i kapittel 8.

- **Telenors hovedkontor** på 137 000 kvadratmeter stor ferdig i 2001. I 2004 huset bygget ca. 6000 Telenor-ansatte og ca. 450 ansatte fra bedriften Accenture. 6450 arbeidsplasser, i tillegg til ca. 400 arbeidsplasser hos Norske Skog, utgjorde i underkant av halvparten av de arbeidsplassene KDP2 åpnet for på Fornebu.
- **IT Fornebu** hadde leid ut 20 165 kvadratmeter av 35 000 potensielle i Terminalbygningen. Arealene var leid ut til 30 forskjellige leietakere med til sammen rundt 335 ansatte (Inkubator 7%, Forskning og utvikling 17 % næringsvirksomhet 76%). Ingen nye bygninger var under oppføring.

- **Simula Research Laboratory** leide totalt 3323 kvadratmeter med sine 60 forskningsårsverk og 40 studenter. (30 industrielle samarbeidsprosjekter, 2 patentsøknader, 41 internasjonale samarbeidspartnere innenfor forskning, 14 gående forskningsprosjekter med norske universiteter og forskningsinstitutter.)
- **IT Fornebu Inkubator AS** hadde vurdert 200 bedrifter og investert til sammen 6,3 millioner kroner i 5 selskaper.
- Da OR-rapporten ble utarbeidet var det til sammen bevilget **425 millioner statlige kroner** til IT-senteret.
- **Kunnskaps- og innovasjonsprofil:** Telefonsurvey til 93% av bedriftene på senteret: av 235 personer har 74% høgskole eller universitetseksamen, 37% på masternivå eller høyere.
- **25%** av senterets bedrifter har et eller annet **samarbeid med forsknings- eller universitetsinstitusjoner.**

6.3 RAPPORTENS KONKLUSJON

På bakgrunn av registreringer, analyser og vurderinger, konkluderer Oxford Research med at IT Fornebu AS per 2004 arbeider målrettet med å realisere utbyggingen på Fornebu, men at utbyggingen bærer mer preg av vanlig næringsparkutvikling enn av kompetansesenterutvikling av internasjonal betydning. Dette gjør igjen at OR ser en overhengende fare for tap av visjonshøyde. Tapet av visjonshøyde gis tre hovedårsaker:

- IT Fornebu AS har gitt opp internasjonal markedsføring av senteret.
- Med unntak av Simula Research Laboratory er det ikke lyktes å tiltrekke forsknings- og utdanningsaktiviteter til senteret.
- Planene om å bli et nasjonalt sentrum for etterutdannelse og elektronisk læring (IT Fornebu Knowation og Bedriftsuniversitetet) er blitt gitt opp.

IT Fornebu har ifølge Oxford Research senket blikket fra de store visjoner til en mer inkrementell realiseringsstrategi der et samarbeid med IT Fornebu Eiendom AS og inkubatoren om å skape ro rundt senteret og et attraktivt fysisk miljø for kunnskapsbedrifter, står i fokus.

Konklusjonen er tydelig på at ideen om et IT-, kunnskaps- og innovasjonssenter på Fornebu springer ut fra en proaktiv og moderne idé om regional næringsutvikling i et

innovasjonsperspektiv. Ideen stemmer godt overens med generell vedtatt stortingspolitikk med fokus på nærings-, forskningsparker og teknologiklynger. Til tross for dette etterlyser rapporten manglende forarbeid som dokumenterer at *nettopp* et IT-senter på *nettopp* Fornebu var det grepet som skulle løfte næringsutviklingen i Norge (Jakobsen & Hvidberg 2004).

6.4 FRAMTIDSUTSIKTER OG ANBEFALINGER

6.4.1 TRE FRAMTIDIGE SCENARIER

Etter gjennomgang og vurdering av faktiske forhold og måloppnåelse, forespeiler Oxford Research tre mulige framtidige scenarier;

1. Status Quo

Med uændret politisk opbakning og en manglende – eller langsommelige – afklaring omkring reguleringsplaner og den trafikale infrastruktur taber udbygningen afgørende momentum omkring 2005, hvor terminalbygning er næsten fuldt udlejet. På og omkring centeret er der en stigende erkendelse af, at det ikke bliver muligt at indfri visionen inden for en tidshorisont på 15 år. En usikkerhed om Kundskabscenterets fremtid breder sig. Terminalbygningen og Telenor bliver derfor den kerne, hvorom Kundskabscenteret vil udvikle sig i en årrække.

2. Ejendomsudviklingsscenarioet

De fleste problemer knyttet til reguleringsplanlægningen og trafikale infrastruktur bliver løst, men med uændret politisk opbakning fokuserer Kundskabscenteret på en næringsmæssige udbygning af området. For at få det bedst mulige privatøkonomiske afkast tolkes aftalegrundlaget bredt, og de centrale dele om IT-profil, internationalisering samt samspil mellem forskning, uddannelse og næringsliv tillægges ikke længere så stor betydning. Det betyder også, at IT Fornebu AS afvikles, og at Simula beslutter at flytte.

3. Revitaliseringsscenarioet

Det lykkes at skabe fornyet politisk opbakning til centeret, som ikke kun betyder, at nye forsknings- og uddannelsesaktiviteter placeres på centeret, men også at der bliver politisk vilje til at fremme udviklingen af IKT-miljøer i hele Oslo-regionen. Til at understøtte denne udvikling bliver der etableret en næringsudviklings- og investeringsfremmeorganisation for Oslo regionen med fokus på IT. IT Fornebu AS får sæde i disse organisationer, og arbejder i øvrigt med at gøre centeret til en dynamisk næringspark med en forankring i IT-forskningsmiljøerne i Osloregionen. (Jakobsen & Hvidberg 2004 s.s. 9,10)

6.4.2 RAPPORTENS ANBEFALINGER

Basert på internasjonale erfaringer og IKT-miljøet i Oslo-regionene, hevder Oxford Research at det er potensiale i visjonen og målene for IT-senteret på Fornebu. Med forutsetning om en sterk organisatorisk enhet med tillitt i IKT-miljøet og politisk støtte lokalt og nasjonalt, anbefaler rapporten at regjeringen i samarbeid med regional myndigheter, forsknings- og utdanningsinstitusjoner og IKT-næringen i Oslo-området, burde gå for et revitaliseringsscenario. Det understrekes likevel at en revitalisering burde utvides fra å kun gjelde Fornebu til å omfatte større deler av Oslo-regionen. Hvis visjonshøyden skulle fortsette å falle, anbefaler rapporten at regjeringen skal avslutte sitt medeierskap i senteret.

6.5 ST. MELD. NR 42 (2003-2004)

Oxford Research sin rapport ble overlevert til Nærings- og handelsdepartementet 27. februar 2004 og utgjør en viktig del av grunnlag for *St. Meld. nr. 42 (2003-2004) Status for IT- og kunnskapscenteret på Fornebu* som ble presentert 4. juni 2004. Nærings- og handelsdepartementet konkluderer, muligens hardere enn Oxford Research, med at tapet av visjonshøyde er betydelig og at "...offentlige bevilgninger for å gjenopprette visjonshøyden ikke vil kunne nå sin hensikt, og at visjonens mål bør endres for å bli mer realistisk. Regjeringen tar til etterretning at store deler av visjonen de facto er tapt..." (NHD 2004 s. 16). På bakgrunn av dette stoppet alle offentlige bevilgninger til IT Fornebu.

På tross av dette valgte regjeringen likevel å gå for det såkalte revitaliseringsscenariet som Oxford Research, Simula og IT Fornebu anbefalte. En av årsakene til dette var overensstemmelsen mellom IT-prosjektet og de vedtatte nasjonale innovasjonsstrategiene uttrykt i regjeringens plan for en helhetlig innovasjonspolitik; *Fra idé til verdi* (2003a). Den videre konkretiseringen av revitaliseringsscenariet skulle gjøres gjennom prosjektet *Hovedstadens og regionsentrenes betydning for regional og nasjonal innovasjon*, senere også omtalt som *Hovedstadsprosjektet* (NHD 2004). Denne formen for revitalisering var i virkeligheten svært passiv og stemte dårlig overens med det som ble anbefalt av Oxford Research.⁵² Regjeringen bestemte

---

⁵² Hovedstadsprosjektet hadde til hensikt å undersøke de kunnskapsbaserte næringsmiljøene i regionen som hadde størst internasjonal konkurransedyktighet, for deretter å stimulere de utvalgte næringene ved å utvikle klyngeorganisasjoner. Også dette prosjektet ble evaluert av Oxford Research (2010) og det kommer ikke fram at det er blitt tatt betydelige grep for å revitalisere IT Fornebu (Furre et al. 2010).

samtidig at SIVA skulle beholde sitt eierskap i IT Fornebu. At staten inntok en mer passiv rolle og samtidig valgte å forbli en del av IT-prosjektet, var mulig fordi Hovedavtalen tydelig legger ansvaret for realisering av visjon og mål på IT Fornebu.

7 ÅRENE ETTER RAPPORTEN

Da rapporten ble bestilt var IT-bransjen langt nede, men ifølge Oxford Research kunne det virke som om bunnen var nådd og at markedet var på vei til å ta seg opp igjen (Jakobsen & Hvidberg 2004). IT Fornebu fortsatte å fylle lokalene med ulike bedrifter og 12. august 2005 meldte digi.no at Terminalbygningen var tilnærmet full⁵³. Et drøyt år senere melder hegnaronline.no at IT-senteret er fullt og at det er opprettet en venteliste.⁵⁴ Blant leietakerne var det en tydelig IKT-profil, men IT Fornebus vridning mot et mer pragmatisk eiendomsprosjekt kom til syne i bedrifter som BMW Norge AS, Eurotaxglass AS og Høgskolen i Akershus. Sistnevnte kunne man se for seg som et tilskudd til den ønskede utdanningsprofilen på IT-senteret, men HiA-avdelingen som var leietaker drev med utdanning av syke- og vernepleiere. Etter hvert som terminalbygget ble fylt opp, begynte IT Fornebu å planlegge videre utbygging av næringsarealer. I tillegg arrangerte de arkitektkonkurransen om et nytt hotell og begynte planleggingen av en ny marina i 2008.

I 2009 fikk IT Fornebu på nytt problemer med å skaffe leietakere.⁵⁵ Finanskrisen som slo inn i 2007 satt etter hvert også preg på IT-bransjen i Norden og Norge.

Vanskelighetene fortsatte en stund fremover og i oktober 2011 uttrykte eiendomssjef i Ole Magne Silnes til estatenyheter.no at det hadde vært langt mellom kontraktene de siste årene.⁵⁶ I samme sak hevder han også at usikkerheten rundt Fornebubanen trolig er en sentral årsak til utleiingen har gått så tregt som den har gjort.

I 2007 gikk man vekk fra ideen om automatbane. Fylkeskommunen vedtok at det isteden skulle bygges bybane med tilknytning til kollektivnettet på Skøyen. Utredninger fulgte og i 2011 anbefalte Ruter⁵⁷ en metro-løsning via Lysaker, Vækerø og Skøyen til Majorstuen. Det nye forslaget ville trolig få en pris på minimum 4,5 milliarder kroner. Finansiering har fått en annen modell; 11 % fra grunneierbidrag, 26 % bompenger, 50 % fra staten og 13 % fra private infrastrukturbidrag (restbehov) (Deloitte 2012). Det er per i dag fortsatt stor usikkerhet knyttet til den statlige delen av finansieringen og om 13% av summen vil la seg samle inn fra aktører på Fornebu, og det var naturlig nok stor spenning knyttet til lanseringen av ny Nasjonal

---

⁵³ Digi.no er en nettavis for IT-bransjen. Sak lest 28.04.2013

⁵⁴ Lest på hegnar.no 28.04.2013

⁵⁵ Samtale med IT Fornebu 4. april 2013

⁵⁶ Lest på estatenyheter.no 28.04.2013

⁵⁷ Ruter AS er et offentlig eid selskap som er ansvarlig for kollektivtrafikken i Oslo og Akershus.

transportplan den 12. april 2013. Til manges skuffelse kom det ingen konkrete løfter om statlige midler denne gangen heller. Problemene rundt den uavklarte banen ser ut til å kunne prege utviklingen av Fornebu og IT Fornebu i mange år fremover, selv om planprosessene per mai 2013 er godt i gang.

I årene etter Oxford Research sin rapport endret også selskapet IT Fornebu struktur. I 2006 la alle aksjonærene i IT Fornebu Eiendom AS aksjene sine inn i et holdingselskap som fikk navnet IT Fornebu Holding. I 2011 endret holdingselskapet navn til IT Fornebu Properties AS. Gjennom denne omstruktureringen og navneendringen kommer eiendomsfokuset i konsernet tydelig frem. I 2011 ble det også satt i gang en børsnoteringsprosess, men av flere årsaker ble den ikke fullført og selskapet er i dag fortsatt ikke børsnotert (ITFornebu 2012). Et ønske om børsnotering kan hentyde flere ting, blant annet at enkelte av eierne ønsker å forlate selskapet.

Avsnittene over beskriver i grove trekk noen sentrale punkter i senterets utvikling etter Oxford Research sin rapport. I del 3 vil IT Fornebu slik det foreligger i dag, bli presentert.

DEL 3:

DAGENS IT FORNEBU

8 IT FORNEBU I 2013

IT Fornebu har utviklet seg mye siden det ble evaluert av Oxford Research i 2003/04. Dette kapittelet gjør rede for en rekke faktiske forhold ved dagens IT-senter og den umiddelbare næringskonsentrasjonen det er en del av på Fornebu. I tillegg til dokumentstudier, befaringer og internettsøk er undersøkelsene basert på opplysninger fra IT Fornebu og Simula.

Fig. 6 Modell av IT Fornebus "Felt 4.1" sett fra sør. Terminalbygget ligger i midten i blått og grått. Lengst opp i bildet på deler av Telenors gamle tomt, ligger Aker Solutions kontorer. Øverst til venstre i bildet syns deler av KLP sitt uoppførte prosjekt *Fornebu Technoport* (Modell: IT Fornebu Properties AS)

Fig. 7 Illustrasjonen viser store deler av næringskonsentrasjonen på Fornebu. Arealene som skal utvikles i tråd med Hovedavtalen befinner seg innenfor den røde grensen.

8.1 DAGENS IT-SENTER

IT Fornebu har vokst betraktelig de siste 10 årene. I dag har selskapet kontraktsforhold med 76 bedrifter som er lokalisert i de ulike IT Fornebu-bygningene.⁵⁸ De om lag 20 000 kvadratmeterne som var utleid i Terminalbygningen i 2004, er blitt til om lag 36 000 utleide kvadratmeter i 2013. Bygget er tilnærmet fullt og huser 62 bedrifter med til sammen ca. 1500 ansatte. Dette stemmer godt overens med byggets potensiale slik det ble forespeilet i Oxford Research sin rapport. Delvis koblet sammen med Terminalbygget i vest, ligger Portalbygget som sto ferdig i 2009. Bygget er i overkant av 28 000 kvadratmeter og huser 11 bedrifter med tilsammen ca. 1000 ansatte. Rett nord for Portalbygget oppføres i disse dager Profilbygget. Bygget skal ferdigstilles sommeren 2013, og vil ha 5000 kvadratmeter med næringslokaler og trolig huse rundt mellom 200 og 300 av Accentures ansatte, som tidligere holdt til i lokaler leid hos Telenor. Øst for Terminalbygget ligger Statoils nye regionkontor for internasjonal virksomhet som sto ferdig i september 2012. Bygget har 66 800 kvadratmeter næringslokaler og er i dag arbeidsplassen til ca. 2300 Statoil-ansatte. IT Fornebu var byggherre for prosjektet, men solgte 70% av eierandelene i bygget til Statoil i desember 2012. Per i dag besitter de selv de resterende 30% av andelene i eiendommen. Sør for Terminalbygget ligger Scandic Fornebu. Hotellbygget på 20 000 kvadratmeter stod ferdig i september 2012 og inneholder også kurs- og konferansefasiliteter som er ment å betjene de mange og store bedriftene som er lokalisert i området. IT Fornebu eier 50% prosent av eiendommen. Det antas at det i dag er omtrent 15 000 arbeidsplasser på Fornebu, av disse sokner om lag 5000 til IT Fornebu.⁵⁹

På Koksa-området har IT Fornebu også betydelige arealer, både i form av ubebygde grunn og bygninger som står igjen etter den tidligere flyplassvirksomheten. Av de gamle bygningene som hovedsakelig ble brukt av SAS til service og vedlikeholdsaktivitet, er det flere som i betydelig grad leies ut. Blant dem finner vi Hangar 4 som har om lag 9000 kvadratmeter med lager og logistikkarealer, og som blant annet rommer et av verdens største innendørs golfanlegg. I Rolfsbuktveien 17 er det 3500 kvadratmeter med næringslokaler som er leid ut til flere små og mellomstore bedrifter, Fornebu Tannklinikk, en naprapatklinikk med mer. Mange av leieavtalene

---

⁵⁸ Ikke medregnet fremleietakere og kontorfellesskap. Tall oppgitt av IT Fornebu 17.4.2013.

⁵⁹ Tall oppgitt av IT Fornebu 17.4.2013.

på Koksa-området er fleksible og kortvarige på grunn av usikkerheten knyttet til områdets videre utvikling. IT Fornebu ser for seg at flere av de gamle bygningen vil rives så fort området blir regulert og utviklingen starter.⁶⁰ Området er i dag avsatt til både nærings- og boligformål. I tillegg eier IT Fornebu Villa Birkeli, en fredet gammel villa nord-øst for Statoil-bygget. Bygget har 1000 kvadratmeter næringsareal, men er per i dag til salgs og står uten leietakere.

Tett inntil IT Fornebus eiendommer ligger Aker Solutions kontor *Aker Hus*. Bygningen som er i underkant av 60 000 kvadratmeter og huser omtrent 2200 ansatte fra ulike selskaper i Aker-konsernet, sto ferdig i 2007 på grunn kjøpt fra Telenor. Telenor sine lokaler består av ca. 137 000 kvadratmeter med kontorer som huser omtrent 6000 mennesker. Enda litt lenger nord ligger K2-prosjektet, et bygg på 46 500 kvadratmeter som inneholder ytterligere 1400 Aker-arbeidsplasser, hotell og konferanselokaler samt et vitensenter. I den nord-østre delen av Fornebu ligger Telenor Arena og et område kalt *Fornebuporten*. Det meste av Fornebuporten eies av Aker-konsernet og er regulert for bolig, handel og kontorer. Byggestart er påregnet våren 2013 og prosjektet vil inneholde om lag 50 000 kvadratmeter kontorer.

Bygning	Næringsarealer	Hovedleietakere	Arbeidsplasser
Terminalbygningen	36 000 m ²	SIMULA Research Laboratory, Alcatel-Lucent, Abbot, Allkopi, Symantec	Ca. 1500 62 bedrifter
Portalbygningen	28 300 m ²	Subsea 7, Hewlett Packard, Broadnet, Ventelo, Ericsson, Software Innovation AS	Ca. 1000 11 bedrifter
Statoil-bygget	66 800 m ²	Statoil	Ca. 2300 (plass til 2500) 1 bedrift
Scandic Fornebu	20 000 m ² lokaler (334 rom, kurs- og konferansefasiliteter)	Scandic Hotels	
Profilbygget	5000 m ² (under oppføring, ferdigstilles sommeren 2013)	Accenture	200-300 2 bedrifter
Hangar 4	9000 m ²	Logistikk/lager-lokaler. (Fornebu Indoor Golfcenter)	
Rolfsbuktveien 17	3800 m ²	Flere små og mellomstore leietakere (Akershus Fylkeskommune, Fiber Protector Norge, Idex ASA)	
Villa Birkeli	1000 m ²	Ingen leietaker	

⁶⁰ Samtale med IT Fornebu 4.4.2013.

8.2 AREALBRUK

På de arealene IT Fornebu fikk overdratt i 2001 er det per i dag ca. 168 900 kvadratmeter med næringsarealer, hvis man inkluderer profilbygget som skal stå ferdig medio 2013 og ekskluderer Villa Birkeli som er lagt ut for salg og ikke var en del av det opprinnelig eiendomskjøpet i 2000. Utelater man de gamle kontor- og hangarbygningene på Koksa-området som trolig vil rives etter hvert som IT Fornebu og KLP utvikler området videre, er det totalt 156 100 kvadratmeter med nye eller nylig oppgraderte næringslokaler på IT Fornebu. IT Fornebu opplyser også at alle bygningene i senteret per i dag er minst 90% fulle.⁶¹

8.3 BEDRIFTENE

Av de 76 bedriftene⁶² som leier hos IT Fornebu, kan de aller fleste beskrives som kunnskapsintensive, hovedsakelig innen IKT-virksomhet. Mange av dem driver med utvikling og salg av programvareløsninger eller konsulentvirksomhet. Enkelte bedrifter driver også med salg og utvikling av maskinvare til IKT-næringen. I tillegg til de mer tradisjonelle IT-⁶³ og telekom-foretakene finnes det også enkelte som driver kunnskapsintensiv virksomhet innenfor legemiddelindustrien eller medisinsk teknologi. Blant disse kan for eksempel Abbott og Abbvie nevnes. Det finnes også en del IKT-bedrifter som har rettet seg mot subsea og offshore-næringen. Et eksempel er Viju AS, som leverer avanserte kommunikasjonsløsninger tilpasset offshore-, olje- og gassnæringen. Det har også vært et tilsig av store nasjonale og utenlandske hovedkontorer, regionkontorer og filialer. De store konsernene som ønsker å etablere seg på Fornebu representerer både IT-, telekom- og offshorenæringen.

Selv om tanken bak IT Fornebu var å skape et senter for IT-virksomhet, kan det virke som om IT-Fornebu har fortsatt å bruke den vide tolkningen av begrepene IT og IKT som Oxford Research bemerket seg i 2004. En vid tolkning av begrepene har vært mulig fordi innholdsspesifiseringen har åpnet for det:

”Aktuelle områder for satsingen på Fornebu vil være innen kommunikasjonsteknologi, programvare, multimedia og IKT-tjenester. Også andre kunnskapsbaserte virksomheter hvor IKT er viktig, vil

---

⁶¹ Samtale med IT Fornebu 04.04.2013.

⁶² For mer detaljert oversikt over bedriftene på IT Fornebu, se vedlegg 2.

⁶³ Med tradisjonelle IT-selskaper menes det i denne sammenhengen selskaper som utvikler software og løsninger til selskaper som driver med regnskap, salg og liknende.

kunne utgjøre en del av IT- og kunnskapssenteret på Fornebu.” (AAD 1999 s.14)

Særlig punktet om at ”også andre kunnskapsbaserte virksomheter hvor IKT er viktig”, åpner i 2013 opp for omtrent samtlige teknologiske og høyteknologiske virksomheter. I de kommende avsnittene beskrives noen av foretakene som representerer næringsmiljøet på IT Fornebu i 2013. Eksemplene kan si oss noe om trendene i næringsutviklingen på Fornebu.

SUBSEA 7

Subsea 7 er en stor internasjonal undervannsentreprenør som leverer tjenester til olje- og gassnæringen. Bedriften har rundt 12 000 ansatte på verdensbasis og 800 i Norge. Det norske hovedkvarteret ligger i Stavanger, men i 2012 opprettet de et regionkontor på Fornebu med om lag 100 ansatte. I et intervju med Aftenbladet publisert 11. april 2012 uttrykte Stuart Fitzgerald (Vice President Norway) at Subsea 7 er i kraftig vekst og at Oslo-kontoret er en viktig utvidelse for å tiltrekke seg enda flere av de beste hodene og for å kunne tilby et attraktivt arbeidsmiljø. Han hevder også at Oslo, med sin sterke marine teknologiklynge, er en ideell lokalisering for selskapet.⁶⁴ I mars 2013 ble det kjent at Statoil hadde tildelt Subsea 7 en kontrakt verdt 2,2 milliarder kroner i forbindelse gassfeltet Aasta Hansteen i Norskehavet.⁶⁵

HEWLETT/PACKARD

Hewlett/Packard (HP) har sitt norske hovedkontor i Portalbygningen. Det amerikanske IT-konsernet er et av de største i verden med over 300 000 ansatte. Selskapet leverer et bredt spekter av produkter, løsninger og tjenester til bedrifter og private. Hewlett/Packard Norge AS har ca. 520 ansatte på landsbasis og var før flyttingen til Fornebu i 2009, lokalisert på Bryn i Oslo. HPs virksomhet på Fornebu er i hovedsak knyttet til salg og support, og selskapet har blant annet levert maskiner og løsninger til Telenor.⁶⁶

SOFTWARE INNOVATION

Software Innovation er et skandinavisk selskap med ca. 300 ansatte i Stockholm, København og på Fornebu. Selskapet flyttet fra Lysaker og inn i Portalbygget hos IT

⁶⁴ Lest på Aftenbladets nettsider 09.04.2013.

⁶⁵ Lest på Teknisk Ukeblad sine nettsider 09.04.2013.

⁶⁶ Lest på hegnar.no 09.04.2013.

Fornebu i januar 2010 med ca. 200 ansatte. Bedriften leverer programvare for informasjonshåndtering, dokumentkontroll og saksbehandling. Programvaren er utviklet gjennom erfaring og samarbeid mellom kunder og partnere, og er således ikke et eksempel på forskningsbasert innovasjon.⁶⁷ I et intervju med NEnyheter.no⁶⁸ i forbindelse med flyttingen, uttrykte konserndirektør for HR og Marked Jan Kirkerud at lokalenes fleksibilitet og størrelse, samt beliggenheten i IT-miljøet på Fornebu var sentrale grunner til flyttingen.⁶⁹

ALCATEL-LUCENT

Selskapet er opprinnelig fransk og produserer elektronisk utstyr og maskinvare til telenæringen. Alcatel-Lucent er lokalisert i mer enn 130 land og har til sammen rundt 76 000 ansatte. I 2012 ble konsernet kåret til en av *Thomson Reuters Top 100 Global Innovators* for andre året på rad, blant annet basert på sin store patentportefølje. Alcatel-Lucent Norway AS flyttet til Terminalbygget på Fornebu i 2004 med sine om lag 170 ansatte. I følge et intervju med Computerworld.com publisert 8. desember 2003 sier Alcatels norske direktør Frode Haugen at flyttingen til Fornebu manifesterer selskapets rolle som en moderne kunnskapsbedrift.⁷⁰ Den 4. februar 2013 signerte selskapet en avtale med Statoil om co-design og leveranse av bredbåndskommunikasjon og strøm til undersjøiske kontrollsystemer olje- og gassutvinning offshore. I forbindelse med kontraktinngåelsen uttalte Philip Dumont som er president i Alcatel-Lucent Submarine Networks at:

*”Vi er glade for å samarbeide så tett med Statoil på en slik banebrytende teknologi. Alcatel-Lucent tilbyr en unik kombinasjon av sin ledende subsea kompetanse innen design og marine operasjoner. Vår innovasjonsevne vil bidra til å gjøre Statoil og resten av bransjens offshore virksomhet mer effektiv, mer pålitelig og utvide Statoil muligheter til å utvinne olje og gass fra sine reservoarer. Dette prosjektet gir oss muligheten til å utnytte undersjøiske kabel teknologier for nye banebrytende undersjøiske applikasjoner.”*⁷¹

---

⁶⁷ Informasjon hentet fra Software Innovations sider, lest 09.04.2013.

⁶⁸ Nenyheter.no er en nettsiden for nyheter om norsk næringsseiendom.

⁶⁹ NEnyheter sitt intervju med Jan Kirkerud publisert på NEnyheter.no 08.10.2009. Lest 09.04.2013.

⁷⁰ Lest på Computerworld sine sider 10.04.2013:

<http://www.idg.no/bransje/bransjenyheter/article24581.ece>

⁷¹ Lest på Alcatel-Lucent sine nettsider 10.04.2013:

Alcatel-Lucent har også omfattende samarbeid med Telenor. Blant annet er store deler av Telenors fastnett i Norge og internasjonalt levert av Alcatel. Mye av Alcatel-Lucent's FoU-virksomhet foregår ved *Bell Laboratories* i New Jersey.

INTERGRATED DETECTOR ELECTRONICS AS (IDEAS)

Bedriften som tidligere het Gamma Medica-ideas (Norway) AS, er en liten bedrift som jobber med utvikling av kretser som benyttes i måleinstrumenter til blant annet medisinske formål og på romstasjoner. Selskapet, som hadde 14 ansatte i 2011, har mottatt mye omtale og fått flere priser for sitt banebrytende og tverrfaglige arbeid. I 2009 fikk de blant annet *World Congress for Medical Physics and Biomedical Engineering* sin innovasjonspris i kategorien industri, for utviklingen av en nukleær detektor som kan være til stor nytte i mammografi og forskning på Alzheimer. Kongressen er blant de viktigste arenaene i verden for presentasjon av ny helse-relatert teknologi.⁷² IDEAS teknologi har også vært sentral i flere NASA- og ESA-prosjekter.⁷³

8.4 IT FORNEBU - EN DEL AV FLERE KLYNGER?

Det er særlig tre ting som kjennetegner IT Fornebus utvikling, og næringsutviklingen på Fornebu generelt; (1) den store konsentrasjonen av IT- og telekom-bedrifter, (2) det økende antallet foretak som operer innen olje, gass og subsea, og (3) det økende antallet hovedkontorer. Det er ikke uventet at næringsvirksomheten på Fornebu har utviklet seg i disse retningene. Siden tidlig på 2000-tallet har det vært lokalisert sentrale IT- og telekom-motorer på Fornebu. Telenor har vært helt sentrale i denne sammenhengen. I dag er som nevnt også foretak som Alcatel-Lucent lokalisert på Fornebu. Det samme er Ericsson, Ventelo og de store kinesiske teleselskapene Huawei og ZTE. I 2014 flytter også Evry⁷⁴ inn i lokaler hos Telenor. Telenor var en sentral brikke da IT Fornebu-satsingen ble vedtatt. Viktig var også den høye konsentrasjonen⁷⁵ av IT-bedrifter og den store IKT-verdiskapingen som fant sted i Oslo-regionen rundt årtusensskiftet. I tillegg ble IT-senteret lokalisert tett

---

⁷² Lest på Forskningsrådets sider 15.04.2013.

⁷³ Lest på Teknisk ukeblad sine nettsider 15.04.2013.

⁷⁴ Evry, tidligere EDB Ergogroup, står for om lag 30% av alle IT-tjenester som leveres i Norge. I 2014 flytter de inn i deler av Telenors lokaler med om lag 2500 ansatte av totalt ca. 5000 i Norge. Selskapet flytter fra lokaler på Skøyen. Lest på Computerworld sine nettsider 16.03.2013.

⁷⁵ Undersøkelser av IKT-næringen i Oslo er blant annet blitt utført av Austin et al. (2005) og Reve og Jakobsen (2001).

inntil ”Engineering Valley”. Utviklingen i ”dalen”, eller kanskje retttere sagt korridoren, har vært positiv siden nedgangstidene på starten av 1990-tallet og etter vedtaket om IT-senteret. Korridoren som strekker seg vestover fra Oslo via Fornebu, Bærum, Asker og Drammen til Kongsberg, har blitt en svært viktig klynge i den globale subsea-næringen. I den om lag 7,5 mil lange korridoren holder det til et teknologisk miljø som har en andel tilnærmet 70% av verdensmarkedet på systemløsninger, produkter og tjenester innen subsea-utbygging.⁷⁶ Subsea-teknologi blir stadig mer sentralt i utvinningen av olje- og gassforekomstene verden rundt, og vil derfor trolig gjøre at området mellom Oslo og Kongsberg vil ha gode forutsetninger for vekst i årene fremover. For å ivareta potensialet i subsea-klyngen ble organisasjonen Subsea Valley opprettet i 2010. Organisasjonen ble opprettet av BI Drammen og TESS⁷⁷, og har rollen som en slags klyngefasilitator som arrangerer konferanser, kobler selskaper og legger til rette for at ulike klyngefordeler skal realiseres i størst mulig grad. Den 22. februar 2013 hadde organisasjonen 180 medlemsbedrifter.

Registreringene i de tidligere avsnittene kan tolkes i den retning at IT Fornebu er en del av to ulike klynger eller næringsmiljøer. På den ene siden er IT Fornebu en sentral aktør i et kunnskapsintensivt IT- og telekom-miljø, som på den andre siden holder på å ”vokse sammen med” Subsea Valley-klyngen. Samarbeidet mellom Alcatel-Lucent og Statoil er et eksempel på at miljøene ikke bare overlapper geografisk, men at det også forekommer samarbeid mellom IT- og telekom-miljøet og subsea-, olje-, og gassmiljøet. Dette er kanskje særlig interessant fordi det viser at IT- og telekom-virkosighetene på Fornebu benytter mulighetene for innovasjon og verdiskaping i subsea-, olje- og gassnæringen. Sistnevnte er i større grad en internasjonalt konkurransedyktig norsk næring enn den mer generelle IT-næringen. IT- og annen kunnskapsintensiv virksomhet knyttet til olje-, gass- og subsea-næringen vil derfor sannsynligvis prege den fremtidige næringsutviklingen i Norge i større grad enn mer generell IT-virkosighet.⁷⁸

---

⁷⁶ Informasjon fra Subsea Valley sine nettsider lest 16.04.2013.

⁷⁷ Det norske selskapet TESS leverer slanger til blant annet olje- og gass-næringen. De har omtrent 800 ansatte i en rekke forskjellige land.

⁷⁸ I følge Reve og Sasson (2012) er offshore-næringen en av tre næringer der Norge har muligheter til å inneha en sentral internasjonal rolle på lang sikt. De andre to næringene som trekkes frem er maritim næring og sjømatnæringen. I alle de tre næringene er den norske kunnskapen i verdenstoppen og vil derfor bli mer og mer sentral i seg selv etter hvert som olje og gass tar slutt.

8.5 UTDANNINGSINSTITUSJONER

Simula Research Laboratory er i dag, som i 2004, den eneste utdanningsinstitusjonen som er knyttet til IT Fornebu. Simula har ikke forlatt senteret, slik man kanskje kunne forvente med tanke på Oxford Research sine forespeilinger om et økt fokus på at eiendomsutvikling ville gjøre Simulas lokaliseringen på Fornebu meningsløs. I stedet har Simula utviklet seg en hel del.

I 2004 ble Simula Innovation AS stiftet som et kommersialiseringselskap eid av Simula Research Laboratory. Selskapets hovedoppgave er å kommersialisere forskningsresultater fra Simulasenteret og på denne måten implementere innovasjon. Et annet selskap under Simula-paraplyen med et tydelig kommersielt tilsnitt er Kalkulo AS. Selskapet ble dannet i 2006 og utvikler og selger programvareløsninger. Blant selskapets kunder finner vi blant annet Statoil, Oslo Universitetssykehus og Statkraft.

I mai 2007 ble Simula School of Research and Innovation AS stiftet med fokus på å styrke utdanningen og forskningen ved Simula Research Laboratory. I samarbeid med UiO tilbys blant annet utdanning på Master- og PhD-nivå, samt årsheter for forskningsassistenter. For å etablere tette bånd til næringslivet med reell innflytelse på utdanningsinstitusjonen, ble skolen opprettet som et privat selskap delvis eid av private aktører.⁷⁹ Per i dag eies Simula-skolen av Simula Research Laboratory (56%), Statoil (21%), Bærum Kommune (14%), Telenor (7%), SINTEF (1%) og Norsk Regnesentral (1%).

Simula Innovation AS starter for tiden også en ”gründergarasje” med støtte fra Akershus Fylkeskommune og Oslofjord Offshore Forum⁸⁰. Gründergarasjen har til hensikt å hjelpe unge entreprenører med gode ideer gjennom utfordringene knyttet til etablering, idéutvikling og utvikling av forretningsplan med mer. En typisk målgruppe er studenter som nærmer seg slutten av utdanningen. “Vi har ikke vært spesielt fornøyd med vår egen innovasjonsvirksomhet. Vi rekrutterer veldig like folk, og fremragende forskere har ikke alltid like stort forretningstalent. Derfor prøver vi nå

---

⁷⁹ Informasjon fra Simula sine nettsider, lest 13.03.2013.

⁸⁰ Oslofjord Offshore Forum (OOF) er et nettverk for osloregionens olje- og energibedrifter og har som mål å legge til rette for kontakt og samarbeid mellom medlemmer samt drive generell informasjonsvirksomhet om regionens betydning og rolle i nasjonal og internasjonal olje- og energiindustri. Blant medlemmene finner man Aker Solutions, Bærum Næringsråd, Simula Innovation AS og Techconsult AS. OOF ble etablert i 2009. (www.oslofjordoffshore.no)

veldig bevisst å gå andre steder for å bedre resultatene våre”, ytret Simula-sjef Aslak Tveito i Budstikka 11. mars 2013.⁸¹

Per i dag er det knyttet 186 personer til Simula, hvorav 147 er ansatte og 39 er masterstudenter⁸². Dette er en økning fra 2004 da Oxford Research registrerte ca. 60 ansatte og 40 masterstudenter. At senteret har vært gjennom en betydelig utvikling underbygges av Aslak Tveito, som omtaler senteret som tre ganger større i dag enn i 2003/04.⁸³ I takt med veksten har senteret blitt stadig mer anerkjent for forskningen sin, og huser i dag blant annet en avdeling som er utnevnt til *Senter for Forskningsdrevet Innovasjon*⁸⁴. Simula er i sin helhet utnevnt til *Senter for Fremragende Forskning*⁸⁵. Simula har også ved flere anledninger blitt kåret til et av de fremste IKT-miljøene i landet, og flere av Simulas forskere er blant de fremste i verden på sine felt.⁸⁶

I tillegg til den statlige støtten som utgjør under 50% av de årlige driftskostnadene, finansieres Simula av forsknings- og utviklingsprosjekter utført for eller i samarbeid med næringslivet (Tveito 2012). Simula har også omfattende samarbeid med forsknings- og utdanningsinstitusjoner nasjonalt og internasjonalt. Utenlandske universiteter har også vurdert å etablere filialer i tilknytning til Simula på IT Fornebu.⁸⁷

8.6 SAMSPILL MELLOM FORSKNING, UTDANNING OG NÆRING

I Oxford Research sin statusrapport fra 2004 beskrives forskning og utdanning som helt sentrale bestanddeler i visjonen om IT Fornebu. Det hevdes også at IT Fornebus ”prestasjoner” som innovasjonspark avhenger av samspillet mellom forskning, utdanning og næring, en påstand som har god støtte i klyngeteorien. OR konkluderte i 2004 med at Simula som eneste forsknings- og utdanningsinstitusjon på

---

⁸¹ Lest på Budstikka sine nettsider 10.04.2013.

⁸² Basert på tall hentet fra Simula sine nettsider 05.04.2013.

⁸³ E-post-korrespondanse med adm.dir. i Simula Aslak Tveito 05.04.2013.

⁸⁴ SFI er betegnelsene på et senter som er valgt ut av Forskningsrådet basert på sitt arbeid med grunnleggende næringsrettet forskning i nært samarbeid med forskningsaktive bedrifter. Utnevnelsen medfører blant annet langsiktig statlig finansiering.

⁸⁵ SFF er betegnelsen på et senter valgt ut av Forskningsrådet fordi det driver grunnforskning der hovedmålet er å heve kvaliteten i norsk forskning. Utnevnelsen medfører langsiktig finansiering.

⁸⁶ I 2007 ble Magne Jørgensen kåret til verdens mest produktive forsker innenfor systemutvikling av Journal of Systems and Software. Lest på Simula sine nettsider 06.04.2013.

⁸⁷ I 2010 ble det inngått avtaler mellom University of California og Simula om å jobbe mot en etablering av en norsk University of California-filial på Fornebu. Dette er per i dag ikke realisert. Lest på Budstikka sine nettsider 11.04.2013.

Fornebu hadde svak forankring på grunn av det ikke-eksisterende FoU-samarbeidet med bedriftene ved senteret. I tillegg understreker rapporten at det er en stor ulempe for Simula å ikke være lokalisert i umiddelbar nærhet til andre forskningsmiljøer.

I følge Aslak Tveito stemmer det at samarbeidet mellom Simula og de andre bedriftene var omtrent ikke-eksisterende da rapporten til OR ble utarbeidet, men han hevder at utviklingen siden den gang har vært god. ”Dette henger sammen med at hele Fornebu-området er totalt forandret. I løpet av 10-15 år har det kommet omtrent 15000 teknologiarbeidsplasser på et veldig lite område slik at mulighetene for samarbeide er langt bedre nå enn det var i starten”, utdyper han.⁸⁸ Tveito sier også at de fraværende samarbeidsprosjektene kan forklares med at Simula var ganske innadventde i starten og at de hadde nok med å etablere seg. ”Nå er det langt flere mulige samarbeid og vi har blitt tre ganger større og har langt bedre kapasitet til å pleie samarbeid”, forklarer han. Tveito forteller at Simula blant annet har hatt en del samarbeid med Telenor, som er deleier i Simula-skolen, men at samarbeidet ikke lenger er like omfattende som tidligere. Statoil derimot, som også er medeier i Simula-skolen og i tillegg finansierer forskning, utdanning og utvikling på Simula, trekkes frem som en partner det for tiden samarbeides mye med. Et sentralt prosjekt er FoU-samarbeidet som foregår mellom Simulas *CompGeo*-avdeling⁸⁹, datterselskapet Kalkulo og Statoil. Prosjektet har som mål å bidra i forbedringen av metodene man bruker i kartlegging av og leting etter olje og gassforekomster. I 2012 hadde Simula totalt rundt 23 millioner kroner i inntekter fra Statoil, noe som utgjør en betydelig del av de 134 millionene Simula totalt hadde i inntekter det året⁹⁰. I følge Tveito vil Simula Innovation AS også samarbeide med Hewlett/Packard Norge i forbindelse med den nylig oppstartede Gründergarasjen.

Dagens Simula-senter har langt flere samarbeidsprosjekter gående med nabo-aktørene på Fornebu enn i 2003/04. Det er derfor nærliggende å tro at institusjonens tilhørighet på Fornebu har blitt langt mer forankret enn det ORs rapport antydte at den var i 2004. Dette underbygges delvis av at Simula-senteret signerte ny tiårskontrakt med IT Fornebu i 2010. I følge Aslak Tveito var det høyteknologiske miljøet på Fornebu en viktig grunn til at de valgte å bli værende, men ikke den eneste. Leieprisene skal også

---

⁸⁸ E-post-korrespondanse med adm.dir. i Simula Aslak Tveito 05.04.2013.

⁸⁹ CompGeo er en forkortelse for computational geoscience og betyr beregningsorienterte geofag.

⁹⁰ E-post-korrespondanse med adm.dir. i Simula Aslak Tveito 05.04.2013.

ha spilt en sentral rolle. Alternativer i tilknytning til Blindern og Forskningsparken ble vurdert i 2010, det samme ble alternativer i Nydalen, men Fornebu var i følge Tveito det billigste. Han understreker at det har vært viktig å lage en ny kultur som ikke er lik universitetenes eller forskningsinstituttene, og at det derfor har blitt vurdert som hensiktsmessig å ikke ligge i direkte fysisk tilknytning til dem. Tveito sier også at kombinasjonen av stedets attraktivitet for teknologibedrifter, den sterke støtten fra Statoil, Bærum kommune og Akershus Fylkeskommune, har gjort det mindre sannsynlig enn noen gang at Simula vil forlate Fornebu.⁹¹

Når det gjelder samarbeidet mellom de ulike bedriftene på Fornebu, blir det synlig gjennom eksemplene i kapittel 8.3 at flere har forretningsmessige relasjoner. Subsea 7 har kontrakter med Statoil, det samme har Alcatel-Lucent. Sistnevnte har også omfattende samarbeid med Telenor. Aker Solutions, som også har samarbeidet med Statoil gjennom mange år, inngikk nylig en omfattende avtale med Telenor om å levere undervannstjenester på Troll-feltet.⁹² Selv om disse store selskapene har kontorer i mange land og flere steder i Norge, er det trolig ikke tilfeldig at de også velger å ha kontorer på Fornebu i umiddelbar nærhet til konkurrenter, samarbeidspartnere, den store subsea-klyngen i regionen og høyt utdannet arbeidskraft.

Til tross for at en rekke av de større selskapene på Fornebu ser ut til å ha ulike former for samarbeid, både med hverandre og med forsknings- og utdanningsinstitusjonen Simula, opplyser IT Fornebu at mange av foretakene som holder til i lokalene deres i liten grad samarbeider med hverandre. De fleste bedriftene er opptatt av å *selge* produktene sine, og det er ifølge IT Fornebu vanskelig å få dem til samarbeide.⁹³ Informantene fra IT Fornebu hevder at det kontinuerlig gjøres en innsats for å legge til rette for og stimulere til økt samarbeid og gode *koblinger* på senteret. Et av tiltakene er organisasjonen IT Fornebu Technoport, som er oppkalt etter den opprinnelige konstellasjonen mellom IT Fornebu og Fornebu Technoport. Alle leietakerne hos IT Fornebu er forpliktet til å delta i denne organisasjonen, som arrangerer alt fra sosiale sammenkomster til møter, kurs og foredrag. Vanskelighetene med å få til samarbeid kan skyldes at flere av bedriftene er konkurrenter, og at de i

---

⁹¹ Ibid.

⁹² Lest på Aker Solutions nettsider 14.04.2013.

⁹³ Samtale med IT Fornebu 4. april 2013.

mange tilfeller selger konsulenttenester og erfaringsutviklede produkter som ikke nødvendigvis er utviklet gjennom FoU-prosjekter som det i en klynge kunne være hensiktsmessig å forenes om. Det kan også tenkes at en rekke av bedriftene ønsker å holde kunnskapsspredningen på et lavt nivå for å forhindre en potensiell reduksjon av konkurransefortrinn. Reve og Jakobsen går så langt som å si at det er en inngrodd holdning i Norge at kunnskap må beskyttes og hemmeligholdes, og at "...norsk næringsliv ville vært mer konkurransedyktig internasjonalt hvis mennesker, kunnskap, informasjon og erfaringer fikk flyte friere mellom bedriftene i Norge" (Reve & Jakobsen 2001 s. 37).

Selv om IT Fornebu informerer om lite samarbeid mellom bedriftene som leier hos dem, hevder de at de fleste bedriftene som velger å lokalisere seg der gjør det på grunn av det høyteknologiske miljøet på Fornebu. I tillegg til miljøet er trolig lokalene og prisene også fristende, som ligger noe lavere enn prisene på Lysaker.⁹⁴ Selv om IT Fornebu isolert sett ikke kan omtales som en klynge⁹⁵, har senteret og dets umiddelbare omland flere klyngeliknende egenskaper som kan bidra til å øke de selvforsterkende effektene man forbinder med klynger og samlokalisering. Vi kan se eksempler på dette i de nevnte samarbeidene som dokumenterer samlokaliseringsfordeler og ved at bedrifter uttrykker at de ønsker å være en del av miljøet på Fornebu. Hvis tilflyttingen av store og små bedrifter fortsetter, vil konkurransen bli hardere, noe som igjen vil tvinge fram mer samarbeid og kunnskapsflyt, som igjen vil kunne øke innovasjonen. Dette kan på sikt gjøre det vanskelig å være lokalisert utenfor området.

8.7 INKUBATORVIRKSOMHET

Inkubatorvirksomhet som skulle legge til rette for nyopprettede små selskaper og hjelpe dem med lokaler, bransjekunnskap og kapitalinnskudd osv., var et sentralt mål i Hovedavtalen som ble inngått mellom IT Fornebu Technoport og Staten i 2000. Oxford Research sin gjennomgang i 2003/04 viste at IT Fornebu Inkubator hadde vurdert mer enn 200 selskaper og investert 6,3 millioner kroner i 5 av dem (Jakobsen & Hvidberg 2004). Mellom 2005 og 2008 ble samtlige av inkubatorens eierandeler i de "inkuberte" selskapene solgt før inkubatorvirksomheten byttet navn til IT Fornebu

---

⁹⁴ Samtale med IT Fornebu 4. april 2013.

⁹⁵ Jf. kapittel 4.2.1.

Invest AS (ITFornebu 2009). I 2010 ble ansvaret for driften av inkubatoren på Fornebu flyttet over til Forskningsparken AS. IT Fornebu Invest fungerte fra opprettelsen i 2008 som et investeringsselskap, men solgte i 2011 hele sin investeringsportefølje til Inkubator Halden AS og la deretter ned virksomheten (ITFornebu 2011; ITFornebu 2012).

IT Fornebu driver per i dag ingen form for inkubatorvirksomhet og denne målsetningen fra Hovedavtalen kan derfor regnes som ikke oppnådd. Uten at det har noen innvirkning på IT Fornebus grad av måloppnåelse, kan Simulas gründergarasje-initiativ sees som et godt tiltak med tanke på oppstarthjelp for unge gründere på Fornebu.

8.8 INTERNASJONAL PROFIL

IT Fornebu har i dag en rekke internasjonale selskaper representert. Som nevnt i kapittel 8.3 er det blitt en slags hovedkontor-kultur på Fornebu, og noen av de store selskapene leier lokaler hos IT Fornebu. Det kan virke som om flere av de multinasjonale konsernene har valgt å lokalisere seg på Fornebu på grunn av store aktører som Aker Solutions, Telenor og Statoil, som flere av konsernene også har pågående samarbeider med.⁹⁶ Simula er også en viktig bidragsyter til den internasjonale sammensetningen på senteret. De har et tydelig internasjonalt miljø som i 2011 besto av nesten 50% utenlandske ansatte. Hvorvidt de ansatte beveger seg over i andre foretak på IT Fornebu når de forlater Simula, er ikke blitt undersøkt i denne studien.

---

⁹⁶ Årsakene til de enkelte selskaperens valg av lokalisering er ikke undersøkt systematisk i denne studien. Enkelte av samarbeidene som er registrert tyder likevel på at det kan være en sammenheng mellom for eksempel Alcatel-Lucent sin lokalisering på Fornebu og Telenor, eller Subsea7 sin lokalisering nærheten av Statoil og Aker Solutions.

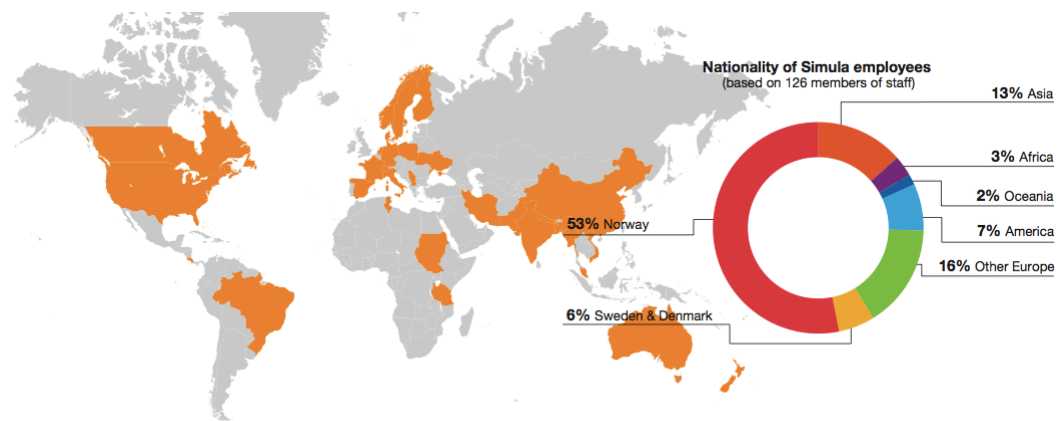

Fig. 8 Simula hadde i 2011 nesten like mange utenlandske som norske ansatte. (Tveito 2012)

I Oxford Research sin rapport blir det understreket at IT Fornebu har gitt opp den internasjonale markedsføringen av senteret. IT Fornebu opplyser at de etter 2004 ved flere anledninger har deltatt på internasjonale eiendomsmesser⁹⁷ og liknende for å markedsføre senteret, men at det er vanskelig å bli lagt merke til på de store internasjonale arrangementene med mange deltakere. Per i dag pågår det ingen aktiv kontinuerlig markedsføring av IT Fornebu internasjonalt utover det som gjøres av meglere.⁹⁸

8.9 SEKS EVALUERINGS-PUNKTER

Registreringene av dagens IT-senter kan sees i forhold til de samme seks evalueringspunktene som Oxford Research benyttet for å vurdere visjons- og måloppnåelsen i 2003/04.⁹⁹ De seks punktene er basert på ORs tolkning av ordlyden i visjonen og målsetningene. Tabellen under viser registreringene fra 2013 og setter dem i sammenheng med momentene som ble kommentert i 2004.

Evalueringspunkt	IT Fornebu 2013	IT Fornebu 2003/04 (OR)
1: Internasjonal attraktivitet	<ul style="list-style-type: none"> IT Fornebu har fortsatt å tiltrekke seg internasjonale bedrifter, særlig regionkontorer og norske filialer av større konsern innen IT, telekom og offshore. Det er ikke observert noen betydelig ansamling av mindre innovative foretak med utenlandsk opprinnelse. IT Fornebu er et rimeligere 	<ul style="list-style-type: none"> Senteret har tiltrukket seg bedrifter i konkurranse med andre lokaliteter i Oslo-området, men ikke i konkurranse med andre utenlandske lokaliteter. Likevel er 4 av 10 bedrifter en del av et internasjonalt eller skandinavisk konsern, noe som gir senteret et visst

⁹⁷ Et eksempel på en slik messe er MIPIM (Le marché international des professionnels de l'immobilier). Denne messen arrangeres årlig i Cannes og er en av verdens største eiendomsmesser.

⁹⁸ Samtale med IT Fornebu 4. april 2013.

⁹⁹ Jf. Oxford Research og kapittel 6.2 i denne avhandlingen.

	<p>alternativ for internasjonale bedrifter som ønsker å etablere seg nært Oslo, og i tett tilknytning til store IT-, telekom- eller offshore-aktører.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Simula er attraktivt for utenlandske forskere, nær halvparten av de ansatte har utenlandsk opprinnelse. Simula jobber tett med flere internasjonale forskningsmiljøer og har etter hvert blitt et internasjonalt anerkjent forskningsmiljø. Det har også ved flere anledninger blitt vurdert å åpne norske filialer av utenlandske utdanningsinstitusjoner på IT Fornebu, men ingenting er realisert per i dag. 	<p>internasjonalt element.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Simula har tiltrukket seg en rekke utenlandske forskere, men dette kan ikke tillegges senterets lokalitet, men snarere Simulas forskningskvalitet.
2: Nasjonal og regional attraktivitet	<ul style="list-style-type: none"> • Mange bedrifter siden 2004 valgt å lokalisere seg på IT Fornebu. Billige og gode lokaler er blant årsakene som går igjen. I tillegg uttrykker flere foretak at sammensetningen av næringsvirksomhet og det attraktive miljøet på Fornebu er gunstig for deres egen virksomhet. Flere understreker at gode rekrutteringsmuligheter også er viktig. • Nærhet til Telenor og andre store aktører som Aker Solutions og Statoil, gjør IT Fornebu attraktivt. 	<ul style="list-style-type: none"> • De mest attraktive sidene ved lokaliseringen på Fornebu er billige lokaler, et attraktivt miljø og fellesfasiliteter i terminalbygningen. Fysisk lokalisering sammen med andre bedrifter (godt næringsmiljø), visjonene om et IT-miljø på Fornebu og nærheten til Telenors hovedkvarter beskrives også som sider som øker attraktiviteten betraktelig. • IT Fornebu AS og IT Fornebu Eiendom AS har delvis lyktes med å skape attraktive fysiske rammer rundt aktivitetene på senteret.
3: Utvikling for hele landet	<ul style="list-style-type: none"> • Det er ikke observert tegn til at IT Fornebu har noen negative virkninger på tilsvarende miljøer i andre deler av landet. • Simula har fått status som <i>Senter for Fremragende Forskning</i>, noe som bekrefter at Simula er en aktør som bidrar til å heve den generelle kvaliteten på norsk forskning. • Det er ikke registrert noen konkrete positive effekter på landsbasis utover den generelle IKT og offshore-verdiskapingen som finner sted på Fornebu og i 	<ul style="list-style-type: none"> • IT Fornebu skaper per 2003 ingen betydelige skjevheter i den regionale utviklingen av Norge. • IT Fornebu AS deltakelse i forskningsparkforeningen FIN bidrar til erfaringsutveksling med andre norske miljøer. • SIVA som representant for staten bidrar til erfaringsutveksling i sitt nettverk. • REGINA (Regional Innovasjonsarena på Fornebu) som skulle være et

	Osloregionen.	<p>viktig ledd i koblingen av IT Fornebu og regionene, er trappet ned og har ikke lenger noen ansatte.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inkubatoren har investert i en bedrift tilknyttet IT-miljøet i Trondheim.
4: IT-, kunnskaps- og innovasjonsprofilen	<ul style="list-style-type: none"> • IT Fornebu har opprettholdt IT- og kunnskapsprofilen fra tidligere, men en åpning for offshore-næring er også i større grad enn tidligere synlig. • I det store og hele er innovasjonen på senteret fortsatt erfaringsbasert og ikke forskningsbasert. Unntakene er i stor grad de tilfellene som springer ut fra Simula-senterets prosjekter eller FoU-samarbeidsprosjekter de har med aktører fra næringslivet. • Innovasjonsprofilen til selskapet IT Fornebu er trappet betydelig ned i forbindelse med flyttingen av inkubatorvirksomheten og nedleggelsen av IT Fornebu Invest. • <i>IT</i>-tilnærmingen har i stor grad blitt til en "IT-, telekom-, high tech og offshore- tilnærming." 	<ul style="list-style-type: none"> • IT-senteret har per februar 2004 lyktes å opprettholde en IT- og kunnskapsbasert profil, men det er ikke snakk om en forskningsbasert kunnskapsprofil. De fleste bedriftene bedriver ikke utviklingsarbeid med utgangspunkt i forskning. • IT-tilnærmingen som gjøres ved senteret er i ferd med å dreie mot en mer åpen definisjon av begrepet <i>IT</i> som også åpner for blant annet farmasøytisk teknologi. Dette gjør at senterets profil risikerer å bli uklart.
5: Nettverk på og omkring Fornebu	<ul style="list-style-type: none"> • Det pågår mer omfattende samarbeid mellom bedrifter og på tvers av tradisjonelle næringer enn tidligere. Det er likevel ikke utbredt med samarbeid mellom de mange mindre aktørene som holder til på senteret. • En del av kontraktene som er inngått mellom de større aktørene på senteret er omfattende og av stor kommersiell verdi. Samarbeidene mellom Simula og enkelte av bedriftene er også av stor vitenskapelig og kommersiell betydning. • Det er grunn til å tro at samarbeid selskapene i mellom selskapene, og mellom selskapene og Simula har betydning for teknologiutviklingen i senterets bedrifter. 	<ul style="list-style-type: none"> • Den fysiske nærheten på senteret har bidratt til å skape sosiale relasjoner og relasjoner knyttet til salg som antakelig ikke ville oppstått ellers. Den kommersielle verdien var per februar 2004 liten, men det er mulighet for at nettverkene kan utvikles og bli mer omfattende senere. • Den fysiske nærheten ved senteret har per februar 2004 ingen betydning på teknologiutviklingen i senterets bedrifter, blant annet fordi få av bedriftene har samme teknologihøyde og kompetanse som Simula. • Telenor er ikke per 2004 en avgjørende drivkraft i utviklingen av IT-, kunnskaps- og innovasjonssenteret.

	<ul style="list-style-type: none"> • Store bedrifter som Telenor, Aker Solutions, Statoil, Alcatel-Lucent, Subsea 7, Huawei, Evry, Hewlett-Packard og Accenture er viktige aktører på Fornebu, og har trolig mye å si for IT senterets attraktivitet. 	
<p>6: Samspill mellom forskning, utdanning og næring</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Simula er i 2013 den eneste forsknings- og utdanningsinstitusjonen på IT Fornebu. Siden 2004 har institusjonens størrelse blitt tredoblet, og en rekke underavdelinger som fokuserer på ulike temaer innen IT har blitt etablert. Simula er per i dag største leietaker i Terminalbygningen. • Simula har flere samarbeidsrelasjoner med bedrifter på senteret og rapporterer om at betydelige deler av inntektene deres kommer fra privat finansiert forskningsarbeid. • Det er ikke registrert samarbeidsrelasjoner knyttet til teknologiutvikling mellom bedriftene på senteret, utover prosjektene der Simula har vært involvert. • Det er ikke observert noen tegn til at miljøet på IT Fornebu i noen spesiell grad har evnet å tiltrekke seg venturekapital. 	<ul style="list-style-type: none"> • Med kun en forsknings- og utdanningsinstitusjon er det en meget smal teknologibredde på senteret. • Det er ingen samarbeidsrelasjoner mellom Simula og de andre eksisterende bedriftene på IT-senteret. Det er heller ingen samarbeidsrelasjoner knyttet til teknologiutvikling mellom bedriftene på Fornebu. Bedriftene på Fornebu baserer forretningsutviklingen på brukerdreven framfor forskningsdreven innovasjon.

DEL 4:

MÅLOPPNÅELSE OG VISJONSREALISERING

9 STATUS OG VURDERING

I del 4 vil oppgavens tre delproblemstillinger besvares. På bakgrunn av den teoretiske og historiske gjennomgangen i del 2, og gjennomgangen av dagens IT-senter i del 3, vil første og andre del av problemstillingen besvares i kapittel 9: Hva er IT Fornebu i dag og hvordan stemmer dette med visjonen? I kapittel 10 vil undersøkelsene fra del 2 og 3 ligge til grunn for diskusjon av oppgavens tredje delproblemstilling: Hvorfor har senteret blitt slik det har blitt? Dette gjøres basert på de tre påstandene som ble framsatt i teorikapittelet.

9.1 HVA ER IT FORNEBU I 2013?

Gjennom registreringene beskrevet i del 3 blir det tydelig at IT Fornebu har utviklet seg mye siden senteret ble evaluert i 2004. På nesten ti år har senteret gått fra å ha mellom 300 og 400 mennesker som sokner til selskapene på senteret, til om lag 5000. I 2004 var det 30 bedrifter på 20 135 kvadratmeter, i dag har IT Fornebu kontraktsforhold til 76 bedrifter og har bygd ut og oppgradert til sammen 156 100 kvadratmeter med næringsbebyggelse.

Bedriftene som er lokalisert på senteret driver i hovedsak med IT-, telekom og offshorevirksomhet. Enkelte bedrifter driver med legemiddelvirksomhet og medisinsk teknologi, og andre med produksjon av høyteknologiske produkter eller tjenester. Det er tydelig at IT Fornebus tolkningen av senterets målgruppe har blitt utvidet slik det åpnes for i *St.prop.nr 2 (1999-2000)*, og at IT Fornebus definisjon av begrepet *IT* er utvidet slik det i Oxford Research sin rapport antydes. Senteret har fått et stort tilslag av hoved- og regionkontorer og norske filialer av store internasjonale konsern innen IT-, telekom- og offshorenæringene. Denne tendensen preger for øvrig også utviklingen på Fornebu generelt. Sammensetningen av virksomheter på senteret og i

den umiddelbare nærhet, kan antyde at det IT- og telekom-pregede IT Fornebu er i ferd med å bli en betydelig bestanddel i Subsea Valley-klyngen. Denne koblingen underbygges av samarbeidene og kontraktene som blir inngått mellom foretak som tradisjonelt sett har tilhørt ulike næringer.

Når det gjelder utdanning, er Simula fortsatt den eneste aktøren på senteret, men i motsetning til Oxford Research sine forespeilinger, har de blitt værende på IT Fornebu selv om staten ikke gikk aktivt inn for en storstilt revitalisering. I tillegg har Simula vokst fra 60 ansatte i 2004 til 147 ansatte i 2013. Antall studenter er omtrent det samme. Dette vitner om økt forskningsaktivitet. I tillegg forteller Simula om stadig flere samarbeid med senterets bedrifter, og med nasjonale og internasjonale forsknings- og utdanningsinstitusjoner. Innovasjonstakten vil trolig også forbedres noe i forbindelse med Gründergarasjen som nylig ble opprettet. IT Fornebu Knowation eller liknende alternativer, som var et viktig mål i Hovedavtalen for å sikre at senteret fikk effekter for hele landet gjennom blant annet utvikling av gode digitale læringsnettverk, er ikke reetablert. Siden 2004 har også inkubatorvirksomheten ved senteret blitt flyttet til Forskningsparken og venturekapitalen som var knyttet til den er ikke lenger tilstede i organisasjonen IT Fornebu.

En grundig og systematisk undersøkelse av interaksjonen mellom næring, utdanning og forskning på IT Fornebu ligger utenfor denne avhandlingens rammer, men gjennom korrespondanse med Simula og IT Fornebu, og undersøkelser av utvalgte bedrifter, antydes det at interaksjonen på senteret og Fornebu for øvrig er større enn i 2004. I tråd med klyngeteorien er det derfor grunn til å tro at også innovasjonstakten og verdiskapingen på senteret vil være høyere enn i 2004. Det har heller ikke ligget innenfor avhandlingens rammer å måle verdiskapingen og innovasjonen på senteret, noe som heller ikke ble gjort av OR i 2004. Visjonen som er relativt ”romslig” og åpen for tolkning gjør at konkrete tall på verdiskaping og innovasjon ikke er avgjørende for undersøkelsen, så lenge måloppnåelse kan vurderes basert på konkrete fysiske forhold som antall og type bedrifter, koblinger mellom aktørene og internasjonal markedsføring osv.

Oxford Research forespeilet tre potensielle fremtidsscenarioer i 2004, og påpekte samtidig at senterutviklingen hadde begynt å likne mer på alminnelig nærings- og

eiendomsutvikling enn på utviklingen av et internasjonalt betydelig IT-, kunnskaps- og kompetansesenter. De anbefalte et revitaliseringsscenario, noe regjeringen tok til følge, men uten å følge opp med den politiske oppbakkingen og økonomiske satsingen som OR mente var nødvendig.¹⁰⁰ Etter en vurdering av dagens IT-senter, er det flere grunner til å hevde at IT Fornebu i økende grad har fortsatt som et eiendoms- og næringsutviklingsprosjekt. Dette blir blant annet synlig ved at inkubatoren nylig har forsvunnet fra organisasjonen og at det er åpnet ytterligere for en bred tolkning av IT-begrepet. I tillegg er det den senere tiden knyttet en rekke servicebedrifter til IT Fornebu, som for eksempel Allkopi og Hotel Scandic Fornebu. Dette er trolig lønnsomt med tanke på eiendomsutvikling og utleie, men stemmer i liten grad overens med kjernen av visjonen fra Hovedavtalen. Hvorvidt dette har vært en absolutt nødvendighet for en forsvarlig drift av aksjeselskapet IT Fornebu Properties, eller om det kun er den foretrukne og mest lønnsomme utviklingsstrategien, vil det ikke bli gått dypere inn på i denne avhandlingen. Det er likevel grunn til å tro at Statlig bevilgningsstopp har gjort at en mer pragmatisk og trinnvis utviklingsstrategi har fått fotfeste.

Selv om IT Fornebu i dag ligner mye på et nærings- og eiendomsutviklingsprosjekt, har de vedlikeholdt et tydelig fokus på IKT og annen høyteknologisk virksomhet. Det er også tydelig at IT Fornebu har tatt inn over seg at Fornebu befinner seg midt i en omfattende offshore-, og subsea-klynge. Kanskje er denne måten å realisere visjonen fra Hovedavtalen på mer relevant i dag enn hva det ville vært å følge målsettingene fra 1999?

9.2 REALISERER DAGENS IT FORNEBU VISJONEN?

I seg selv er visjonen fra Hovedavtalen konkret, men uten at innholdet eller formen blir særlig konkretisert.¹⁰¹ Derfor fant man det nødvendig å utdype visjonen med ulike målsettinger som ved oppfyllelse skulle resultere i realisering av visjonen. For at dette skal fungere er det avgjørende at de oppnådde målsettingene faktisk bidrar til å realisere visjonen. I 2004 konkluderte man med at flere av målene som skulle bidra til realiseringen av visjonen ikke var innfridd, og at IT Fornebu derfor hadde senket visjonshøyden. I *St.meld. nr. 42 (2003-2004)* ble det blant annet hevdet at det var et

---

¹⁰⁰ Både IT Fornebu og Simula støttet ORs forslag om revitalisering (NHD 2004).

¹⁰¹ Jf. visjonen fra Hovedavtalen omtalt i kapittel 6.2

behov for å videreutvikle visjonen fordi visjonshøyden hadde falt på bakgrunn av manglende måloppnåelse. Det ble ikke stilt spørsmål ved om målene som ble definert i 1999 egentlig var gode i utgangspunktet, eller hvorvidt målene i det hele tatt var relevante i forhold til visjonen i 2004. I 2013 blir det derfor aktuelt å sette spørsmålstegn ved om de konkrete målene fra 1999 har tålt tidens tann like godt som den mer tidløse visjonen. Er det for eksempel realistisk at elektronisk læring og fjernundervisning vil kunne være sentrale brikker i en norsk nyskapende, fremtidsrettet og kunnskapsbasert næringsutvikling? Hvis man skal vurdere om IT Fornebu per i dag realiserer visjonen fra Hovedavtalen, er det nødvendig å ta dette i betraktning, hvis ikke kan man ende opp med å kun evaluere hvorvidt inngåtte avtaler blir fulgt eller ikke.

Med dette tatt i betraktning åpnes det for to ulike måter å vurdere om visjonen fra Hovedavtalen blir realisert. Den ene (1) vil være direkte knyttet opp mot de formulerte målsetningene i Hovedavtalen, slik Oxford Research evaluerte senteret i 2003/04, den andre (2) vil fokusere på visjonen isolert og blant annet legge større vekt på konteksten og endringer i tiden uavhengig av målsetningene. Det vil med sistnevnte utgangspunkt være rom for å ta inn over seg at det har gått mange år siden Hovedavtalen ble skrevet og at målsetninger som var relevante i 1999 ikke nødvendigvis er like relevante i forhold til dagens næringsutvikling og næringspolitikk. Kanskje kan man si at en fremgangsmåte der man med jevne mellomrom revurderer de konkrete målsetningene som skal lede til visjonsrealiseringen, er en inkrementell og mer hensiktsmessig strategi, i det minste hvis man operer innenfor næringer som er i rask utvikling.

1: VISJONSREALISERING MED UTGANGSPUNKT I MÅLSETTINGENE FRA HOVEDAVTALEN

Direkte sammenliknet med Oxford Research sine konklusjoner og målsettingene fra Hovedavtalen, er det tydelig IT Fornebu har innfridd på noen områder, og ikke på andre.

(1)¹⁰² IT Fornebu har lyktes med å skape et attraktivt miljø for kunnskapsbasert næringsvirksomhet og næringsutvikling med utgangspunkt i en utvidet definisjon av IT-begrepet. Flere store internasjonale aktører har kommet til, men senteret har ikke klart å tiltrekke seg små innovative utenlandske gründervirksomheter.

Inkubasjonsvirksomheten som tydelig uttrykkes i målsetningen er heller ikke en del av IT Fornebu lenger.

(2) IT Fornebu fasiliterer flere aktiviteter som har til hensikt å styrke samhandlingen og kunnskapen på senteret. Til tross for at foretakene ved senteret blir stadig flere, og mange i stor grad driver med kunnskapsintensiv næring, har man ikke klart å tiltrekke seg betydelig venturekapital.

(3) Simula Research Laboratory er den eneste forsknings- og utdanningsinstitusjonen på senteret. Til gjengjeld har de utviklet seg og blitt en viktig institusjon med en sentral rolle i norsk forskning på fagfeltet. Det er per i dag ingen institusjoner hos IT Fornebu som bidrar til å gjøre senteret betydelig innen forskning, salg og bruk av produkter og tjenester innen elektronisk læring.

Selv om flere punkter ved målsettingene kan vurderes som delvis oppnådd, er ingen av de tre delmålene oppnådd i sin helhet. Enkelte av målene har man også gitt opp å nå. På bakgrunn av manglende måloppnåelse er det derfor grunn til hevde at visjonen fra Hovedavtalen ikke er realisert og at den kun i en redusert grad er levende i 2013.

---

¹⁰² Tallene (1), (2) og (3) refererer til målsetningene fra Hovedavtalen. Jf. kapittel 6.2.

2: VISJONSREALISERING LØSREVEVET FRA MÅLSETNINGENE I HOVEDAVTALEN

Visjonen understreker betydningen av å skape mangfold i et fremtidsrettet kunnskapsmiljø. IT Fornebu er i 2013 en forsknings- og næringspark med tung vekt på kunnskapsintensiv virksomhet innen ulike høyteknologiske næringer. Hovedvekten ligger på IT, telekom og i økende grad offshore. Dette indikerer at mangfoldet også er økende. Det at IT Fornebu har utvidet målgruppen sin og åpnet for flere koblinger og samarbeid med den svært betydelige offshore- og subsea-klyngen som strekker seg mellom Oslo og Kongsberg, illustrer en fremtidsrettet dreining mot en av de mest sentrale kunnskapsbaserte næringene for fremtidig norsk verdiskaping.¹⁰³ Simula er den eneste utdannings- og forskningsinstitusjonen på senteret, men til gjengjeld er den i utvikling og har de senere årene i økende grad samarbeidet med næringslivet på Fornebu.

På mange punkter er utviklingen på senteret i tråd med visjonen, men for å oppnå enda sterkere nyskaping er det nødvendig å etterstrebe mer forskning og utdanning, og flere samarbeidsprosjekter og koblinger mellom aktørene på senteret. Mangelen på venturekapital og investorer på IT Fornebu er problematisk for innovasjonssystemet og dermed verdiskapingen, det samme er flyttingen av inkubatorvirksomheten.

Vurderer man visjonsoppnåelsen uavhengig av målsettingen fra Hovedavtalen, er det tydelig at prosjektet utvikler seg i en positiv retning og at prosjektet er i tråd med visjonen. Med en dreining mot offshore og gjennom en implementeringen av det utvidede *IT*-begrepet, vil IT Fornebu øke mulighetene sine til å bidra i en nasjonal kunnskapsbasert næringsutvikling. Som en del av subsea-klyngen har IT Fornebu en unik posisjon med sin tydelige IT-, telekom- og hovedkontorprofil, noe som åpner for at senteret kan spille en viktig rolle i utviklingen av offshore- og subsea-miljøet på Østlandet.

I gjennomgangen av visjonsrealiseringen blir det tydelig at de to ulike betraktningmåtene fører til svært forskjellige konklusjoner. Begge er likevel riktige i forhold til visjonens ordlyd, selv om den første gjør at IT-senteret fremstår som mislykket og den andre gjør at det fremstår som vellykket. Kanskje kan dette være en av grunnene til at det er stor uenighet om i hvor stor grad senteret har innfridd.

¹⁰³ Jf. Reve og Sasson (2012)

10 ÅRSAKER TIL MÅLOPPNÅELSE OG VISJONSREALISERING

IT Fornebu har blitt påvirket av en rekke forskjellige faktorer fra ideen først ble kjent for offentligheten og fram til i dag. I denne delen vil påstand 1-3 og bli vurdert med ønske om å belyse noen sentrale aspekter som har virket inn på utviklingen av IT Fornebu.

10.1 DISTRIKTS- OG NÆRINGSPOLITIKK

Påstand 1: *Det distrikts- og næringspolitiske landskapet har gjort det vanskelig å realisere et IT-, kunnskaps- og innovasjonssenter av internasjonal, nasjonal og regional betydning på Fornebu.*

Ideen om IT Fornebu startet hos private aktører, men prosjektet ble fort en del av den nasjonale næringspolitikken. Det representerte en næringstilpassing som av mange ble ansett som helt nødvendig i det postindustrielle vesten. Da det private initiativet ble politisk forankret var det Arbeiderpartiet som satt i regjering. Arbeiderpartiet og LO, og senere også Fremskrittspartiet, mente at prosjektet burde gjennomføres som et offentlig-privat samarbeidsprosjekt. Statens rolle ble ansett som sentral, særlig med tanke på forsknings- og utdanningssatsingen, men også i forbindelse med inkubatorvirksomhet og såkornkapital. At Ap gikk inn for at staten skulle være en aktiv part i senteret og næringen, var ikke uventet og bygget videre på venstresidens tradisjonelle næringspolitikk. Da sentrumsregjeringen Bondevik I tok over i 1997 var IT-prosjektet som nevnt allerede innarbeidet i Stoltenbergs langtidsprogram. Prosjektet, slik det ble fremmet av Ap med en aktiv deltakende stat, var i strid med de stadig mer markedsliberale holdningene som preget deler av det politiske landskapet fra sentrum mot høyre. Fordi saken hadde fått en slik viktig plass i Arbeiderpartiets næringspolitikk, er det ikke vanskelig å forstå at saken var velegnet for den nye regjeringen til å markere hvor den selv sto næringspolitisk. Den politiske uenigheten dreide seg ikke hovedsakelig om senteret i seg selv, men om hvilken rolle staten skulle spille i realiseringen av det og hvor omfattende senteret skulle bli. Lars Sponheim hadde næringspolitisk ansvar og allerede fra første dag i posisjon gjorde han det klart at IT Fornebu ville bli en sentral næringspolitisk sak for den nye regjeringen (Hansen & Sponheim 2010; Vigtel & Røsjø 2009). Saken vokste og fikk

stadig mer fokus også i pressen, noe som igjen førte til at den ble enda viktigere politisk. I følge Erik S. Reinert (2005) ble IT Fornebu til slutt en slagmark for et prinsipielt politisk oppgjør rundt Arbeiderpartistaten.

De politiske omstendighetene fikk noen helt konkrete utslag. Et av dem var Spjøtvoll-utvalget. Selv om det i seg selv ikke kan anses som en distriktspolitisk handling å bestille en kravspesifisering til IT-senteret i 1999, er det bemerkelsesverdig at man spurte Emil Spjøtvoll som var rektor ved NTNU og dermed representerte et potensielt konkurrerende miljø, om å lede utvalget. Det ble tydelig uttrykt i utvalgets rapport at IT Fornebu ikke måtte tiltrekke seg kompetanse fra de andre sentrene i Norge på en måte som virket utarmende på dem (NHD 1999). At utvalget bare fikk 23 dager på seg for å utarbeide kravspesifikasjonene kan muligens antyde at regjeringen ikke nødvendigvis var interessert i råd som var baserte på omfattende analyser og undersøkelser. Spjøtvoll-rapportens anbefalinger kom med i konkurransegrunnlaget og ble retningsgivende for statens potensielle realiseringspartnere.

IT Fornebu Multimedia Læring AS (ITFML) (senere IT Fornebu Knowation AS) kan også sees som et mer eller mindre direkte svar på Lars Sponheim og regjeringens ønske om en desentralisert og distriktsvennlig næringspolitikk. Selskapet ble opprettet i oktober 1998, seks måneder etter at Nærings- og handelsdepartementet lanserte *St.meld. nr. 38 (1997-1998) IT-kompetanse i et regionalt perspektiv*.

Stortingsmeldingen understreket viktigheten av å øke IT-kompetansen og innovasjonen i regionene. Sponheim hevder selv at han merket en tydelig endring i IT Fornebus strategi etter at det mer regionsrettede fokuset til den nye sentrumsregjeringen kom tydelig frem (Grotle 2000; Vigtel & Røsjø 2009). IT Fornebu Multimedia Læring (ITFML) skulle bidra med etter- og videreutdanning gjennom fysiske og ”digitale klasserom” og på den måten heve den nasjonale IT-kompetansen landet rundt. Ifølge Jakobsen og Hvidberg (2004) var nettopp ITFML et viktig punkt i vinnerkonseptet til IT Fornebu Technoport, og synliggjøres i målsetning 3 i Hovedavtalen. I 2001 gikk selskapet konkurs noe som igjen resulterte i at ett av tre delmålene fra Hovedavtalen ble vurdert som ikke oppnådd i Oxford Research sin rapport.

Delvis basert på Oxford Research sine funn utarbeidet Bondevik 2 *St.meld. nr. 42 (2003-2004)*. I stortingsmeldingens vurdering av IT Fornebu kom flere av de politiske

uenighetene til syne igjen. Som nevnt i kapittel 6 påviste OR-rapporten en rekke kritikkverdige forhold ved senteret, men understreket også at IT Fornebu hadde oppnådd en hel del, forholdene tatt i betraktning. Regjeringen tok inn over seg ORs registreringer, men valgte i stortingsmeldingen å underdrive de positive funnene og vektlegge de negative. Blant annet omskrives ORs forespeilede scenarier noe som resulterer i en skjev fremstilling av veien videre. For eksempel utelates de politiske aspektene i gjengivelsen av scenariene. Stortingsmeldingen utelater også Oxford Research sine bemerkelser om de positive endringene som var i ferd med å skje i markedet og på senteret i tiden da rapporten ble utarbeidet. På et annet punkt uttrykker stortingsmeldingen at IT Fornebu har hatt 5 år på seg (1999-2004) til å realisere visjonen som hadde et perspektiv på 15 år. Utgangspunktet Oxford Research operer med er 2,5 år. En slik politisk retorikk er gjennomgående i stortingsmeldingen og regjeringens holdninger til prosjektet skinner igjennom.

Bevilgningsstoppen som fulgte av rapporten og regjeringens valg om å revitalisere IT Fornebu gjennom *Storbyprosjektet*, resulterte i at IT Fornebu ble stående på egne ben og alene måtte ta ansvar for den videre utviklingen av senteret. Man kan spørre seg om det var riktig av regjeringen å ta slike avgjørelser basert på en evaluering som ble gjort kun noen få år etter oppstarten av et prosjekt som hadde et tidsperspektiv på 15 år. Særlig med tanke på at teori og erfaringer¹⁰⁴ poengterer at slike prosjekter trenger lang tid og stor kapital for å kunne bygges opp. Kanskje kan dette vitne om at avgjørelsene som ble tatt handlet mye om politikk og ikke mindre om faglige vurderinger.

Mye tyder på at det nærings- og distriktspolitiske landskapet har vært en stor utfordring i realiseringen av et IT-, kunnskaps- og innovasjonssenter av internasjonal, nasjonal og regional betydning på Fornebu. De grunnleggende uenighetene om sentralisering og desentralisering av næring, og ikke minst om statens rolle i næringslivet, har utvilsomt satt sitt preg på IT-senteret. Det har heller ikke gjort det enklere at senteret ble plassert i hovedstadsregionen i et land som Norge med sterke distriktspolitiske krefter. Kanskje er det nærliggende å tenke at det i et lite land som Norge ikke er mulig å realisere et prosjekt av et internasjonalt kaliber med staten involvert, fordi det vil kreve en geografisk konsentrert satsing som i tillegg til å bli oppfattet som favoriserende, potensielt vil kunne være nødt til å tiltrekke seg

---

¹⁰⁴ Jf. Bakkevig et al. (2002)

kompetanse som er viktig å beholde i regionene, for at prosjektet skal oppnå tilstrekkelig kritisk masse. Det med andre ord ikke overraskende at en del teori understreker politisk oppbakking, og aller helst konsensus, som sentralt i etableringen av sentre som IT Fornebu.

10.2 BEHOV OG LOKALISERING

Påstand 2: *Manglende behovs- og lokaliseringsanalyser gjorde at IT-, kunnskaps- og innovasjonssenteret ble lagt til et sted som var uegnet for IT-relatert nyskaping og kunnskapsbaserte næringsutvikling.*

Et av de mest kritiske punktene i Oxford Research sin rapport var at IT-senteret på Fornebu aldri ble skikkelig utredet. Det ble aldri undersøkt om et IT-senter var det ”rette” prosjektet for å løfte næringsutviklingen i Norge, og det ble heller aldri gjort grundige analyser som kunne bekrefte at Fornebu-området var velegnet for et IT-, kunnskaps- og innovasjonssenter. ORs poengtering av de manglende behovs- og lokaliseringsanalysene understreker tydelig at IT Fornebu ble oppfattet som et statlig prosjekt, og derfor burde vært grundig utredet før bevilgningene ble vedtatt. I virkeligheten vokste prosjektet fram med utgangspunkt i et privat initiativ og en stor visjon, og ikke med utgangspunkt i generelle utredninger og på forhånd uttrykte behov. Som vist i tidligere kapitler, betyr ikke de manglende utredningene at prosjektet manglet røtter i de faktiske forhold; IKT-næringen var blant de raskest voksende næringene i Norge i siste halvdel av 1990-tallet, og Oslo-regionen hadde flest årsverk og størst verdiskaping innen næringen. På et mer generelt grunnlag var det også anerkjent et behov for å styrke den norske IT-kompetansen og den IT-relaterte innovasjonen, blant annet i dokumentet *Den norske IT-veien. Bit for Bit* (Rudihagen 1996).

Til tross for det høye antallet IKT-årsverk i Osloregionen, var det likevel utfordrende å etablere et innovativt næringsmiljø i regionen. En av de sentrale utfordringene, var at man ønsket å etablere IT-senteret uten direkte tilknytning til et eksisterende IT-miljø med tilhørende forsknings- og utdanningsinstitusjoner. Næringsomgivelsene i et etablert miljø som i større grad har vokst frem organisk og over tid, ville trolig inneholdt flere av forholdene som er avgjørende for å oppnå de selvforsterkende

effektene man ofte er ute etter i kunnskapsbaserte næringsmiljøer. Til tross for dette er det ingenting som tilsier at det er umulig å etablere et kunnskapsbasert næringsmiljø på en mer planlagt og mindre organisk måte, men det er nærliggende å tro at en etablering lik den på Fornebu ville kreve vesentlig større oppstartmidler, mer omfattende offentlige forpliktelser, mindre uenighet og større tålmodighet. I tillegg vil det være nødvendig å velge en lokalisering som er strategisk med tanke på tilgang til kompetent arbeidskraft. Dette vil gjøre at prosjektet delvis vil kunne kompensere for mangler i næringsmiljøet ved å ha en attraktiv beliggenhet nært tilknyttet kompetansens foretrukne bosted. Ideelt sett burde satsninger som IT Fornebu lokaliseres til veletablerte næringsmiljøer der både interne forhold allerede er gode, og de eksterne forholdene knyttet til det lokale og regionale arbeidsmarkedets størrelse og kompetansestruktur passende. I klyngeteorien henger disse tingene tett sammen, og i velfungerende klynger er som regel de fleste forholdene gunstige, interne som eksterne – noe som forklarer hvorfor klyngene har oppstått der de har. Å understreke forskjellen mellom interne kvaliteter og mer eksterne faktorer som for eksempel regional tilgang på kompetanse, er likevel nyttig fordi det kan være sentralt i forståelsen av IT Fornebus utvikling. Det er ikke usannsynlig at hovedgrunnene til at IT Fornebu har klart å opprettholde en IKT-profil, og etter hvert også etablere et betydelig kunnskaps- og næringsmiljø, er at tilgangen på kompetent arbeidskraft er god. Dette underbygges av de mange bedriftene som understreker at de har flyttet til Fornebu på grunn av de gode rekrutteringsmulighetene. Det kan tenkes at de faktorene som har manglet i miljøet på Fornebu, har blitt kompensert med tilgangen på den store og kompetente befolkningen i regionen. I tillegg har naturligvis også lave leiepriser, en kommune som har ønsket å utvikle kunnskapsintensiv næring, og nærhet til Telenor også vært viktig.

Et eksisterende næringsmiljø med etablerte institusjoner ville også i større grad sørget for kritisk masse innen forskning og utdanning, slik man for eksempel ser det i Trondheim med NTNU og SINTEF. For å kompensere for denne mangelen ved lokaliseringen på Fornebu ble Simula Research Laboratory opprettet. Simula sørger per i dag ikke for den samme kritiske massen som et universitet ville gjort, men institusjonen har oppnådd gode forskningsresultater og er som nevnt i kontinuerlig vekst. I mangel av andre forsknings- og utdanningsinstitusjoner på Fornebu, må Simula anses som en uunnværlig del av IT Fornebu, ikke bare i forhold til visjonen og

målsettingene, men også som en sentral bestanddel i et innovativt næringsmiljø. Det ville vært et stort tap for IT Fornebu hvis institusjonen skulle bestemme seg for å flytte, men dette oppgir Simula at er mindre sannsynlig enn noen gang.

Investorer og venturekapital er også helt sentrale faktorer i et innovativt næringsmiljø. Senest 25. april 2013 hevdet avtroppende SIVA-direktør Harald Kjeldstad at et av hovedproblemene for IT Fornebu var mangelen på investorer og risikovillig kapital.¹⁰⁵ Venturekapital har et geografisk mønster, selv om den i utgangspunktet vil være til stede der det er muligheter for å gjøre gode investeringer. I følge Langeland (2005) er forvaltning av venturekapital en typisk storbynæring og er derfor en bidragende årsak til at nye og kunnskapsbaserte næringer ofte er lokalisert i storbyer eller urbane sentra. I Norge er hovedtyngden av venturekapitalselskapene lokalisert i Oslo (Ibid.), og det er derfor liten grunn til å tro at IT-senterets lokalisering på Fornebu er årsaken til at det har vært vanskelig å trekke venturekapital til senteret. Tvert imot virker Fornebu, med tanke på kapital og finans, som en svært strategisk lokalisering.

Sett bort fra at senteret ikke ble lagt til et veletablert kunnskapsbasert og innovativt næringsmiljø, er det ikke registrert andre klare tegn til at lokaliseringen på Fornebu ikke er egnet. Dette forutsetter at man ikke tar hensyn til de nærings- og distriktpolitiske forholdene i Norge.¹⁰⁶ Senteret har siden evalueringen i 2003/04 fortsatt å tiltrekke seg en rekke IKT-virksomheter og etter hvert også sentrale olje- og offshore-aktører. Sistnevnte er hovedsakelig et resultat av at Fornebu ligger nært Oslo og at senteret er lokalisert i Subsea Valley. I følge Reve (2001) virker koblingspunkter mellom ulike næringer spesielt positivt inn på innovasjon og verdiskaping. Han hevder også at tverrfaglighet ofte resulterer i utviklingen av spesielt innovative nisjevirksomheter. I denne sammenhengen kan man si at lokaliseringen av et IT-senter i tett tilknytningen til en omfattende offshore-klynge, vil kunne skape en unik mulighet for innovasjon og verdiskaping.

Til tross for at det ikke ble gjennomført omfattende behovs- og lokaliseringsanalyser før vedtaket om å etablere IT Fornebu ble fattet, har senteret fortsatt å utvikle seg med

---

¹⁰⁵ ”Norges Silicon Valley tok aldri av”, Aftenposten Morgen 25.04.2013 side: 7,8,9,10 – Seksjon Økomag – del: 3.

¹⁰⁶ Inkluderer man de norske nærings- og distriktpolitiske omstendigheten i lokaliseringsvurderingen, slår dette svært negativt ut for Fornebus del. Det krever omfattende politisk vilje og oppbakking å etablere et IT- og kunnskapscenter fra ”bunn av”, og de politiske uenighetene vil derfor gjøre en storstilt nasjonal satsing i hovedstadsregionen svært utfordrende.

en betydelig IKT-profil. Utviklingsstrategien minner stadig mer om et ordinært eiendomsprosjekt, og det er grunn til å tro lokaliseringen nært Oslo har vært helt avgjørende for at IT Fornebu har klart å tiltrekke seg foretak innenfor den opprinnelige målgruppen, og etter hver også betydelige aktører innen olje- og offshore-næringen. Etableringen av et IT-senter med sentrale aktører som Alcatel-Lucent, Statoil, Subsea 7 og forsknings- og utdanningsinstitusjonen Simula, tett inntil Subsea Valley, har lagt til rette for nye og viktige nisjer innen den IT-relaterte innovasjonen og næringsutviklingen i regionen.

COMPUTERWORLD PURITY
 Nr. 7 • Uke 7   Fredag 15. februar 2013   31. Årgang   Omsetning IT - Data og ledelse

Ingen olje uten DATA

■ ■ ■ Oljebransjen er motoren i norsk økonomi. Likevel hadde det stått dårlig til uten innovativ bruk av informasjonsteknologi for å få oljen opp og solgt.

■ ■ ■ - Dette er totalt sett det viktigste investeringsområdet innen it-segmentet. Av elleve it-investeringer vi har gjort, har seks vært knyttet opp til oljebransjen, sier Jon Øyvind Eriksen i det statlige investeringselskapet Investinor.

TEMA: OLJE OG GASS - SIDE 4 TIL 38

STUTT AV OG
 HÅNDTAKET HANDE DE
 ET SLEKAP: GO-CRUPPEN

770800-598010-07
 Løssalg kr. 50

NYTETSAVIS OM DATA- OG INFORMASJONSTEKNOLOGI   EPØST: REKASJONEN@COMPUTERWORLD.NO   STILLING LEDER - SIDE 43 - 45   DATAFORRETNINGEN INFORMERER - SIDE 47   DUBLIKE NYHETER: **cw no**

UiO : Institutt for informatikk

Master i IT og ledelse

Søk opptak til vårens kurs nå!   www.uio.no/studier/evu/

Fig. 9 Computerworlds sjuende nummer i 2013 handlet om det stadig viktigere forholdet mellom IT-næringen og olje- og gassnæringen. Jon Øyvind Eriksen fra det statlige investeringselskapet Investinor slår i nummerets leder fast at oljerelatert informasteknologi er den dominerende delen av norsk verdiskaping.

10.3 FORSINKELSER OG BEGRENSNINGER

Påstand 3: *Forsinkelser og begrensninger har redusert IT Fornebus muligheter til å innfri forventningene innenfor den forventede tidsrammen på 15 år.*

Da man begynte realiseringen av IT Fornebu benyttet man et tidsperspektiv på 15 år (NHD 2004). I løpet av de 13 årene som nå har gått siden avtaleinngåelsen, har en rekke faktorer påvirket hvordan senteret har utviklet seg og den tiden realiseringen av senteret har tatt. Noen forsinkelser har resultert i begrensninger og noen begrensninger har resultert i forsinkelser.

En av begrensningene som har preget utviklingen har vært tilgangen på arealer. IT Fornebu Technoports prosjektforslag trengte 505 daa., og en stor del av arealene skulle brukes til boligutbygging. I følge Per Morten Vigtel var boligarealene sentrale både fordi salget av boliger kunne delfinansiere realiseringen av IT-senteret, og fordi større boligarealer ville redusere risikoen for de involverte investorene.¹⁰⁷ Trolig på grunn av at arealet som ble solgt til IT Fornebu Eiendom AS i 2000 var betydelig mindre enn 505 daa. (316 daa.), ble det isteden innført et viktig risikodempende forbehold i avtalen om hvordan IT Fornebu AS skulle finansieres. Som nevnt sto det i avtalen at visjonsselskapet IT Fornebu AS skulle tilføres årlige midler justert etter IT Fornebu Eiendoms tilgang på arealer. Fordi det av ulike årsaker ble vanskelig å fremskaffe de ønskede arealene, fikk IT Fornebu tilført mindre midler enn ønsket til realiseringen av visjonen. Begrensningene som fulgte av mangelen på arealer og finansieringsformen man hadde valgt for IT Fornebu AS, kan derfor sies å ha svekket IT Fornebus muligheter til å realisere visjonen og samtidig presset frem en mer risikotilpasset realiseringsstrategi i form av mer pragmatisk og inkrementell eiendomsutvikling.

Når det gjelder de mange forsinkende faktorene, er det flere det er hensiktsmessig å trekke frem. De ni rundene prosjektet måtte gjennom på Stortinget fra 1998 til 2000, ville trolig ved større politisk enighet kunne vært unngått. Hvorvidt man kan regne politisk behandling som en forsinkende faktor i denne sammenhengen kan diskuteres, men det er likevel sannsynlig at større politisk enighet hadde fremskyndet prosjektets oppstart. Også den forsinkede eiendomsoverdragelsen som skyldtes ESAs

¹⁰⁷ Uttrykt til Aftenposten 27.03.1999. Lest aftenposten.no 10.05.2013

bemerkninger til kjøpesummen, kan ha fått konsekvenser. En av hovedårsakene til at dette kan ha spilt en rolle for senterets mer langsiktige utvikling, er at forsinkelsene skjøv realiseringen helt frem til IT-boblesprekken i 2001. Å starte et IT-senter på et tidspunkt der nesten ingen investerer i IT er naturligvis vanskelig, og det er ikke overraskende at det var utfordrende å fylle den gamle Terminalbygningen med leietakere. Omstendighetene resulterte i at mye penger ble brukt på et tilsynelatende umulig prosjekt, som igjen resulterte i at IT Fornebu bare få år etter oppstart ble evaluert. Utfallet var negativt og førte til *St.meld. nr. 42 (2003-2004)*, bevilgningsstopp og en passiv stat. Kanskje kan man si at forsinkelsene gjorde at de allerede uheldige realiseringsforholdene ble aksentuert og derfor muligens fikk større konsekvenser for realiseringsstrategien og gjennomføringstiden, enn hva konsekvensene av forholdene ville fått hvis prosjektet hadde fått et par realiseringsår før IT-bobla sprakk.

Manglende infrastrukturavklaringer, og da særlig knyttet til den stadig utsatte Fornebubanen, har også vært et utfordrende, forsinkende og begrensende element. Problemer med valg av baneløsning og finansieringsform har fulgt utviklingen av Fornebu i ca. 15. år, og er per i dag fortsatt ikke avklart. En velfungerende baneløsning ville økt attraktiviteten på IT Fornebus næringsarealer betraktelig, noe som igjen ville gjort det mulig å utvikle de tilgjengelige arealene raskere enn hva som har vært mulig fram til nå.

Dagens IT Fornebu har blitt et annet prosjekt enn det folk flest forventet i år 2000, og det er grunn til å tro at forsinkelsene og begrensningene har gjort at IT Fornebu fortsatt har store uutviklede arealer i porteføljen når det kun gjenstår 2 år av den forventede realiseringstiden. Faktorer som redusert arealtilgang, IT-krise, manglende kollektivtransport og redusert statlig deltakelse og bevilgning, har alle bremset fremdriften. Faktorene har i tillegg bidratt til å drive frem et prosjekt som i stadig større grad har tatt form mer som et eiendomsutviklingsprosjekt enn som et offentlig-privat kunnskaps- og innovasjonsprosjekt. Dette har skjedd i takt med, og delvis på grunn av, at balansen mellom IT Fornebu AS og IT Fornebu Eiendom AS har endret seg i favør IT Fornebu Eiendom. Dette ble understreket da konsernet ble omstrukturert i 2006 og da det byttet navn til IT Fornebu Properties AS i 2011.

10.4 HVORFOR HAR IT-FORNEBU BLITT SLIK DET HAR BLITT I 2013?

Undersøkelsen og drøftingen av de tre påstandene har belyst flere temaer som kan bidra til å forklare IT Fornebus utvikling fra slutten av 1990-tallet og fram til i dag. I gjennomgangen kommer det frem at aspekter knyttet til nærings- og distriktpolitikk, lokalisering og ulike begrensninger og forsinkelser alle har satt sitt preg på IT Fornebu. Særlig interessant er det å se hvordan de ulike temaene henger sammen og hvordan de sammen danner et forklarende bilde av dagens IT-senter.

En lang behandlings- og oppstartsprosess bidro til at IT Fornebus realisering sammenfalt med IT-boblesprekken i 2001. Dette resulterte i reduserte investeringer i IT-bransjen som igjen gjorde det vanskelig å fylle Terminalbygningen.

Vanskelighetene gjorde at det trolig ble nødvendig å operere med en utvidet tolkning av *IT*-begrepet for å få fylt lokalene. Den uavklarte baneløsningen som har vært et betydelig usikkerhetsmoment, gjorde det heller ikke lettere å tiltrekke seg bedrifter. Samtidig viste det seg vanskelig å anskaffe tilstrekkelig med arealer for å sikre visjonsselskapet IT Fornebu nødvendige midler og for å redusere risikoen for investorene. Utfordringene bidro til at en mer inkrementell og pragmatisk eiendomsstrategi ble rådende. De mange oppstartvanskene og den politisk uenigheten rundt prosjektet, drev frem en evaluering som resulterte i bevilgningsstopp og en passiv stat. Dette gjorde det enda vanskeligere for IT Fornebu å realisere visjonen og målene fra Hovedavtalen på en annen måte enn ved en mer alminnelig markedsstyrt eiendomsutvikling som gikk i takt med den generelle utviklingen på Fornebu. Mye på grunn av Fornebus sentralitet og nærhet til Subsea Valley, men også delvis på grunn av det høyteknologiske miljøet bestående av aktører som Simula og Telenor, har IT Fornebu likevel sakte men sikkert klart å tiltrekke seg bedrifter som faller innunder en utvidet *IT*-definisjon, samt en rekke virksomheter innen olje- og offshore.

Risikoaspektet har også vært sentralt for utviklingen av IT-senteret. Risikoen henger tett sammen med utviklingen slik den er gjennomgått, og kan virke forklarende på flere forhold ved dagens senter. Begrenset tilgang til arealer, redusert statlig engasjement og usikkerhet knyttet til baneutbyggingen, er alle faktorer som har vært risikodrivende for IT Fornebu. I takt med økende risiko ble en mer ordinær eiendomsutviklingsstrategi trolig mer nødvendig. For å håndtere den økte risikoen har store og langsiktige leietakere trolig vært å fortrekke. Dette kan være en del forklaringen på hvorfor IT Fornebu i økende grad har blitt et sted for hoved- og

regionkontorer. En slik utvikling er delvis i konflikt med forventningene om at senteret skal huse et stort antall små og innovative virksomheter. Når det gjelder oppføringen av nye bygg blir dette enda tydeligere. For at det skal være forsvarlig for IT Fornebu med nyoppføringer er de avhengige av å ha langsiktige kontrakter med leietakere eller kjøpere. I denne sammenhengen vil større bedrifter være en nødvendighet. Det nye Profilbygget som hovedsakelig skal huse den store aktøren Accenture, er et eksempel på dette. Det samme er Statoil-bygget som kun huser Statoil. Risikoen ved å oppføre et nytt bygg ment for et stort antall mindre bedrifter vil kreve mange langsiktige kontrakter fra små selskap, noe som vil være både utfordrende å få på plass og langt mer risikabelt. Et tredje eksempel som viser hvordan risikoen påvirker utviklingen av Fornebu, er KLP Eiendoms prosjekt på Koksa-området. *Fornebu Technoport* skulle stått ferdig i 2010, men er per i dag ikke påbegynt grunnet manglende leietakere. Kanskje løser mange av disse problemene seg når utbyggingen av Fornebubanen blir igangsatt.

Selv om de ulike aspektene som er omtalt i kapittel 10 ikke på noen måte forklarer IT Fornebus utvikling i sin helhet, belyser påstandene helt sentrale temaer som ikke kan utelates i forklaringen av det omstridte prosjektet. I tillegg til at temaene er interessante i seg selv, sier de mye om hvorfor utviklingen har gått saktere enn forventet, hvorfor organiseringen av IT Fornebu har endret seg gjennom årene, og hvorfor IT-senterets bedriftssammensetning har blitt slik den har blitt.

11 OPPSUMMERING

Utgangspunktet for denne studien har vært et ønske om å bidra med mer kunnskap om det omstridte IT-senteret på Fornebu. Det har også vært et ønske å studere hvordan et omfattende utviklingsprosjekt gjennomføres og de mange ulike utfordringene som kan prege realiseringen av slike prosjekter. I denne sammenhengen har IT Fornebu vært et godt studieobjekt – ikke fordi det er velegnet for generalisering, men fordi prosjektets kompleksitet og brokete historie gjør undersøkelsen av det så lærerikt. Innfallsvinkelen i studien har vært en planfagstudents, noe som selvfølgelig gjenspeiles i besvarelsen. Hvorvidt den tverrfaglige og vide innfallsvinkelen kan sies å være typisk planfaglig vet jeg ikke, men forståelse for et prosjekts kompleksitet, ulike aktørers perspektiver og interesser, og ulike prosjekt- og samfunnsmekanismer, er like fullt sentralt for en planlegger. Dette har muligens drevet frem en besvarelse som streber etter en helhetlig forståelse, noe som i akademisk sammenheng kan være på godt og vondt. Det er en rekke forskjellige aspekter ved IT-senteret som ideelt sett burde blitt grundigere undersøkt og trolig også spissere, det samme gjelder de ulike fagfeltene som aspektene representerer. Like fullt tror jeg avhandlingen har lyktes med å besvare problemstillingen på en troverdig måte, til tross for den romslige innfallsvinkelen, avhandlingens omfang og de faglige begrensningene.

11.1 OPPSUMMERENDE SVAR PÅ PROBLEMSTILLINGEN

I 2013 er IT Fornebu en nærings- og kunnskapspark med fokus på kunnskapsintensiv næring innen IT- og telekom. Det er også innslag av bedrifter innen andre kunnskapsintensive næringer på senteret, og den senere tiden har olje- og offshoreaktører som Subsea 7 og Statoil også etablert seg der. Stadig flere av bedriftene som trekkes til Fornebu er mellomstore eller store, og området har fått et økende preg av hoved-, regionkontorer og filialer av store utenlandske bedrifter. Senteret har ikke lyktes å tiltrekke seg et nevneverdig antall av små utenlandske innovative selskaper, og kan i så måte ikke antas å være en internasjonal attraktiv lokalisering for små innovative selskaper innen IKT-næringen. Av de om lag 15 000 arbeidsplassene som befinner seg på Fornebu, sokner ca. 5000 til IT Fornebu. Når det gjelder forskning og utdanning, er Simula fortsatt den eneste institusjon ved senteret som har dette som hovedbeskjeftigelse. Simula har tredoblet virksomheten sin de siste 10 årene og melder om økt samarbeid med bedriftene på IT Fornebu og i området rundt.

Institusjonen er internasjonalt anerkjent og attraktiv, og leverer forskningsresultater på høyt internasjonalt nivå. Selskapet IT Fornebu Properties drives per i dag i stor grad som et eiendomsutviklingselskap, men har beholdt et fokus på å leie ut til og bygge ut for selskaper som faller inn under en vid tolkning av den opprinnelige fastsatte IT-målgruppen.

Hvorvidt dagens IT Fornebu stemmer overens med visjonen, avhenger av hvordan man definerer den. Ved vurderingen av IT-senteret i 2004 ble visjonen og målsetningene fra 1999 vurdert som én enhet. Med en slik definering, der visjonsrealisering avhenger av at de uttrykte målene blir nådd, må dagens IT-senter sies å ikke realisere visjonen grunnet at for mange av målsettingen enten er forlatt eller gitt opp. Dette til tross for at senteret også har innfridd i forhold til noen av målene. Definerer man visjonen isolert og løsrevet fra målsetningene, med utgangspunkt i at de snart 15 år gamle målene ikke lenger er egnet for en realisering av visjonen, kan dagens IT-senter sies å være i positiv utvikling og i tråd med visjonen. En av hovedårsakene til dette er at IT Fornebu i økende grad åpner og legger til rette for koblinger og innovasjon i kryssningen mellom IKT og offshore, og på den måten bedrer sjansene sine til å bidra i en nasjonal kunnskapsbasert næringsutvikling.

Svært mange forhold har bidratt til å gjøre IT Fornebu til det senteret det er i 2013. I denne avhandlingen har det blitt fokusert på forklaringer med utgangspunkt i nærings- og distriktpolitikk, lokalisering, forsinkelser og begrensninger. De politiske konfliktene, mange av helt grunnleggende karakter, har forsinket, begrenset og gjort det vanskelig for staten både å bevilge midler og spille en aktiv rolle i utviklingen av senteret. Dette har sammen med en rekke forsinkelser, begrensninger og forhold i markedet resultert i at organisasjonen IT Fornebu i stadig økende grad har endret seg fra et IT-, kunnskaps- og innovasjonsprosjekt til et mer alminnelig eiendomsutviklingsprosjekt. Dette skjedde delvis som et resultat av at den statlige deltakelsen gradvis ble redusert og at risikoen og usikkerheten rundt prosjektet av ulike årsaker økte fra oppstarten i 2000 og fremover. Risiko og usikkerhet er viktige årsaker til at IT Fornebu har fått det innholdet det har i 2013, og til at gjennomføringen har hatt den hastigheten den har. Til tross for de mange utfordringene knyttet til IT Fornebu, har den sentrale lokaliseringen nær Oslo, Lysaker, Telenor og Subsea Valley gjort at IT Fornebu, selv med en mer alminnelig

eiendomsutviklingsstrategi, har klart å tiltrekke seg en betydelig mengde bedrifter innen IKT-, olje- og offshorenæringen.

11.2 HVORFOR ER FOLK SÅ UENIGE?

Noe av det jeg var mest nysgjerrig på ved oppstarten av prosjektet, var årsaken til de mange ulike meningene om hvorvidt IT Fornebu realiserte visjonen og innfridde forventningene eller ikke. Gjennom studien har jeg kommet frem til at det er mange potensielle forklaringer på disse uenighetene. En av de mest åpenlyse årsakene, i det minste etter denne gjennomgangen, er at visjonen kan tolkes og brukes på ulike måter, med eller uten de tilhørende målsetningen. En annen årsak kan være at noen vurderer IT Fornebu som et isolert prosjekt med utgangspunkt i *selskapet* og de faktiske arealene det har til rådighet, der andre ser IT Fornebu som synonymt med næringsutviklingen på Fornebu generelt. De hyppige sammenlikningene av Silicon Valley og IT Fornebu både i presse og ved konseptutvikling og presentasjon, har trolig også festet seg hos mange. Gjennom oppgaven kommer det frem at IT Fornebu kan vurderes med mange og ulike utgangspunkt, noe som fører til at vurderingene og konklusjonene potensielt blir svært sprikende.

11.3 FORSLAG TIL VIDERE UNDERSØKELSER

I denne studien har det ikke vært anledning til å gå i dybden på de interne forholdene på IT Fornebu. En mer spisset undersøkelse som vurderer virksomhetene på senteret, hvordan de interagerer med hverandre, hvor stor konkurransen på senteret og i næringen er osv., vil kunne bidra med viktig utdypende informasjon om hvor gode senterets og Fornebus mikroøkonomiske næringsomgivelser er.

En annen undersøkelse som kunne være interessant å foreta, tar utgangspunkt i boktittelen *Kampen om Fornebu* (Lingsom 2008). IT Fornebu var også gjenstand for mange og store kamper, og det er per i dag ingen som har undersøkt hvem som faktisk ”vant”. Hvem sitter igjen med de største gevinstene? Har prosjektet vært lukrativt for de private investorene hvis man sammenlikner med deres alternative investeringsmuligheter? Har Bærum kommune kommet best ut av det, etter at IT-senteret, Simula og Telenor havnet på Fornebu? Hva med staten? Den sitter fortsatt med en eierandel på 32,6% av prosjektet. Hadde en investering i et næringsmiljø i Trondheim eller på Kjeller gitt like god avkastning?

BIBLIOGRAFI, KILDER OG VEDLEGG

BIBLIOGRAFI

- Arbo, P. & Selstad, T. (2004). Kunnskapssamfunnets institusjoner og transformasjoner. I: Gammelsæter, H. & Arbo, P. (red.) *Innovasjonspolitikken scenografi: nye perspektiver på næringsutvikling*, s. 25-49. Trondheim: Tapir akademisk forl.
- Askheim, O. G. A. & Grenness, T. (2008). *Kvalitative metoder for markedsføring og organisasjonsfag*. Oslo: Universitetsforl. 189 s. : ill. s.
- Austin, P., Dønnum, H., Aalbu, H., Steineke, J. M. & Halvorsen, K. (2005). Osloregionens muligheter for næringsutvikling i et internasjonalt perspektiv. Sandvika: Asplan Analyse. 103 s.
- Bakkevig, M. K., Salter, C. & Jakobsen, E. W. (2002). *Now boarding : utfordringer i utviklingen av et høyteknologisk kunnskapsmiljø på Fornebu*, b. 13/2002. Oslo: Handelshøyskolen BI. 158 s. : ill. s.
- Deloitte. (2012). Realisering av Fornebubanen gjennom fellesskapsfinansiering; Metro fra Majorstuen til Fornebu. Oslo. 39 s.
- Finansdepartementet. (1997). *Langtidsprogrammet 1998-2001*, b. nr 4 (1996-97). [Oslo]: [Regjeringen]. 123 s. : ill. s.
- Freeman, C. (1974). *The economics of industrial innovation*. Harmondsworth: Penguin Books. 409s. s.
- Furre, H., Flatnes, A. & Meltevik, S. (2010). Evaluering av Hovedstadsprosjektet: Oxford Research AS. 85 s.
- Grotle, T. (2000). *IT Fornebu - fra visjon til virkelighet : betydningen av sosiale nettverk og tillit i politikk og næringsliv*. Bergen: [T.Grotle]. 181 s. s.
- Hansen, T. & Sponheim, L. (2010). *Sponheim*. [Oslo]: Gyldendal. 213 s. : ill. s.
- Isaksen, A. & Onsager, K. (2004). Klynger og klyngepolitikk i Norge - ukritisk modellimport eller relevante perspektiver? I: Arbo, P. & Gammelsæter, H. (red.) *Innovasjonspolitikken scenografi: nye perspektiver på næringsutvikling*, s. 109-128. Trondheim: Tapir akademiske forl.
- ITFornebu. (2009). Årsrapport 2008. Fornebu. 40 s.

- ITFornebu. (2011). Årsrapport 2010. Fornebu. 90 s.
- ITFornebu. (2012). Årsrapport 2011. Fornebu. 69 s.
- Jakobsen, L. & Hvidberg, M. (2004). Statusrapport for IT-, kundskabs- og innovasjonscenteret på Fornebu: Oxford Research AS.
- Jensen, R. H. (2005). Makt og avmakt i fysisk planlegging - refleksjoner fra etterbruk av Fornebu. *PLAN*, 1 (2005): 9-17.
- Johansen, S. (2010). *Infrastruktur gjør forskjell : evaluering av SIVA 2002-2008*. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning. 219 s. : diagr. s.
- Langeland, O. (2005). Kunnskapsintensive tjenester - en drivkraft for storbyenes næringsliv? I: Vatne, E. (red.) *Storbyene i kunnskapsøkonomien: arena for kunnskapsdeling og nyskapning*, s. 227-258. Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Lingsom, H. K. (2005). Aktørene på Fornebu: flere hoder - mange roller. *PLAN*, 1 (2005): 4-8.
- Lingsom, H. K. (2008). *Kampen om Fornebu*. Lysaker: Dinamo forl. 299 s. : ill. s.
- Løvhøiden, L. (2000). *The IT Fornebu project : a major Norwegian ICT-cluster?* Oslo: L. Løvhøiden.
- Malmberg, A. (2004). Teorier om kluster - var står vi? I: Arbo, P. & Gammelsæter, H. (red.) *Innovasjonspolitikken scenografi: nye perspektiver på næringsutvikling*, s. 89-108. Trondheim: Tapir akademisk forl.
- Martens, D. E. (2009). *Innovation in a Business Incubator - A Study*. Oslo: UiO, Globalisation, Innovation and Policy. 67 s.
- NHD. (1998a). *Enkelte gjenstående spørsmål i forbindelse med etablering av IT-senter på Forenbu: tilråding fra Nærings- og handelsdepartementet av 20. november 1998, godkjent i statsråd samme dag*. Oslo: Departementet. 15 s. s.
- NHD. (1998b). *IT-kompetanse i et regionalt perspektiv*, b. nr 38 (1997-98). [Oslo]: [Regjeringen]. 60 s. : ill. s.
- NHD. (1999). *Krav om retningslinjer til et IT- og kompetansesenter på Fornebu*. Nærings- og, h. Oslo: Regjeringen.
- NHD. (2003a). *Fra idé til verdi: Regjeringens plan for en helhetlig innovasjonspolitik*. Oslo: NHD. 40 s. : ill. s.
- NHD. (2003b). *Virkemidler for et innovativt og nyskapende næringsliv*, b. nr 51(2002-2003). [Oslo]: [Regjeringen]. 48 s. s.
- NHD. (2004). *Status for IT- og kunnskapscenteret på Fornebu*, b. nr. 42 (2003-2004). [Oslo]: [Regjeringen]. 25 s. s.

- Porter, M. E. (1990). *The competitive advantage of nations*. London: Macmillan. XX, 855 s. : ill. s.
- Reinert, E. S. (2002). Tekno-økonomiske paradigmeskifter og «nye» økonomier; finnes de? *PLAN*, 4&5 (2002): 4-15.
- Reinert, E. S. (2005). IT Fornebu - næringspolitikk og skiftende virkelighetsforståelse. *PLAN*, 1 (2005): 34-39.
- Reve, T. & Jakobsen, E. W. (2001). *Et verdiskapende Norge*. [Oslo]: Universitetsforl. 377 s. : ill. s.
- Reve, T. & Sasson, A. (2012). *Et kunnskapsbasert Norge*. Oslo: Universitetsforl. 389 s. : ill. s.
- Rudihagen, T. (1996). Den norske IT-veien: bit for bit : rapport fra Statssekretærutvalget for IT, 82-7452-016-5. Oslo: Samferdselsdepartementet. 78 s. : ill. ; 30 cm s.
- Samferdselsdepartementet. (2013). *Nasjonal transportplan 2014-2023*, b. nr. 26(2012-2013). [Oslo]: [Regjeringen]. 324 s. : ill. ; 30 cm s.
- Tveito, A. (2012). Simula Annual Report 2011. I: Sundet, M. M. (red.). Fornebu: Simula Research Laboratory. 52 s.
- Vatne, E. (2005). Kunnskapssamfunnet og storbyenes rolle som arena for økonomisk utvikling. I: Vatne, E. (red.) *Storbyene i kunnskapsøkonomien: arena for kunnskapsdeling og nyskapning*, s. 13-46. Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Vigtel, P. M. & Røsjø, B. (2009). *Ni liv : den politiske historien om IT Fornebu 1991-2000*. Fornebu: IT Fornebu. 92 s. s.
- Wicken, O. (2004). Politikk som konkurranse mellom industrialiseringsformer. I: Gammelsæter, H. & Arbo, P. (red.) *Innovasjonspolitikken scenografi: nye perspektiver på næringsutvikling*, s. 50-65. Trondheim: Tapir akademisk forl.
- AAD. (1999). *St.prp. nr. 2 (1999-2000) Forhandlinger om etablering av et IT- og kunnskapssenter på Fornebu*. administrasjonsdepartementet, A.-o. Oslo: Regjeringen. 18 s.
- AAD. (1999b). *St.prp. nr. 35 (1999-2000) Sluttforhandlingene om etablering av et IT- og kunnskapssenter på Fornebu*. administrasjonsdepartementet, A.-o. Oslo: Regjeringen. 105 s.

DAGSPRESSE OG NETTKILDER

Organisert med utgangspunkt i fotnotene.

- ¹¹ ”IT Fornebu tok aldri av”. Lest på Aftenposten.no 08.05.2013.
http://www.aftenposten.no/okonomi/innland/article4018261.ece#.UYpNL7_ippY
- ²³ ”Virkemidler for et innovativt og nyskapende næringsliv”. Lest på regjeringens nettsider 19.03.2013:
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/dok/regpubl/stprp/20022003/stprp-nr-51-2002-2003-.html?id=207625>
- ²⁴ NOU 1996:23 *Konkurransse, kompetanse og miljø: Næringspolitiske hovedstrategier*. Lest på regjeringens nettsider 14.05.2013:
(<http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/dok/nou-er/1996/nou-1996-23.html?id=140683>)
- ³⁶ Thorbjørn Jaglands tiltredelseserklæring i Stortinget 29. oktober 1996. Lest på regjeringens nettsider 27.03.2013:
http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/dok/regjeringens-tiltredelseserklaring/regjeringen-thorbjorn-jagland-25101996--/erklaring_fra_regjeringen,_stortinget.html?id=261945
- ⁴⁰ For tilgang til Spjøtvoll-utvalgets spesifisering i sin helhet:
http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/dok/rapporter_planer/rapporter/1999/rapport-fra-utvalg-for-utarbeidelse-av-k.html?id=105390
- ⁵³ ”IT Fornebu er nesten fullt, her er listen over leietagerne”. Lest på digi.no 28.04.2013:
<http://www.digi.no/261114/it-fornebu-nesten-fullt-her-er-listen-over-leietagerne>
- ⁵⁴ ”Fullt på Fornebu”. Lest på hegnar.no 28.04.2013:
<http://www.hegnar.no/eiendom/article83817.ece>
- ⁵⁶ ”25 prosent ledig i Portalbygget”. Lest på estatenyheter.no 28.04.2013
<http://www.estatenyheter.no/component/content/article/1626-25-prosent-ledig-i-portalbygget.html>
- ⁶⁴ ”Subsea 7 tvinges til Oslo”. Lest på aftenbladet.no 09.04.2013:
http://www.aftenbladet.no/energi/arbeidsliv/Subsea-7-tvinges-til-Oslo-2955293.html#.UWRrhr_irU0
- ⁶⁵ ”Stor Aasta Hansteen-kontrakt til Subsea 7”. Lest på Teknisk Ukeblad sine nettsider 09.04.2013:
<http://www.tu.no/olje-gass/2013/03/05/stor-aasta-hansteen-kontrakt-til-subsea-7>
- ⁶⁶ ”HP søker Telenor Revansj”. Lest på hegnar.no 09.04.2013:
<http://www.hegnar.no/it/article329634.ece>

- ⁶⁷ Informasjon hentet fra Software Innovations sider, lest 09.04.2013:
<http://www.software-innovation.com/no/kontakt/pages/default.aspx>
- ⁶⁹ ”Flytter til Portalbygget”. Lest 09.04.2013:
<http://www.nenyheter.no/31356>
- ⁷⁰ ”Alcatel flytter hovedkontoret til IT Fornebu”. Lest på Computerworld sine nettsider 10.04.2013:
<http://www.idg.no/bransje/bransjenyheter/article24581.ece>
- ⁷¹ Lest på Alcatel-Lucent sine nettsider 10.04.2013:
http://www3.alcatel-lucent.com/wps/portal/!ut/p/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLd4x3tXDUL8h2VAQAURh_Yw!!?LMSG_CABINET=Docs_and_Resource_Ctr&LM SG_CONTENT_FILE=News_Releases_2013/News_Article_002783.xml
- ⁷² Lest på Forskningsrådets sider 15.04.2013:
<http://www.forskningsradet.no/servlet/Satellite?c=Nyhet&pagename=bia%2FHovedsidemal&cid=1249538436966>
- ⁷³ ”Skal måle mørkets makter”. Lest på Teknisk ukeblad sine nettsider 15.04.2013:
<http://www.tu.no/romfart/2011/04/29/skal-male-morkets-makter>
- ⁷⁴ ”EDB Ergogroup flytter til Fornebu”. Lest på Computerworld sine nettsider 16.03.2013:
<http://www.idg.no/computerworld/article208575.ece>
- ⁷⁶ Informasjon fra Subsea Valley. Lest 16.04.2013:
<http://www.subseavalley.com>
- ⁷⁹ Informasjon fra Simula sine nettsider, lest 13.03.2013:
<http://simula.no/education/ssri>
- ⁸⁰ Oslofjord Offshore Forum (OOF):
www.oslofjordoffshore.no
- ⁸¹ ”Gjør klar for Gründergarasjen”. Lest Budstikka sine nettsider 10.04.2013:
<http://www.budstikka.no/okonomi-bolig/gjor-klar-for-grundergarasjen-1.7802825>
- ⁸² Basert på tall hentet fra Simula sine nettsider 05.04.2013:
<http://simula.no/people>
- ⁸⁶ Lest på Simula sine nettsider 06.04.2013:
<http://simula.no/about/pressreleases/norsk-forsker-best-i-verden>
- ⁸⁷ ”Planlegger USA-universitet på Fornebu”. Lest på Budstikka sine nettsider 11.04.2013:
<http://www.budstikka.no/nyheter/planlegger-usa-universitet-pa-fornebu-1.5374087>
- ⁹² Lest på Aker Solutions nettsider 14.04.2013:
<http://www.akersolutions.com/en/Global-menu/Media/Press-Releases/All/2013/Aker-Solutions-tildeles-rammeavtale-med-Statoil/>

⁹⁷ Lest på MIPIM sine nettsider 13.04.2013:
www.mipim.com

¹⁰⁵ ”Norges Silicon Valley tok aldri av”, Aftenposten Morgen 25.04.2013 side:
7,8,9,10 – Seksjon Økomag – del: 3.

¹⁰⁷ ”Mot nytt oppgjør på Fornebu”. Lest på aftenposten.no 10.05.2013:
<http://tux1.aftenposten.no/nyheter/iriks/d75148.htm>

FIGURER

Figur 1: Oversiktsbilde over Fornebu (Ill. Undertegnede, ortofoto finn.no)

Figur 2: Prosjektmodell/Forskningsdesign (Ill: Undertegnede)

Figur 3: Tekno-økonomiske epoker etter betegnelsene næringer, ny ressurstilgang og infrastruktur. (Reinert 2002)

Figur 4: Næringsomgivelsenes kvalitet (Porters diamantmodell) (Reve & Jakobsen 2001).

Figur 5: Statens arealer på Fornebu. Trolig produsert rundt 2002. Hentet på statsbyggs nettsider 14.05.2013:
<http://www.statsbygg.no/FilSystem/files/prosjekter/fornebu2/temaeiendom/KartStatensArealer.pdf>

Figur 6: Model over IT Fornebu produsert for IT Fornebu. (Foto: Undertegnede)

Figur 7: Illustrasjonen viser næringskonsentrasjonen på Fornebu. (Produsert av undertegnede, ortofoto fra finn.no)

Figur 8: Oversikt over de ansatte ved Simula sin nasjonalitet. (Tveito 2012)

Figur 9: Computerworld nr. 7, 2013.
<http://paulchaffey.blogspot.no/2013/02/oljeindustri-it-industri.html>

VEDLEGG 2

Vedlegg 1 gir en oversikt over bedrifter som leier lokaler på IT Fornebu. Oversikten er basert på lister tilgjengelige på www.itfornebu.no per 15. april 2013. Det tas forbehold om at IT Fornebu sine nettsider ikke var fullstendig oppdatert på tidspunktet informasjonen ble hentet. Informasjonen beskrevet i feltene *Beskrivelse av virksomhet*, *Opprinnelse* og *Internasjonal virksomhet*, er innhentet fra selskapenes egne hjemmesider.

Bedrift	Beskrivelse av virksomhet	Opprinnelse	Internasjonal virksomhet
Abbott Norge	Utvikling, produksjon og distribuering av legemidler, laboratorieutstyr og ernæringsprodukter	Amerikansk	Kontorer i over 100 land. Ca. 110 ansatte i lokalene på IT Fornebu
AbbVie AS	Utvikling, produksjon og distribuering av legemidler	Amerikansk	Kontorer i ca. 90 land. Ca. 70 ansatte i lokalene på IT Fornebu
Accurate Equity AS	IT leverandør og utvikler av programvare og tjenester innen aksjebransjen	Norsk	Kontorer i Stockholm, London, Singapore, India, Finland
Aker Solutions, prosjekt Mariner FEED	Offshore/subsea: utvikling av en FEED study (front-end engineering and design) for Statoils Mariner-område i Storbritannia, Nordsjøen	Norsk	Ja, det samarbeides med Storbritannia hvor prosjektet skal oppføres
Alcatel-Lucent Norway AS	IKT-selskap som produserer elektronisk utstyr, telekommunikasjonsnettverk, fiber og kabel for teletrafikk, og submarine teleløsninger.	Fransk	Hovedkontor i Paris og kontorer i 130 land.
Allkopi AS	Kopi/service	Opprinnelig norsk, men eies i dag av spanske Service Point	Service point er internasjonalt, finnes i 11 land, hovedkontor i Barcelona
Altiweb AS	Apputvikling/programmering, nettsider, webutvikling	Norsk	Nei
AnsuR Technologies AS	Utvikler, designer og selger innovative løsninger innen satellittbasert, trådløs IT kommunikasjon	Norsk	Har ikke kontorer i andre land, men har kunder og samarbeidspartnere internasjonalt.
Av SatCom AS	Forskning, utvikling, design, produksjon, drift og salg av løsninger for telekommunikasjon og satellittkommunikasjon.	Norsk	Kunder og samarbeidspartnere internasjonalt.
BKC Bygg AS	Byggeprosjekter	Norsk	Nei
BMW Norge AS	Salg og service bilbransjen	Tysk	Ja

Broadnet AS	Leverandør av fibercom til bedrifter og operatører: Internett, Ethernet, IPVPN, Dedikert Kapasitet og Colocation	Eies av finske EQT	Broadnet er nasjonalt orientert, men EQT er internasjonalt
Clip Canvas	Diverse multimediatjenester	Norsk	Nei
Coast Design Norway AS	Salg av software og konsulenttenester, software maritim, Autoship software	Norsk	Jobber mot et internasjonalt marked
Compello Software AS	Konsulenttenester og levering av programvare for dokumenthåndtering, regnskap og faktura	Norsk	Hovedkontor på IT Fornebu. Kontorer i Tyskland og Sverige. Jobber mot et internasjonalt marked
Connectio AS	Konsulenttenester innen ulike fagområder, rekruttering, kursing	Norsk	Nei
Data-Secure AS	Konsulenttenester innen datasikkerhet, og sikker sletting	Norsk	Nei
Edda Design	Selger diverse produktdesign, produktutvikling og produksjon	Norsk	Nei
Eiendomsmeidler Krogsven AS	Administrasjonsavdeling for salg av eiendom	Norsk	Nei
Encap AS	IT utvikling, produksjon og salg av sikre mobile autentiseringsløsninger	Norsk	Ikke kjent
Energi System AS	Bygger og selger systemer for å effektivisere energiforbruket i bedriftsmarkedet	Norsk	Nei
Ericsson AS	Utvikling, produksjon og salg av produkter og tjenester innen elektronikk og datateknologi	Svensk	Ja
Eurotaxglass Norge AS	Tjenester og service innen bilbransjen	Norsk	En del av det internasjonale Eurotaxglass Group
Evolve Fornebu	Fremleie av lokaler på enkeltpersonnivå	Norsk	Nei
Fornebu Bil	Bilverksted	Norsk	Nei
Fornebu Helhelse	Helse og terapi	Norsk	Nei
Fornebu Indoor Golf Center	Golfsenter	Norsk	Nei
Fornebu Tannklinikk	Tannklinikk	Norsk	Nei
Forum for Miljøteknologi	Medlemsorganisasjon som arbeider for å virkeliggjøre medlemsbedriftenes satsinger på miljøteknologiprojekter til beste for miljøet, bedriftene og samfunnet.	Norsk	Nei
Forum for Reiseliv	Næringspolitisk medlemsorganisasjon som arbeider med å styrke medlemsbedriftenes politiske innflytelse og posisjon i det norske samfunnet og internasjonalt.	Norsk	Nei

Fuel Reklamebyrå AS	Markedsføring, kommunikasjon og reklame	Norsk	Nei
GemNOR Geomatics AS	Innovasjon, kommersialisering, konseptutvikling og nettverksintegrasjon innen anvendt geomatikk, geografiske informasjonssystemer og teknologier	Sveitsisk, GemNOR er selskapets skandinaviske avdeling	Ja
Helse Fornebu	Helsetjenester	Norsk	Nei
Hewlett-Packard Norge AS	IT-virksomhet, bredt spekter av produkter, løsninger og tjenester	Amerikansk	Ja
Horecamarket AS	Elektronisk handel	Norsk	Ja
IDEX ASA	Utvikling av ID-, fingeravtrykk- og gjenkjennelsesteknologi	Norsk	Ja
Infinigate AS	IT-sikkerhet til bedrifter	Sveitsisk	Ja
InfoCom Group AS	Konsulentselskap som leverer prosjektledelse og rådgivning innenfor IT- og telecomrelaterte prosjekter	Ja	Ja
Integrated Detector Electronics AS (IDEAS)	Utvikle og produsere kundespesifiserte integrerte kretser og deteksjons- og avbildningssystemer ved bruk av røntgen, gamma eller annen type stråling til medisinsk-teknologi og rom-teknologi	Norsk	Ja
IntraPoint AS	Konsulenttenester og produktutvikling innen webteknologi og informasjonsteknologi	Norsk	Ja
Intravision GROUP AS	Forskning og utvikling av lyssystemer innen bioteknologi	Norsk	Ikke kjent
ISS Kantine	Kantinetjenester	Dansk	Ja
ITIS AS	Konsulentvirksomhet tilknyttet informasjonsteknologi	Norsk	Nei
Juniper Networks Norway AS	Produserer nettverk, sikkerhet- og telekommunikasjonsutstyr	Amerikansk	Ja
Linus AS	Utvikling og konsulenttenester for kommunikasjonsløsninger ved bruk av mobiltelefon	Norsk	Nei
Machiavelli AS	Konsulentvirksomhet innen bedriftsrådgivning, investering og forvaltning innen eiendom og handel	Norsk	Nei
Medisinsk Senter Fornebu	Helsetjenester	Norsk	Nei
Metafocus AS	Konsulentvirksomhet tilknyttet informasjonsteknologi	Norsk	Nei
Millum AS	Utvikling av innkjøpsteknologi	Norsk	Nei

M_Solution AS	Utvikling og salg av mobile rapporteringstjenester for servicemedarbeidere	Norsk	Nei
NaprapatGruppen	Helsetjenester	Norsk	Nei
Nikon Nordic AB NUF	Engroshandel med fotoutstyr	Japansk	Ja
Normark Norway AS	Sportsfiskeutstyr	Norsk	Nei
POSC Caesar Association	Medlemsorganisasjon som jobber med standardisering innen IT og software	Norsk	Ja
ProfitBase AS	Konsulenttjenester og utvikling av løsninger og verktøy innen virksomhetsstyring	Norsk	Ja
Programutvikling AS	Kursleverandør for IT-utviklere og prosjektledere	Norsk	Nei
Riis Bilglass AS	Bilglass	Norsk	Nei
Simula Research Laboratory AS	Forskning, utvikling og utdanning	Norsk	Ja
Software Innovation	IT-tjenester innenfor saks- og dokumenthåndtering.	Norsk	Nei
Sony Norge	Elektronikk og multimedia	Japansk	Ja
SQS Software Quality Systems AS	Konsulentfirma, software testing	Tysk	Ja
Stansefabrikken Products AS	Utvikler og selger produkter innen elektroskap og postkasser.	Norsk	Nei
Aasta Hansteen Facilities project (Statoil ASA)	Offshore/subsea	Norsk	Ja
Subsea 7 Norway AS	Offshore/subsea: undervannskonstruksjons- og vedlikeholdsarbeider, geotekniske og geofysiske undersøkelser	Engelsk	Ja
Symantec Norway AS	Sikkerhetsteknologi og sikkerhetsløsninger for datasystemer	Amerikansk	Ja
Systek AS	Utvikling og konsulentvirksomhet innen programvare- og systemutvikling	Norsk	Nei
Thomson Multimedia Norway	Agenturhandel av elektroniske artikler	Amerikansk	Ja
Totaltekst DA	Øversettelsesbyrå	Norsk	Nei
Unilever Norge AS	Dagligvarehandel	Engelsk/Nederlandsk	Ja
Verisat AS	Programmeringstjenester og testutstyr for satellittkommunikasjon	Norsk	Ikke kjent
Viju AS	Videokonferanseløsninger	Norsk	Ja
ZTE Norway AS	Forskning, utvikling og tjenesteutvikling innen telekom og nettverkløsninger	Kinesisk	Ja, avdelinger i Europa, USA og Asia

Østlandske Rengjøring AS	Rengjøring	Norsk	Nei
-------------------------------------	------------	-------	-----

